

Musikk, litteratur og visuell kunst i tall 2015

*Hanne Holden Halmrast, Øystein Lorvik Nilsen,
Petter Brunsberg Refsli og Jon Martin Sjøvold*

HANNE HOLDEN HALMRAST, ØYSTEIN LORVIK NILSEN,
PETTER BRUNSBERG REFSLI OG JON MARTIN SJØVOLD

Musikk, litteratur og visuell kunst i tall 2015

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

Copyrights © 2016 by Norsk kulturråd / Arts Council Norway
All Rights Reserved
Utgitt av Kulturrådet

ISBN: 978-82-8105-127-0 (papir)
ISBN: 978-82-8105-128-7 (elektronisk utgave)

Grafisk produksjon: 07 Media
Omslagsdesign: 07 Media
Sideombrekking: 07 Media

Forsidebilde:
© Fredrik Værsløv. Courtesy, the artist and STANDARD (OSLO)
Lanterne rouge [Hegdehaugsveien 3]
2012
Installation view

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:
Sjur Færøvig, sjur.farovig@kulturrad.no

Materialet er vernet etter åndsverksloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

For mer informasjon om Kulturrådets utgivelser:
www.kulturradet.no

Kulturrådet
Postboks 8052 Dep
0031 Oslo
Tlf. +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturrad.no

Kulturrådets utgivelser omfatter forsknings- og utredningsarbeider med relevans for kunst- og kulturlivet, kulturpolitikk og forvaltning og for forskere på kulturfeltet. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene, står for den enkelte forfatters regning og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger.

Redaktør: Marianne Berger Marjanovic

Forord

For fire år siden lanserte Kulturrådet den første bransjestatistikken for musikk: *Musikk i tall 2012*. Ambisjonen med statistikken var å følge den økonomiske utviklingen i en sentral kulturbransje over tid og samle kunnskap om musikkbransjen på et overordnet nivå. I 2015 forelå en tilsvarende statistikk for litteratur, og i år presenteres for første gang økonomiske tall for området visuell kunst. Mer kunnskap om økonomien i dette feltet har vært etterspurt i mange sammenhenger. Vi håper den nye statistikken vil gi et nyttig og nyansert kunnskapsgrunnlag for faglige og politiske beslutninger.

Statistikken for de tre kunstområdene musikk, litteratur og visuell kunst er bygd opp på samme måte. Det er hentet inn data innenfor tre hovedområder: salgsinntekter, vederlags- og opphavsrettslige inntekter og fremføringsinntekter. Det er også samlet inn eksporttall fra disse tre områdene. Tallmaterialet for de tre kunstområdene gir grunnlag for å se noen overordnede trekk ved bransjene og gir også kunnskap om nyere utviklingstendenser. Hvordan det digitale markedet vokser frem, og utviklingen når det gjelder eksport, er eksempler på dette.

Det er en langsiktig målsetting for Kulturrådet å videreføre disse årlige målingene og slik gjøre det mulig å følge kunstbransjenes utvikling i Norge over tid. Det er derfor valgt en modell som med stor grad av sikkerhet lar seg repetere. Rambøll Management Consulting har laget de statistikkene som har kommet ut så langt. Rambøll har utviklet metoden og samlet inn tallmaterialet i samarbeid med sentrale aktører

innenfor de ulike kunstbransjene. Det er etablert referansegrupper for de ulike kunstområdene med representasjon fra organisasjoner og bransjeaktører. Bidragene fra bransjen har vært helt avgjørende for de resultatene som nå foreligger. I tillegg er det oppnevnt en egen fagreferansegruppe som har fulgt prosjektet og særlig den metodiske utviklingen.

Musikk, litteratur og visuell kunst i tall 2015 er, i likhet med de tidligere bransjestatistikken, resultatet av et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kulturrådet. Kulturrådets FoU-seksjon har hatt ansvar for bestilling og faglig oppfølging av arbeidet.

Bransjestatistikken skal bidra til å skape et godt kunnskapsgrunnlag for faglige og politiske beslutninger og rette oppmerksomheten mot kunstområdene som sentrale næringer for verdiskaping. Sammen med Kulturrådets forskningsprogrammer, evalueringer og øvrige kunnskapsproduksjon er statistikkene med på å belyse kunstens betydning og samfunnsrolle.

Det er som nevnt første gang det foreligger en samlet beskrivelse av den økonomiske omsetningen av visuell kunst i Norge. Det er også første gang statistikk for flere kunstbransjer er samlet i én rapport. Kulturrådet har tidligere utgitt *Musikk i tall* og *Litteratur i tall* som egne publikasjoner. Sammenstillingen i én rapport gir forhåpentligvis bedre oversikt og gjør det enklere å se de ulike næringene i en sammenheng.

Sjur Færøvig
Kulturrådet

Innhold

3	FORORD
7	INNLEDNING OG BAKGRUNN
	MUSIKK I TALL
11	SAMMENDRAG
13	FIGURER OG TABELLER
15	OMSETNING AV INNSPILT MUSIKK
20	KONSERTINNEKTER
24	VEDERLAG OG OPPHAVSRETTLIGE INNEKTER
29	SAMMENLIGNING MED ANDRE SKANDINAVISKE LAND
33	METODE
	LITTERATUR I TALL
49	SAMMENDRAG
51	FIGURER OG TABELLER
53	OMSETNING AV BØKER
62	FREMFØRINGSINNEKTER
64	VEDERLAGSINNEKTER
67	METODE

	VISUELL KUNST I TALL
79	SAMMENDRAG
81	FIGURER OG TABELLER
83	SALG AV VISUELL KUNST
88	VISNINGSINNTEKTER
91	VEDERLAG OG OPPHAVSRETTLIGE INNTEKTER
95	METODE
107	ENGLISH SUMMARY
113	LITTERATURLISTE

Innledning og bakgrunn

Målsettingen med prosjektene og statistikken som presenteres i denne rapporten er økt kunnskap om den samlede omsetningen i bransjene for henholdsvis musikk-, litteratur og visuell kunst. Hensikten med prosjektene er å få frem data som kan belyse bransjenes størrelse og hvordan bransjene utvikler seg over tid. Vi håper rapporten vil bidra til verdi og legitimitet for bransjene, og fungere som et kunnskapsgrunnlag for videre politisk utforming av kulturfeltet.

Beregningene av den samlede omsetningen for hver bransje er gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk for tre hovedkategorier: salgsinntekter, opphavsrettsinntekter (vederlagsinntekter) og fremføringsinntekter. Denne overordnede modellen er lik for de tre kunstfeltene som kartlegges.

På musikk- og litteraturfeltet har Rambøll gjennomført prosjektet siden henholdsvis 2012 og 2013. For disse prosjektene presenteres det derfor data fra de respektive årene og frem til 2015. For det visuelle kunstfeltet er prosjektet nytt av året, men vi har samlet inn tall for både 2014 og 2015.

Rambøll har vært avhengig av en rekke leverandører som har bidratt til statistikken med data av ulikt format. Bransjenes egne aktører har levert data og bidratt med dialog og avveininger i egne bransjereferansegrupper. Vi har også kunnet støtte oss til en fagreferansegruppe som ble opprettet av Kulturrådet i forbindelse med oppdraget.

Rambøll har siktet mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid. For musikk- og litteraturbransjen

er endringene i datagrunnlaget ført tilbake i tid, slik at data for de ulike årene er sammenlignbare. Tallene i denne rapporten varierer derfor noe sammenlignet med tallene som ble presentert i de foregående rapportene *Musikk i tall* og *Litteratur i tall*.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene fra forbrukerne, er det nødvendig å gjøre noen avgrensninger. Dette gjelder særlig elementer der det ikke eksisterer noe tallmateriale, der tall vanskelig lar seg gjenskape over tid, eller der tallmaterialet fra de ulike dataleverandørene er for uensartet til at det gir mening å aggregere tallene. Disse avgrensningene angis nærmere i metodekapitlene for hvert prosjekt. Statistikken for den samlede omsetningen må derfor leses gitt de betingelsene, forutsetningene og avgrensningene som er lagt til grunn.

Statistikken er ikke ment som en levekårsanalyse, som finnes andre steder på kulturfeltet. Statistikken må heller ikke forveksles med en samfunnsøkonomisk analyse, der alle avledede økonomiske effekter av aktiviteten i bransjene (merverdien) søkes belyst. En samfunnsøkonomisk analyse ville med stor sannsynlighet konkludere med at den samlede omsetningen i de ulike bransjene er langt større enn den omsetningen som fremkommer i denne rapporten.

For ytterligere detaljer rundt bidragsyttere, deltakere i referansegruppene, avgrensninger av statistikken og vurdering av dataenes kvalitet, viser vi til de vedlagte metodekapitlene for hver av delrapportene.

Musikk i tall 2015

Sammendrag

I årene denne rapportserien omfatter, har Ram-bølls oppdrag vært å beregne den samlede omsetningen i norsk musikkbransje for sist år, samt å vise utviklingen over tid (2012-2015). Med norsk musikkbransje menes de sentrale aktørene som enten skaper, utøver, produserer eller distribuerer musikk i Norge, og som tjener penger på sin virksomhet.

Beregning av den samlede omsetningen er gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk for tre hovedkategorier: opphavsrettsinntekter, salgsinntekter fra innspilt musikk (både fysisk og digitalt) og konsert- eller fremføringsinntekter. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter.

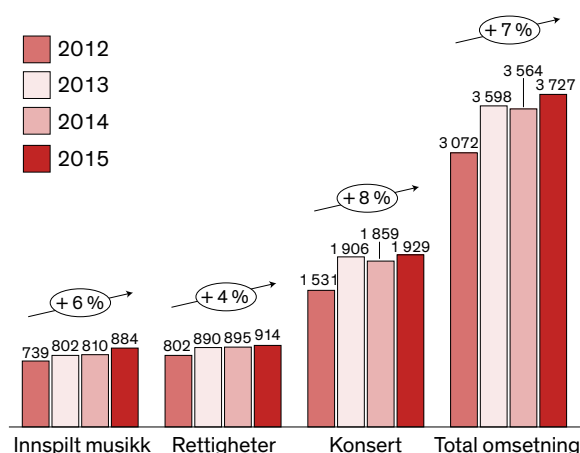
Våre analyser viser at den norske musikkbransjen omsatte for MNOK 3 727 i 2015. Det er en vekst på 5 prosent sammenlignet med fjoråret. For de fire måleårene er den gjennomsnittlige årlige veksten i musikkbransjens omsetning 7 prosent. Den totale omsetningen inkluderer inntekter fra salg av innspilt musikk, inntekter fra konsertvirksomhet (billettinntekter) og vederlags-

og opphavsrettslige inntekter. Den totale omsetningen inkluderer også eksport.

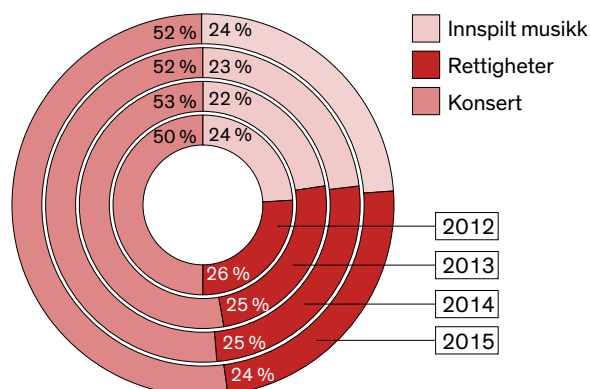
Figur 1.1 gir en oversikt over den samlede omsetningen i den norske musikkbransjen i 2012-2015, slik vi måler den. I tillegg viser figuren den gjennomsnittlige årlige veksten fra 2012 til 2015 innenfor de tre hovedkategoriene. Forbedringer i datagrunnlag og metode i 2015 er tilbakeført til 2014, 2013 og 2012. Det gjør at beløpene for 2012, 2013 og 2014 avviker noe fra tidligere rapporter, men at tallene som er presentert i årets rapport, er sammenlignbare for de fire årene.

Figur 1.2 viser prosentvis fordeling av den totale omsetningen mellom innspilt musikk, konsertvirksomhet og vederlag og opphavsrettslige inntekter.

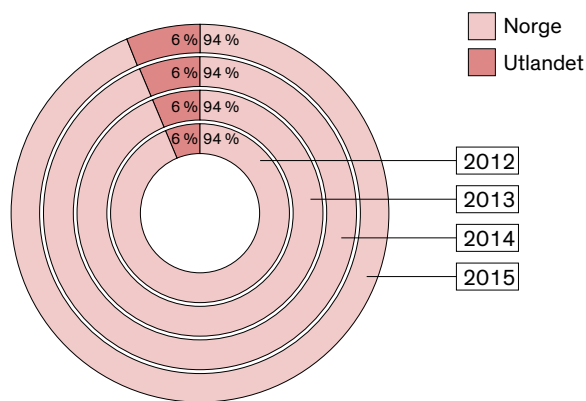
Av hovedkategoriene utgjør inntektene fra konsertfeltet den største andelen. Litt over halvparten av den totale omsetningen kommer fra konsertvirksomhet. Salgsinntekter fra innspilt musikk og vederlag og rettighetsinntekter utgjør hver sin fjerdedel av den totale omsetningen. Fordelingen mellom hovedkategoriene har vært

Figur 1.1 Oversikt over musikkbransjens omsetning 2012-2015 (MNOK).

Figur 1.2 Prosentfordeling av total omsetning i de ulike markedene 2012-2015.

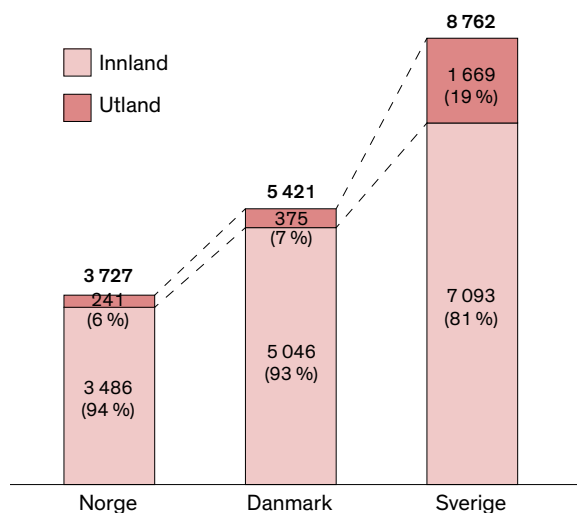
Figur 1.3 Prosentfordeling av total omsetning i Norge og i utlandet 2012–2015.

relativt stabil for de fire måleårene. Vi kan imidlertid se av figur 1.1 at konsertfeltet har den største gjennomsnittlige årlige veksten for perioden.

Til årets rapport er det innhentet tall for å illustrere den geografiske spredningen av konsertaktiviteten i Norge, basert på enkelttillatelser fra TONO. Analysen herfra viser at Oslo står for 19 prosent av enkelttillatelsene til musikkarrangementer, og at Sør-Trøndelag er fylket med flest enkelttillatelser per innbygger.

Analysen av omsetning fra innspilt musikk viser at den tidligere nedgangen i salgsinntekter fra fysisk salg har snudd for årets måling og har økt med nesten 50 prosent fra 2014 til 2015. Likevel er det en årlig negativ vekst på 11 prosent i gjennomsnitt siden 2012. Omsetningen fra det fysiske salget er nesten halvert sammenlignet med 2012. For nedlastning har nedgangen vært kraftigere i årets måling enn for tidligere år, med en nedgang på 44 prosent siden 2014. Det gir en gjennomsnittlig årlig negativ vekst på 24 prosent. Samtidig har det vært en nær fordobling av omsetningen fra streaming siden 2012, med en vekst på 10 prosent fra 2014 til 2015. Veksten i omsetning fra streaming gjør at omsetningen for innspilt musikk samlet gjennomsnittlig har vokst med 5 prosent årlig.

Figur 1.3 viser forholdet mellom eksportinntekter og inntekter fra det norske markedet i perioden 2012–2015. Eksporten har vokst i takt med den øvrige omsetningsveksten i bransjen, og utgjør samme andel av omsetningen i 2015 som i målingens tre foregående år.

Figur 1.4 Total omsetning i Norge, Danmark og Sverige 2015 (MNOK).

Eksport som presenteres i denne rapporten, representerer en kjerne av bransjen og favner ikke alle eksportinntektene den norske musikkbransjen har. Det er for eksempel ikke medregnet enkeltavtaler som komponister, artister eller produsenter har med utenlandske selskaper. Det er kun inntekter som kan føres direkte tilbake til norske aktører, som er inkludert i statistikken. Eksempelvis er det artistenes og musikernes honorarer i forbindelse med konserter i utlandet som presenteres som konsertrelatert eksport i denne analysen.

Når vi sammenligner med våre naboland: Eksporten utgjør omtrent samme andel av omsetningen i Norge som i Danmark. Sverige har en større andel eksport. Figur 1.4 illustrerer dette, sammen med den totale omsetningen i de tre landene, omregnet til norske kroner.

Den samlede omsetningen i Norge var litt mer enn MNOK 1500 lavere enn i Danmark. Sveriges omsetning var mer enn dobbelt så stor som den norske musikkbransjens omsetning i 2015. Når vi ser den totale omsetningen i forhold til antall innbyggere, ligger derimot omsetningen i den norske musikkbransjen nærmere nivået i våre naboland. I 2015 omsatte den norske musikkbransjen tilsvarende NOK 715 per innbygger, mens omsetningen per innbygger i Danmark og i Sverige var henholdsvis NOK 950 og NOK 889.

Figurer og tabeller

FIGURER

11	Figur 1.1 Oversikt over musikkbransjens omsetning 2012–2015 (MNOK)
11	Figur 1.2 Prosentfordeling av total omsetning i de ulike markedene 2012–2015
12	Figur 1.3 Prosentfordeling av total omsetning i Norge og i utlandet 2012–2015
12	Figur 1.4 Total omsetning i Norge, Danmark og Sverige 2015
15	Figur 2.1 Total omsetning innspilt musikk, inklusive eksport 2012–2015
15	Figur 2.2 Prosentfordeling av total omsetning innspilt musikk i Norge og utlandet 2012–2015
16	Figur 2.3 Prosentfordeling av inntekter fra fysisk salg, streaming og nedlastning i Norge 2012–2015
17	Figur 2.4 Norskandel for salg av innspilt musikk i 2014
20	Figur 3.1 Totale konsertinntekter i Norge og i utlandet til norske aktører 2012–2015
21	Figur 3.2 Konsertinntekter i Norge 2012–2015
22	Figur 3.3 Fylkesvis fordeling av enkelttillatelser 2015
22	Figur 3.4 Konsertvirksomhet i utlandet etter mest attraktive land, 2013–2015
24	Figur 4.1 Samlede vederlags- og opphavsrettslige inntekter 2012–2015
24	Figur 4.2 Prosentfordeling vederlags- og opphavsrettslige inntekter i Norge og i utlandet 2012–2015
25	Figur 4.3 Prosentfordeling av totale vederlag og opphavsrettslige inntekter 2015, inklusive eksportinntekter
26	Figur 4.4 Norskandel for radioavspilling
27	Figur 4.5 Prosentandeler av vederlagsinntekter fra utlandet til norske musikere, artister og plateselskaper
28	Figur 4.6 Prosentandeler av opphavsrettslige inntekter fra utlandet til komponister, tekstforfattere og musikkforlag i Norge
30	Figur 5.1 Samlet omsetning innland og utland 2015
31	Figur 5.2 Total omsetning per innbygger 2015
31	Figur 5.3 Omsetning for hovedkategorier Norge og Sverige 2015
32	Figur 5.4 Omsetning per innbygger for hovedkategoriene Norge og Sverige 2015
34	Figur 6.1 Analyseramme
36	Figur 6.2 Verdikjeden i musikkbransjen
36	Figur 6.3 Illustrasjon av pengestrømmer i forbindelse med konsertarrangementer i Norge

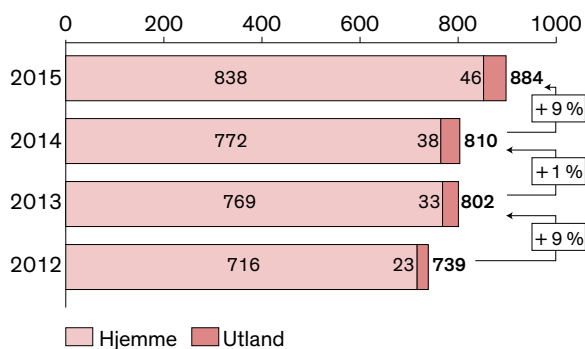
TABELLER

16	Tabell 2.1 Omsetning av innspilt musikk i Norge 2012–2015
17	Tabell 2.2 Volumsalg innspilt musikk, 2015
18	Tabell 2.3 Eksport av innspilt musikk 2012–2015
21	Tabell 3.1 Konsertinntekter i Norge 2012–2015
22	Tabell 3.2 Konsertinntekter utlandet 2012–2015
25	Tabell 4.1 Vederlag og opphavsrettslige inntekter i Norge 2012–2015
27	Tabell 4.2 Vederlag og opphavsrettslige inntekter fra utlandet 2012–2015
30	Tabell 5.1 Årlig vekst i omsetningen av musikk 2012–2015
32	Tabell 5.2 Årlig vekst i omsetning av musikk
33	Tabell 6.1 Oversikt over representantene i bransjereferansegruppen
34	Tabell 6.2 Oversikt over representantene i fagreferansegruppen
39	Tabell 6.4 Vederlags- og opphavsrettsinntekter Norge
40	Tabell 6.5 Vederlags- og opphavsrettsinntekter, utland
41	Tabell 6.6 Inntekt innspilt musikk, norge
42	Tabell 6.7 Inntekt innspilt musikk, utland
43	Tabell 6.8 billettinntekter i norge
44	Tabell 6.9 honorar fra konsertvirksomhet i utlandet
46	Tabell 6.10 omsetningselementer i danmark inkludert og ekskludert i sammenligningen i rapporten

Omsetning av innspilt musikk

I dette kapitlet presenteres den totale omsetningen av innspilt musikk. De totale inntektstallene refererer her til salg av innspilt musikk fra produsenter til konsumenter, ofte gjennom et forhandlerledd. Innspilt musikk distribueres i mange ulike formater: enten *fysisk* over disk eller via handel over nett eller *digitalt*, enten det er i nedlastbart format eller strømmet gjennom tjenester som Tidal og Spotify.

Verdien av innspilt musikk er her beregnet med henblikk på hva *konsumentene* betaler for slike produkter i Norge. Samtidig har vi et *bransjeperspektiv* når vi beskriver omsetningstallene fra utlandet, der vi må legge overføringer til bransjeaktørene og artistenes honorarer til grunn for tallene. Den opphavsrettslige andelen (mekaniske rettigheter) er trukket ut og presenteres i kapitlet som omhandler vederlag og opphavsrettslige inntekter. Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det som nevnt være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. For eksempel inngår ikke reklamefinansierte inntekter fra strømmetjenester. For detaljer, se metodekapitlet.

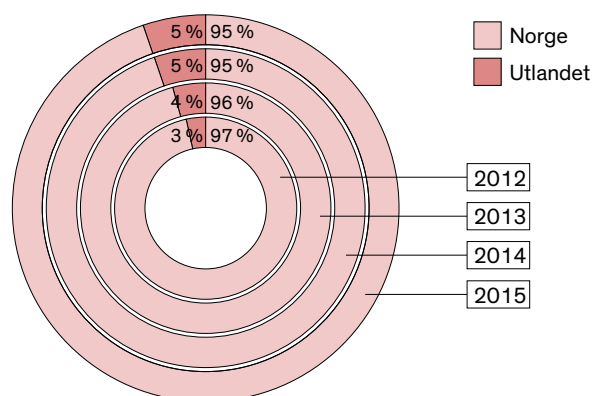

Figur 2.1 Total omsetning innspilt musikk, inklusive eksport 2012–2015.

Til fjorårets statistikk fikk vi inn nytt og mer detaljert tallgrunnlag som gjorde at vi endret vår metode. Denne endringen gav et forbedret detaljnivå for de mekaniske rettighetene, i tillegg til at vi fikk reelle eksportinntekter fra plateselskaper. I årets statistikk er denne metoden gjentatt og tallmaterialet oppdatert, slik at tallene er sammenlignbare for fireårsperioden.

Våre analyser viser at den totale omsetningen av innspilt musikk var MNOK 884 i 2015. Dette er en økning på 9 prosent siden 2014, da omsetningen var MNOK 810.¹ Siden 2012 har den gjennomsnittlige veksten i inntektene fra innspilt musikk, inkludert eksport, vært 7 prosent. Figur 2.1 viser utviklingen for omsetningen fra innspilt musikk for de fire måleårene.

Musikkbransjen i Norge eksporterte innspilt musikk for totalt 46 millioner i 2015, noe som utgjør 5 prosent av den totale omsetningen. Dette

Figur 2.2 Prosentfordeling av total omsetning innspilt musikk i Norge og utlandet 2012–2015.

1 Omsetningstallene for 2014 avviker noe sammenlignet med hva som er publisert i «Musikk i tall 2014». Det skyldes oppdaterte tall fra IFPI som gir et riktigere bilde av den reelle omsetningen.

TABELL 2.1 OMSETNING AV INNSPILT MUSIKK I NORGE 2012–2015.

	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENTVIS ENDRING	GJENNOMSnittlig ÅRLIG VEKST
Type salg	2012	2013	2014	2015	2014–2015	2012–2015
Fysisk salg	274	163	94	139	48 %	-11 %
Digitalt	443	607	677	698	3 %	17 %
- Streaming	329	512	593	650	10 %	27 %
- Nedlastning	114	95	85	48	-44 %	-24 %
Totale inntekter i Norge	716	769	772	838	9 %	5 %

Kilde: IFPI samt Rambølls oppregning basert på informasjon fra intervjuer og research.

er illustrert i figur 2.2. Eksportandelen har økt kontinuerlig i rapportserien. I 2014 var eksportandelen i underkant av 5 prosent, mens den i 2015 var i overkant av 5 prosent. Det viser en sterkere vekst i eksporten enn det veksten i innenlandsmarkedet skulle tilsi.

Omsetning av innspilt musikk i Norge

Ifølge våre analyser utgjorde den samlede omsetningen av innspilt musikk i Norge til sammen MNOK 838. Det er en økning tilsvarende 9 prosent siden 2014 og 5 prosent gjennomsnittlig årlig vekst siden 2012.

Tabell 2.1 viser fordelingen av inntekter fra innspilt musikk, fordelt etter distribusjonsform: fysisk og digitalt salg, herunder streaming og nedlastning. Tabellen viser omsetningstall fra 2012 til 2015, samt den gjennomsnittlige prosentvise veksten fra 2012 til 2015 og fra 2014 til 2015.

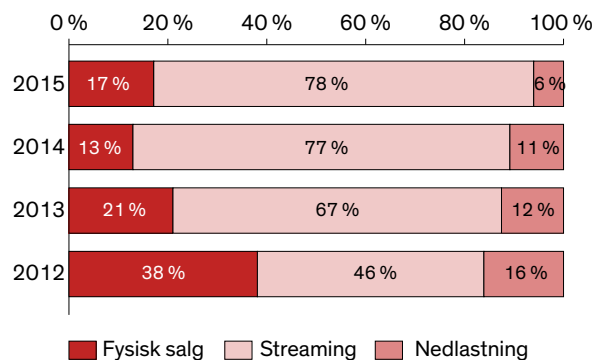
I tidligere målinger har vi sett et fall i det fysiske salget. I perioden fra 2012 til 2015 har omsetningen falt med 49 prosent. Samtidig ser vi en økning i det fysiske salget fra 2014 til 2015. I 2015 utgjorde det fysiske salget MNOK 139, mot MNOK 94 i 2014, noe som tilsvarer en økning på 48 prosent. Årsaken til oppgangen i det fysiske salget skyldes flere faktorer. For det første ble det gitt ut og solgt mer vinyl. Vinyl omsatte for 69 prosent mer i 2015 enn i 2014.² For det andre har salget i dagligvaremarkedet økt noe, med flere store CD-kampanjer. I tillegg har statistikken fått én ny rapporterende distributør, som gjør at statistikken for 2015 favner noe bredere enn tidligere målinger.

Når det gjelder det digitale salget, følger utviklingen tilsvarende trender som ved tidligere

målinger. Dette salget består av to distribusjonsformer: streaming og nedlastning. Streaming utgjør den klart største andelen av det digitale salget. Omsetningen fra streaming øker, fra 2014, med 10 prosent til MNOK 650. Disse inntektene er nær doblet i løpet av de fire årene vi har gjennomført disse målingene, noe som gir en gjennomsnittlig årlig vekst på 27 prosent. Vi ser samtidig et markant fall i nedlastningssalget på 44 prosent fra MNOK 85 til MNOK 48. Omsetningen fra nedlastning har hatt en negativ vekst på 24 prosent årlig, i gjennomsnitt. Økningen i omsetningen fra streaming fører likevel til at omsetningen fra det samlede digitale salget øker med 3 prosent til MNOK 698.

Figur 2.3 illustrerer prosentfordeling av inntektene fra innspilt musikk fra fysisk salg, streaming og nedlastning i Norge 2012–2015.

Vi kan se av figur 2.3 at streaming i løpet av årene denne rapportserien har vært publisert, har tatt en dominerende rolle hva gjelder inntekter fra innspilt musikk, og står i 2015 for 78 prosent av inntektene fra innspilt musikk. Andelen av inntektene har falt for både fysisk salg og nedlastning.

Figur 2.3 Prosentfordeling av inntekter fra fysisk salg, streaming og nedlastning i Norge 2012–2015.

2 IFPI Norge (2016). *Musikkåret 2015. IFPI Norges årsrapport*.

TABELL 2.2 VOLUMSALG INNSPILT MUSIKK, 2015.

FYSISK	ANTALL SOLGTE ENHETER (I TUSEN)	ANDEL I KATEGORI
CD	2 093	77 %
LP/MC/Vinyl	522	19 %
Annet	114	4 %
Nedlastning		
Album	9 845	71 %
Tracks	4 076	29 %
Streaming		
Audio	7 561 966	99 %
Video	52 468	1 %

Kilde: IFPI

Antall solgte eksemplarer

I tabell 2.2 presenterer vi antall eksemplarer som er solgt i ulike formater i 2015. Antallet som presenteres, er *ikke sammenlignbare med omsetningstallene* og kan ikke benyttes til omregning. Det skyldes at IFPIs tall ikke dekker hele markedet slik det er definert for omsetningen, og at enkelte underreportører derfor mangler. Vi har ikke estimert det øvrige markedet som ikke dekkes av disse tallene. Likevel viser inndelingen en relativt representativ fordeling av de ulike formatene på markedet for 2015.

Innspilt musikk distribueres, som tidligere nevnt, i mange ulike formater. Tabell 2.2 viser volumtall inndelt på salg av *fysiske* formater og de digitale formatene *nedlastning* og *streaming*. Volumtall er definert som antall solgte eksemplarer, antall nedlastninger og antall avspillinger for henholdsvis fysiske formater, nedlastning og streaming. Tallene gjelder for norske artister som er registrert på plateselskaper i Norge, men kan også inneholde noe eksport. Utviklingen i markedet, endringer i avtaler og navngiving på formater fra land til land, gjør at det ikke finnes sammenlignbare tall over tid for volum.

Fysisk viser antall solgte eksemplarer direkte over disk eller via netthandel. Det er noen mangler i rapporteringen til mindre aktører, som gjør at tallene ikke er helt fullstendige. De fysiske formatene er delt inn i CD, LP/MC/vinyl og annet. I alt ble det solgt over 2,7 millioner eksemplarer av fysiske formater i 2015.

CD skiller her ikke mellom album, singler eller andre lengder av utgivelser. LP/MC/vinyl inkluderer de noe eldre formatene langspillplate (grammofonplate støpt i vinyl) og musikkassetter. Annet omfatter kombinasjonsprodukter der musikk ikke nødvendigvis er hovedproduktet.

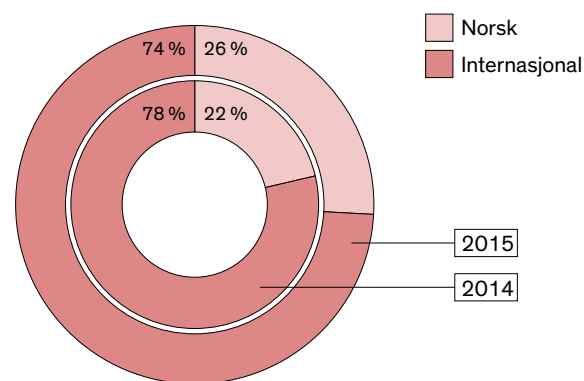
Det ble i 2015 registrert flest solgte CD-er blant de fysiske formatene. Samtidig viser tabell 2.2 at LP/vinyl og musikkassetter fremdeles står for nesten en femtedel av det fysiske salget i antall.

Nedlastning er antall nedlastninger av hele album eller enkeltlåter for utgivelser av norske artister som er registrert på plateselskaper i Norge. Tabell 2.2 viser at album står for hoveddelen av salget for nedlastning når det gjelder volum, og at det er gjort nesten 14 millioner kjøp i form av nedlastninger i 2015.

Streaming er basert på tallene som er oppgitt av de distribusjonsaktørene som har avtaler med IFPI. Antall avspillinger innebærer som hovedregel avspilling av en låt i 30 sekunder. Tabell 2.2 viser imidlertid at rene musikkfiler (audio) står for det aller meste av konsumet innenfor denne kategorien.

Norskandel innspilt musikk

Som nevnt innledningsvis og i tidligere rapporter i denne serien finnes det ingen ensartet definisjon av «norsk musikk» som det er ubestridt enighet om. I denne sammenhengen er «norsk musikk» definert som innspillinger som er gitt ut på plateselskaper i Norge. Norskandelene er her basert på verdi. I 2015 var «norskandelene» totalt sett for innspilt musikk 26 prosent (figur 2.4).³ Det er en økning i norskandelen siden 2014, da den var 22 prosent.

Figur 2.4 Norskandel for salg av innspilt musikk i 2014 (andel av omsetningen for innspillinger utgitt av plateselskaper som er registrert i Norge).

Kilde: IFPI

3 IFPI har ikke sammenlignbare tall for norskandel lenger tilbake i tid.

Eksporthinntekter fra innspilt musikk

Med eksportinntekter menes inntekter som er generert utenfor Norge av selskaper som er registrert i Norge. Eksporthinntektene som presenteres her, viser inntektene fra norske artister som er signert på plateselskaper i Norge, altså kun eksport av norsk innhold.

De totale inntektene fra eksporten har økt med 22 prosent sammenlignet med fjoråret og er estimert til MNOK 46 for 2015. Siden vi begynte disse målingene, har eksportinntektene fra innspilt musikk doblet seg fra MNOK 23 i 2012.

De påfølgende listene viser den mest populære musikken i Norge i 2015. De to øverste listene viser VGs lister for henholdsvis album og singler. De to nederste listene viser de mest populære sangene som er spilt over strømmetjenestene Tidal og Spotify i Norge.

Dataleverandører innspilt musikk

IFPI – fremmer interessene til den internasjonale plateindustrien over hele verden

Phonofile – digital distribusjonspartner for plateselskaper, plateartister og distribusjonsselskaper

TABELL 2.3 EKSPORT AV INNSPILT MUSIKK 2012–2015. NORSKE ARTISTER SIGNERT PÅ PLATESELSKAP I NORGE (MNOK).

	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENTVIS ENDRING	GJENNOMSNTLIG ÅRLIG VEKST
	2012	2013	2014	2015	2014–2015	2012–2015
Inntekter innspilt musikk utland	23	33	38	46	22 %	28 %
Totale inntekter innspilt musikk	23	33	38	46	22 %	28 %

Kilde: IFPI og Phonofile

De mest populære albumene i Norge i 2015 (VG-lista)

- 1: Ed Sheeran – X
- 2: Adele – 25
- 3: Marcus & Martinus – Hei
- 4: Susanne Sundfør – Ten Love Songs
- 5: Sam Smith – In the Lonely Hour
- 6: Calvin Harris – Motion
- 7: Shawn Mendes – Handwritten
- 8: Flo Rida – My House
- 9: Jason Derulo – Everything is 4
- 10: Sia – 1000 Forms of Fear

De mest populære singlene i Norge i 2015 (VG-lista)

- 1: Kygo feat. Parson James – Stole the Show
- 2: Kygo feat. Conrad – Firestone
- 3: Ellie Goulding – Love Me Like You Do
- 4: Major Lazer feat. MØ & DJ Snake – Lean On
- 5: Lost Frequencies – Are You With Me
- 6: Wiz Khalifa feat. Charlie Puth – See You Again
- 7: Hozier – Take Me to Church
- 8: Freddy Kalas – Pinne for landet
- 9: Madcon feat. Ray Dalton – Don't Worry
- 10: Omi – Cheerleader

De mest populære singlene på Spotify i Norge i 2015

- 1: Kygo – Stole The Show
- 2: Major Lazer – Lean On (feat. MØ & DJ Snake)
- 3: Ellie Goulding – Love Me Like You Do
- 4: Wiz Khalifa – See You Again (feat. Charlie Puth)
- 5: Lost Frequencies – Are You With Me
- 6: Kygo – Firestone
- 7: Freddy Kalas – Pinne for Landet
- 8: Hozier – Take Me To Church
- 9: OMI – Cheerleader (Felix Jaehn remix)
- 10: Madcon – Don't Worry (feat. Ray Dalton)

De mest populære singlene på Tidal i Norge i 2015

- 1: Firestone – Kygo
- 2: Love Me Like You Do – Ellie Goulding
- 3: Stole the Show – Kygo
- 4: Pinne for Landet – Freddy Kalas
- 5: Don't Worry – Madcon
- 6: Take Me To Church – Hozier
- 7: Thinking Out Loud – Ed Sheeran
- 8: Lean On – Major Lazer (feat. MØ & DJ Snake)
- 9: See You Again – Wiz Khalifa (feat. Charlie Puth)
- 10: Shots – Imagine Dragons

Konsertinntekter

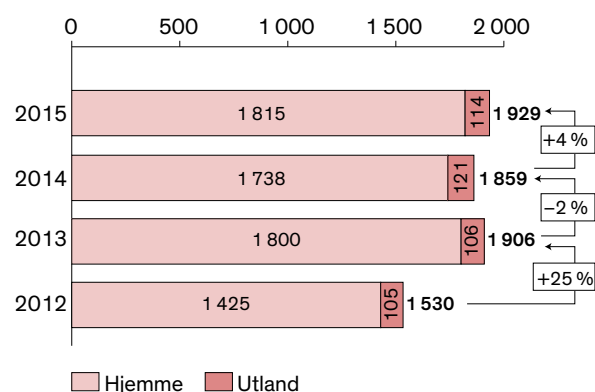
I dette kapitlet presenteres analyser av de samlede inntektene fra salg av billetter til konserter i Norge, samt våre beregninger av norske aktørers inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet. Til grunn for tallene ligger billettinntekter i Norge, mens statistikken om eksport gjenspeiler aktørenes honorarer i utlandet. Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det som nevnt innledningsvis være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. For eksempel inngår ikke konsertrelatert omsetning fra salg av «merchandise». For detaljer, se vedlagte metodenotat.⁴

Våre analyser tilsier at de totale inntektene fra konsertvirksomhet var MNOK 1929 i 2015. Dette er en vekst på 4 prosent sammenlignet med 2014. Vi ser dermed at inntektene begynner å stabilisere seg etter den kraftige økningen fra 2012 til 2013. Det gir en gjennomsnittlig årlig vekst på 9 prosent for konsertinntektene i de fire måleårene. Av de totale inntektene utgjorde eksportandelen 6 prosent, eller MNOK 114 i 2015.

En viktig presisering er at tallene for konsertinntekter i henholdsvis Norge og utlandet representerer to ulike inntektsformer:

- (1) Inntektstallet fra hjemmemarkedet representerer de samlede billettinntektene fra konsertvirksomhet i Norge, eller hva norske forbrukere og turister betaler for å gå på konsert i Norge.

⁴ Vi har gjort noen forbedringer i estimeringsmetoden i årets rapport som gjør at tallene for tidligere år er noe oppjustert sammenlignet med det som ble publisert i fjorårets rapport. Det er endret for alle årene slik at tallene i årets rapport er sammenlignbare for de ulike årene.

Figur 3.1 Totale konsertinntekter i Norge og i utlandet til norske aktører 2012–2015 (MNOK).

- (2) Konsertinntektene fra utlandet som presenteres her, gjelder de honorarer/billettinntekter som norske artister, musikere og orkestre får for sine opptredener utenfor Norges grenser.

Skillet mellom disse to inntektsformene er illustrert i vedlagte metodenotat.

Omsetning av billetter i Norge

Den totale omsetningen av billetter i hjemmemarkedet som presenteres her, representerer hva norske forbrukere og turister betaler for å gå på konsert i Norge. Våre beregninger viser at dette utgjorde MNOK 1815 i 2015. Den gjennomsnittlige årlige veksten i den totale omsetningen av billetter i Norge er 9 prosent siden 2012. Endringen siden 2014 er 4 prosent, da omsetningen var MNOK 1738.

Beregningene av billettinntektene i Norge er gjort ved bruk av TONOs vederlagsinntekter fra norsk konsertvirksomhet. Utover det er det samlet inn, via våre dataleverandører, informasjon fra en rekke konsertarrangører og aktører i

TABELL 3.1 KONSERTINNT EKTER I NORGE 2012–2015.

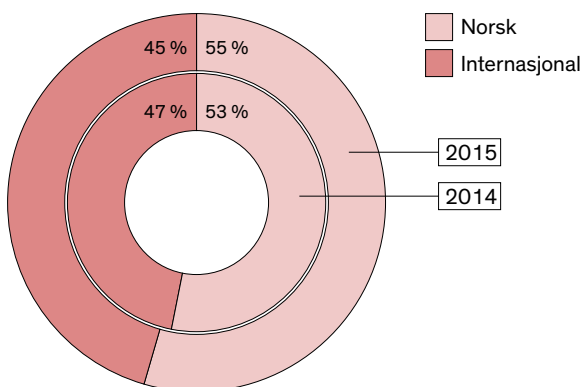
MARKED		MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENTVIS ENDRING	GJENNOM- SNITTLIG ÅRLIG VEKST
		2012	2013	2014	2015	2014–2015	2012–2015
Norge	Billettinntekter	1 425	1 800	1 738	1 815	4 %	9 %
Samlede konsertinntekter i Norge		1 425	1 800	1 738	1 815	4 %	9 %

Kilder: TONO, Norske festivaler/Kunnskapscenteret for kulturnæringer, Norske Konsertarrangører, Norsk jazzforbund, Norsk teater- og orkesterforening.

Norge som arrangerer konserter som ikke er opphavsrettsbelagt, herunder for eksempel klassisk musikk. Se ellers det vedlagte metode-notatet for detaljer.

Norskandel, musikkfestivaler

Det finnes ikke noen tilgjengelig statistikk for norskandeler som dekker hele konsertfeltet. For å beskrive norskandelen innenfor (deler av) konsertfeltet i Norge benytter vi oss av *Festivalstatistikk 2015*. Dette er en undersøkelse gjort i regi av interesseorganisasjoner for ulike konsertarrangører i Norge i et samarbeid med «Kunnskapsverket – Nasjonalt senter for kulturelle næringer». I denne undersøkelsen er konsert- og festivalarrangører i Norge spurt om å fordele utbetalte honorarer på «norske» og utenlandske *utøvere*. Norskandelen er altså beregnet med utgangspunkt i det totalt utbetalte honoraret til kunstnere og utøvere på tilsvarende vis som det er rapportert på i *Festivalstatistikk 2014*. Den gir dermed et bilde av norskandelen blant mange av aktørene, men kan ikke generaliseres til konsertfeltet som helhet, ettersom andre konsertarrangører kan ha en annen fordeling enn festivalarrangørene.

Figur 3.2 Konsertinntekter i Norge 2012–2015.

Kilde: Festivalstatistikk 2015 / Kunnskapsverket

Av undersøkelsen for 2015 fremkommer det at 55 prosent av de samlede honorarene i 2015 ble utbetalt til norske kunstnere og utøvere, mens de resterende 45 prosent ble utbetalt til utenlandske utøvere. Dette er illustrert i figur 3.2.

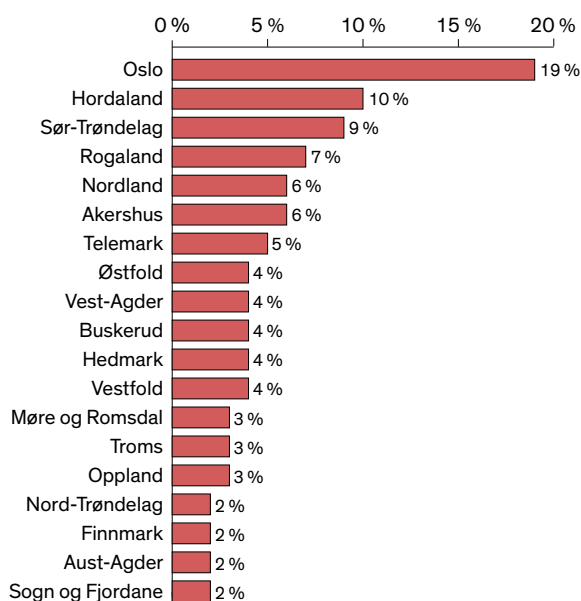
Geografisk fordeling av konsertarrangementer

Figur 3.3 illustrerer fordelingen av enkelttillatelser TONO har innvilget i forbindelse med ulike arrangementer der det fremføres opphavsrettslig beskyttet musikk.⁵

Fordelingen er basert på postnumrene til adressene TONO fakturerer i forbindelse med slike enkelttillatelser. Tallgrunnlaget kan ikke generaliseres til konsertfeltet som helhet, ettersom en stor del av konsertene arrangeres innenfor faste avtaler og dermed ikke fanges opp av enkelttillatelsene.

Som vi kan lese av figur 3.3, er Oslo det fylket med klart mest konsertaktivitet målt i antall enkelttillatelser, med omtrent en femtedel av alle arrangementene. Videre ser vi at fylkene Sogn og Fjordane, Aust-Agder, Finnmark og Nord-Trøndelag står for færrest enkelttillatelser, med 2 prosent av det totale antallet. Sør-Trøndelag er fylket med flest enkelttillatelser per innbygger, etterfulgt av Oslo, Finnmark, Telemark og Nordland. Akershus, Møre og Romsdal, Buskerud, Vestfold og Østfold befinner seg i den andre enden av denne skalaen med færrest tillatelser per innbygger.

5 Det finnes ingen helhetlig oversikt over antall konserter i Norge og hvor de avholdes. Ved offentlig fremføring av musikk som er opphavsrettslig beskyttet, betales det imidlertid en avgift til TONO. En rekke aktører har faste avtaler med TONO, men for øvrige konserter innvilges det enkelttillatelser. Det er slike enkelttillatelser som inngår i fordelingsoversikten som er presentert i figur 3.3.

Figur 3.3 Fylkesvis fordeling av enkelttillatelser 2015.

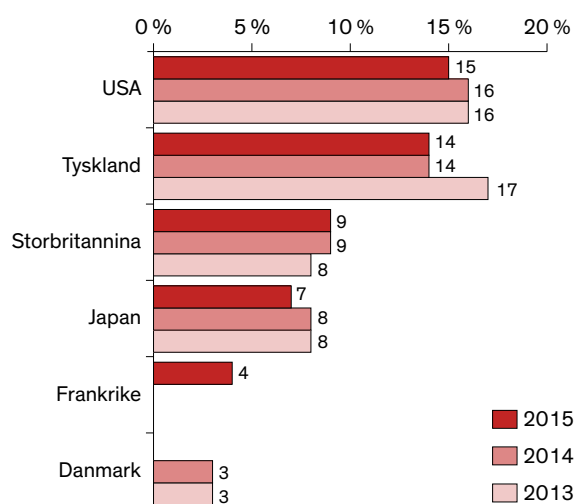
Kilde: TONO

Honorarer og billettinntekter fra konsertvirksomhet i utlandet

Konsertrelatert eksport er her avgrenset til å omfatte de honorarer som norskregistrerte artister og musikere får for deres konsertvirksomhet i utlandet.

Etter våre analyser er den samlede konsertrelaterte eksporten beregnet til å være MNOK 114, noe som tilsvarer et fall på 6 prosent siden 2014, mens det er en samlet vekst på 8 prosent siden 2012. Én av årsakene til dette fallet er at gjennomsnittshonoraret blant artistene som har reist ut, har falt noe etter veksten fra 2013 til 2014.

Norske artister og utøvere har en bred utenlandsvirksomhet når det gjelder konsertakti-

Figur 3.4 Konsertvirksomhet i utlandet etter mest attraktive land, 2013–2015.

Kilde: Music Norway

viteter. I 2015 ble det søkt om tilskudd til 3 240 planlagte konserter i over 50 land. Figur 3.4 gir en oversikt over de fem mest attraktive landene for norske musikere og artister. Oversikten er basert på søknader om reisestøtte til konsertvirksomhet for årene 2013–2015.

I 2015 var USA og Tyskland på toppen av destinasjoner som norske band og utøvere søkte om støtte for å reise til, med henholdsvis 15 og 14 prosent av de totalt planlagte konsertene. Etter disse landene følger Storbritannia, Japan og Frankrike som de mest attraktive landene. Frankrike har i 2015 gått forbi Danmark som det femte mest attraktive landet å turnere i.

TABELL 3.2 KONSERTINNTEKTER UTLANDET 2012–2015.

MARKED		MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT- VIS END- RING	GJENNOM- SNITTLIG ÅRLIG VEKST
		2012	2013	2014	2015	2014–2015	2012–2015
Utlandet	<i>Honorar</i>	105	106	121	114	-6 %	3 %
Samlede konsertinntekter i utlandet		105	106	121	114	-6 %	3 %

Kilde: Music Norway, Norsk teater- og orkesterforening, research og intervjuer

Dataleverandører konsertinntekter

Music Norway – Den norske musikkbransjens eksportorganisasjon

Norsk Jazzforum – Medlems- og interesseorganisasjon for det norske jazzmiljøet

Norsk Viseforum – Interesseorganisasjon for visekunstere og viseklubber i Norge

Norske Festivaler – Nasjonal nettverksorganisasjon for norske kulturfestivaler

Norske konsertarrangører – Konsertarrangørenes interesse- og kompetanseorganisasjon

Norsk teater- og orkesterforening – Medlemsorganisasjon for nasjonale og regionale institusjoner innen teater, opera, orkester og dans

FolkOrg – Interesseorganisasjon for folkemusikken og folkedansen i Norge.

Klassisk – interesseorganisasjon for konsertarrangører, festivaler og arrangerende ensembler innen den klassiske sjangeren

Kunnskapsverket – frittstående kunnskapscenter om kulturelle næringer

Tono – Forvalter fremføringsrettigheter på vegne av norske låtskrivere, komponister, tekstforfattere og musikkforlag

Vederlag og opphavsrettslige inntekter

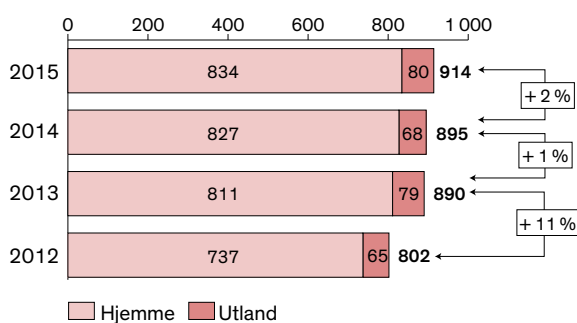
I dette kapitlet presenteres de samlede vederlags- og opphavsrettslige inntektene som tilfaller musikkbransjen i Norge. Vederlags- og opphavsrettslige inntekter er de inntektene som samles inn for bruk av opphavsrettslig materiale til opphavspersoner, musikere / utøvende kunstnere, musikkforlag og plateselskaper. Vederlagene gjenspeiler bruk av musikk på en annen måte enn hva som presenteres i kapittel 2, Omsetning av innspilt musikk, og kapittel 3, Konsertinntekter. I disse kapitlene har vi et forbrukerperspektiv, mens inntektene som presenteres i inneværende kapittel, viser andelene fra produksjon og salg som fordeles videre til opphavspersoner og rettighetshavere. Vederlagsinntektene (de mekaniske rettighetene) fra innspilt musikk og (fremføringsrettighetene) fra livefremføring er altså tatt ut av datagrunnlaget i kapittel 2 og 3 og presenteres her.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det som nevnt innledningsvis være noe som

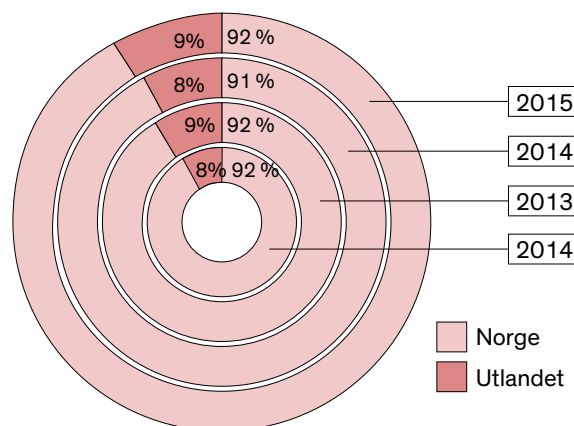
faller utenfor vårt tallgrunnlag. For eksempel inngår ikke inntekter fra synkroniseringsavtaler som er gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere/musikkforlag. I arbeidet med årets rapport har vi forsøkt å kartlegge disse inntektene, uten å lykkes. For detaljer, se metodenotatet som er vedlagt.

Våre analyser viser at de samlede vederlags- og opphavsrettslige inntektene i musikkbransjen i Norge til sammen utgjorde MNOK 914 i 2015, inkludert eksport. Dette er en økning fra de samlede inntektene i 2014 (MNOK 895) på 2 prosent. Siden 2012 har denne omsetningen hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 5 prosent.⁶ Dette fremkommer av figur 4.1.

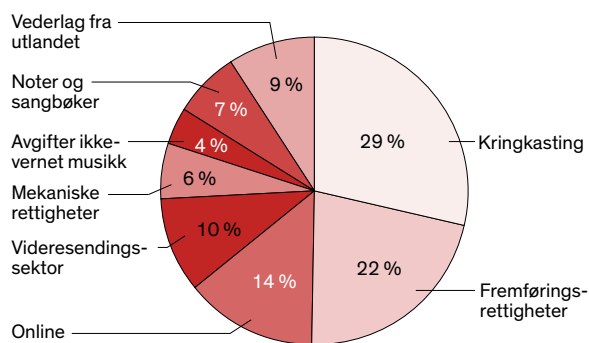
6 Omsetningstallene for årene 2012–2014 er noe ulike det som er blitt rapportert på i fjorårets rapport. Dette skyldes at vi har inkludert noteutleie i inntektene fra salg og lisensiering av noter og sangbøker, noe som gjør at vi dekker markedet bedre enn tidligere, og at tallene er sammenlignbare i årets rapport.

Figur 4.1 Samlede vederlags- og opphavsrettslige inntekter 2012–2015 (MNOK).

Figur 4.2 Prosentfordeling vederlags- og opphavsrettslige inntekter i Norge og i utlandet 2012–2015.

Figur 4.3 Prosentfordeling av totale vederlag og opphavsrettslige inntekter 2015, inklusive eksportinntekter.

Eksportandelen av vederlagsinntektene har vært stabil for de fire årene vi måler. Av de totale inntektene i 2015 var 9 prosent eksport. Prosentfordelingen mellom de totale vederlagene som er samlet inn i Norge og i utlandet i 2012–2015, fremkommer av figur 4.2.

Av de totale vederlags- og opphavsrettslige inntektene står kringkasting og fremføringsrettigheter for de største andelen, med henholdsvis 29 og 22 prosent. Disse inntektene er betalinger for bruk av opphavsrettslige verk i det offentlige rom, i form av for eksempel kringkasting via TV og radio, bakgrunnsmusikk på hoteller, serveringssteder og i butikker, eller livefremføringer av musikk for publikum på konserter. Fordelingen av de ulike typer vederlag og opphavsrettslige inntekter har vært relativt stabil i perioden 2012–2015.

Vederlag og opphavsrettslige inntekter i Norge

Opphavsrettslige inntekter i Norge er vederlag som er samlet inn av norske rettighetsforvaltere, og som fordeles videre til musikkfeltet i Norge. Totalt utgjorde opphavsrettslige inntekter og vederlagsinntekter som var samlet inn i Norge, MNOK 834 i 2015. Dette er en økning på 1 prosent fra 2014, da inntektene var MNOK 827. Siden 2012 har disse inntektene, i gjennomsnitt, økt med 4 prosent årlig, fra MNOK 737.

Fremføringsrettigheter

Inntekter fra fremføringsrettigheter er betalinger for bruk av opphavsrettslige verk i det offentlige rom, i form av for eksempel kringkasting via radio og TV, bakgrunnsmusikk på hoteller, serveringssteder eller butikker, eller livefremføringer av musikk for et publikum, som konserter eller lignende. Totalt sett utgjorde fremføringsrettigheter MNOK 582 i 2015. Disse inntektene har økt med MNOK 111 siden 2012, noe som gir en gjennomsnittlig årlig vekst på 7 prosent.

Den største andelen av inntektene fra fremføringsrettigheter gjennom de tre årene vi måler, kommer fra kringkasting i TV og radio. Disse inntektene har økt noe, fra MNOK 246 i 2012 til MNOK 275 i 2015. Dette er vederlag som videreføres til komponister og tekstforfattere, artister og utøvere, og musikkforlag og plateselskaper, blant annet for avspillinger i radio.

TABELL 4.1 VEDERLAG OG OPPHAVSRETTLIGE INNTEKTER I NORGE 2012–2015.

	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENTVIS ENDRING	GJENNOMSNTLIG ÅRLIG VEKST
	2012	2013	2014	2015	2014–2015	2012–2015
Fremføringsrettigheter samlet:	471	521	549	582	6 %	7 %
- Kringkasting	246	256	262	275	5 %	4 %
- Offentlig fremføring (Bakgrunnsmusikk m.v)	174	190	193	205	6 %	6 %
- Online (Nedlastning og streaming)	50	74	93	102	9 %	27 %
Videresendingssektor	96	94	88	91	3 %	-2 %
Mekaniske rettigheter samlet	64	67	55	56	2 %	-4 %
- Andel mekaniske rettigheter online (Nedlastning og streaming)	24	28 ^a	24	30	29 %	11 %
Avgifter ikke-vernet musikk	47	46	55	39	-30 %	-4 %
Salg og lisensiering av noter og sangbøker	40	62	63	50	-22 %	12 %
- Kopiering av noter og sangbøker	13	14	13	13	-3 % ^b	1 %
Andre vederlag	6	8	3	3	-6 %	-14 %
Samlede inntekter hjemme	737	811	827	834	1 %	4 %

Kilder: TONO, Gramo, Norwaco, NCB, Kopinor, Musikkforleggerne

Note: ^a Tallet baserer seg på beregninger fra splitt mellom fremføringsrettigheter og mekaniske rettigheter med NCB som back-office. Tallet inkluderer ikke direkte lisensavtaler. ^b Den negative veksten vises ikke i absolutte tall på grunn av avrunding.

Den nest største andelen av inntektene fra fremføringsrettigheter kommer fra offentlig fremføring i form av bakgrunnsmusikk eller livefremføringer for publikum. I 2015 utgjorde disse inntektene til sammen MNOK 205, noe som er en økning på 6 prosent fra 2014. Siden 2012 har disse inntektene hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 6 prosent.

Når musikk strømmes eller lastes ned, har opphavsmenn blant annet rett på vederlag for offentlig fremføring. I 2015 summerte disse inntektene seg til MNOK 102, noe som er en økning på 9 prosent fra 2014. Fra 2012 til 2015 har disse vederlagsinntektene hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 27 prosent.

Videresendingssektor

Med videresendingssektoren menes sekundær utnyttelse av lyd i for eksempel TV-produksjoner. Disse inntektene gjenspeiler de avtaler som er gjort for denne typen bruk, og som tilfaller musikkfeltet i Norge. Totalt sett utgjorde videresendingssektoren MNOK 91 i 2015. Dette er en økning siden 2014, men mindre enn for 2012 og 2013, da disse inntektene var henholdsvis MNOK 96 og MNOK 94.

Mekaniske rettigheter

Retten til å spille inn, produsere og utgi innspillinger av opphavsrettslig musikk kalles mekaniske rettigheter. Når et verk overføres og reproduseres på eksempelvis en CD eller vinyl, innehar opphavspersonen krav på godtgjørelse for å overgi retten til å produsere flere eksemplarer av verket. I 2015 utgjorde de mekaniske rettighetene til sammen MNOK 56, noe som er tilsvarende 2014, da det utgjorde MNOK 55. For de fire måleårene har disse inntektene hatt en negativ gjennomsnittlig årlig vekst på 4 prosent.

Online – fremføringsrettigheter og mekaniske rettigheter

Vederlagsinntektene fra online bruk av musikk omfatter her både streaming og nedlastning. Ser vi fremføringsrettighetene og de mekaniske rettighetene fra online-bruk samlet, utgjør disse inntektene til sammen 14 prosent av de totale vederlags- og opphavsrettslige inntektene i Norge i 2015, eller tilsvarende MNOK 132. Disse inntektene har siden 2012 økt fra MNOK 74, noe som er en gjennomsnittlig årlig vekst på 11 prosent for perioden.

Avgifter for ikke-vernet musikk

Avgifter for ikke-vernet musikk er innkrevede avgifter for kringkasting og annen offentlig bruk av ikke-vernede opptak. Disse avgiftene utgjorde

totalt MNOK 39, som er 30 prosent mindre enn i 2014, da avgiftene var MNOK 55. Det utgjør en negativ gjennomsnittlig årlig vekst på 4 prosent siden 2012.

Noter og sangbøker

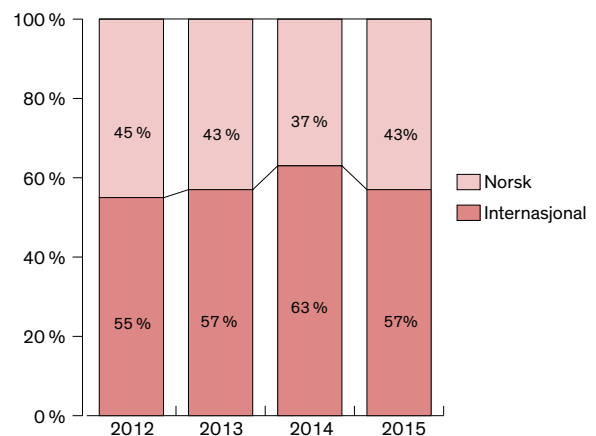
I 2015 omsatte norske musikkforlag noter og sangbøker for MNOK 50. Dette er 22 prosent mindre enn i 2014, da salget var MNOK 63, men en økning fra 2012, da det utgjorde MNOK 40. Tallene for årene 2012–2014 er noe endret, ettersom noteutleie er inkludert i tallgrunnet. Dette er tilbakeført for alle årene, slik at statistikken er sammenlignbar for de fire årene som er presentert.

Andre vederlagsinntekter

Andre vederlag og opphavsrettslige inntekter omfatter ulike komponenter av offentlig fremføring, vederlag fra privatkopieringssektoren samt innkopiering av innspilt musikk i TV-produksjoner og vederlag fra annen kringkasting og bruk i undervisning. Til sammen utgjorde disse inntektene MNOK 3 i 2015, noe som er tilsvarende 2014 og en nedgang fra MNOK 6 i 2012.

Norskandel av avspillinger på radio

Som tidligere nevnt finnes ingen ensartet definisjon av «norsk musikk» som alle er enige om. Med «norsk» menes det i denne sammenheng innspillinger som er utgitt på plateselskaper som er registrert i Norge. Figur 4.4 viser norskandel i denne betydningen, for avspillinger på radio i Norge for perioden 2012–2015. Som vi kan lese av figuren, var 43 prosent av låtene som ble spilt

Figur 4.4 Norskandel for radioavspilling, prosentandel av total spilletid for låter som er utgitt av plateselskaper som er registrert i Norge (2012–2015).

Kilde: Gramo

på radio i Norge i 2015, «norske», i ovennevnte betydning av ordet. Norskandelen, slik den fremstår i Gramo-tallene, har økt fra 2014 til 2015, etter en nedgang ved de to siste målingene.

TONO oppgir på sin side norskandelen for 2015 som 38 prosent. TONOs tall tar ikke, som Gramos, utgangspunkt i plateselskapenes tilhørighet, men viser norskandelen for radioavspilling blant opphavspersoner i Norge. TONOs norskandel er altså basert på avregninger til komponister, tekstforfattere eller musikkforlag som er tilknyttet en opphavsorganisasjon i landet. To ulike definisjoner for «norskandel» har i dette tilfellet (2015) gitt noe ulike resultater. I 2014 var tilsvarende andeler tilnærmet like.

Vederlag og opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Vederlag og opphavsrettslige inntekter fra utlandet er vederlag som er samlet inn av rettighetsforvaltere i utlandet, og som overføres til det norske musikkfeltet. Inntektene som overføres fra utlandet, inkluderer blant annet vederlagsinntekter fra fremføringsrettigheter og mekaniske rettigheter. Disse inntektene er fremstilt i tabell 4.2.

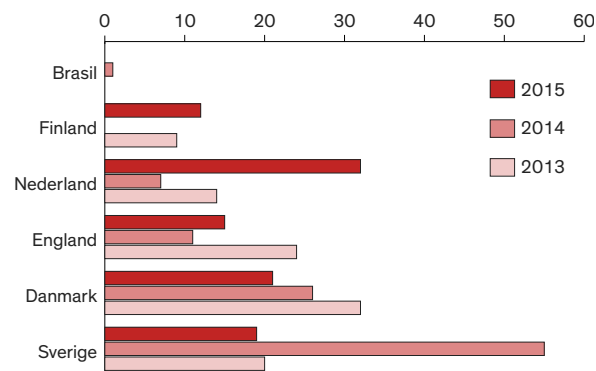
Totalt ble det overført MNOK 80 til det norske musikkfeltet i 2015, samlet inn av rettighetsforvaltere i utlandet. De samlede vederlags- og opphavsrettslige inntektene fra utlandet har økt 17 prosent det siste året og 8 prosent årlig i gjennomsnitt for perioden. Av de samlede inntektene utgjorde fremføringsrettighetene den største andelen i 2014 og 2015, mens de mekaniske rettighetene var den største posten i 2012 og 2013. Denne utviklingen fortsetter for 2015, da det er vekst i alle de enkelte kategoriene. Det er fremføringsrettigheter som øker mest.

De følgende to figurene viser de største eksportmarkedene når det gjelder vederlags- og opphavsrettslige inntekter. Figur 4.5 viser prosentfordeling av totale vederlag til musikere, artister og plateselskaper, fordelt på de fem største eksportlandene i 2013–2015.

Av figur 4.5 kan vi lese at Nederland i 2015 var det største eksportlandet når det gjelder vederlagsinntekter til musikere, artister og plateselskaper som er registrert i Norge, med 32 prosent av eksportinntektene. I 2014 utgjorde Nederland 7 prosent av de samlede eksportinntektene til denne gruppen, mens Sverige utgjorde 55 prosent. Variasjonene skyldes i hovedsak at overføringene kommer i bolker, og at overføringene i 2014 var større enn i 2013 og i 2015. De kan altså ikke leses som en reell trend. Etter Nederland følger Danmark, Sverige og Storbritannia som de største eksportlandene for denne gruppen. Samlet utgjør Norden det største eksportmarkedet for alle tre årene (2013–2015).

Figur 4.6 viser prosentfordeling av opphavsrettslige inntekter til komponister, tekstforfattere og musikkforlag fordelt på de fem største eksportlandene i perioden 2012–2015.

Som vi kan lese av figur 4.6, er Danmark, Sverige og Tyskland de tre landene som overfører mest vederlag for offentlig fremføring av opphavsrettslig materiale til den norske musikkbransjen de fire siste årene. De tre foregående årene har de vært etterfulgt av England og Finland,

Figur 4.5 Prosentandeler av vederlagsinntekter fra utlandet til norske musikere, artister og plateselskaper. De fem største eksportlandene (2013–2015).

Kilde: Gramo

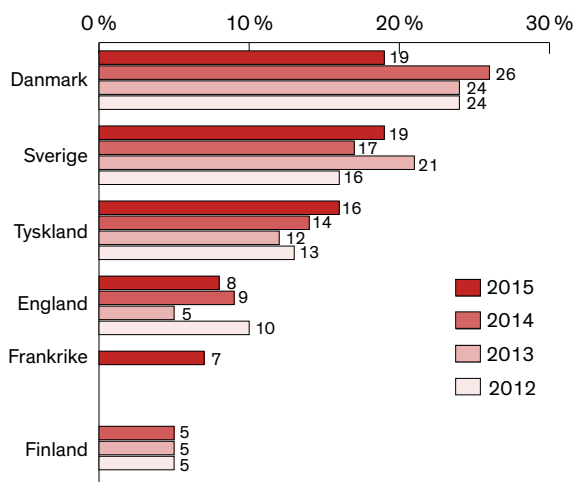
TABELL 4.2 VEDERLAG OG OPPHAVSRETTLIGE INNTEKTER FRA UTLANDET 2012–2015.

	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENTVIS ENDRING	GJENNOMSNTLIG VEKST
	2012	2013	2014	2015	2014–2015	2012–2015
Fremføringsrettigheter	31	32	40	51	28 %	18 %
Mekaniske rettigheter	33	45	27	28	3 %	1 %
Videresendingssektor	1	1	2	2	13 %	11 %
Samlede inntekter utland	65	79	68	80	17 %	8 %

Kilde: Tono, Gramo, Norwaco, NCBB

men i 2015 overtok Frankrike Finlands plass blant de fem største eksportlandene. Dette kan ses i sammenheng med den økte attraktiviteten for konserter i Frankrike som ble vist i Kapittel 3,

Konsertinntekter, basert på søknadene til reise- støtte. Samlet sett utgjør Norden det største eksportmarkedet også for disse rettighetene i perioden 2012–2015

Figur 4.6 Prosentandeler av opphavsrettslige inntekter fra utlandet til komponister, tekstforfattere og musikkforlag i Norge. De fem største eksportlandene (2012–2015).

Kilde: TONO

Dataleverandører vederlagsinntekter og opphavsrettslige inntekter

GRAMO – Forvalter vederlag fra kringkasting og annen offentlig fremføring av musikk for musikere, artister og plateselskap

MUSIKKFORLEGGJERNE – Representerer de største musikkforlagene i Norge

NCB – Forvalter vederlag fra mekaniske rettigheter (plateproduksjon) for låtskrivere, komponister, tekstforfattere og musikkforlag

KOPINOR – Forvalter vederlag for bruk og kopiering av blant annet noter og sangbøker for norske opphavsmenn

NORWACO – Forvalter vederlag fra audiovisuelle rettigheter for komponister, utøvende kunstnere og produsenter

TONO – Forvalter fremføringsrettigheter på vegne av norske låtskrivere, komponister, tekstforfattere og musikkforlag

Opphavsrett i musikkbransjen

Opphavsretten gir komponister, tekstforfattere, artister, musikere og deres musikkelskap og – forlag mulighet til økonomisk erstatning. Opphavsrett innebærer en enerett til å fremstille eksemplarer et verk (*mekaniske rettigheter*) og en enerett til å gjøre disse tilgjengelig for allmennheten (*fremføringsrettigheter*). Dersom du besitter opphavsrett, har du krav på erstatning dersom verket ditt blir tilgjengeliggjort offentlig, for eksempel via radio, TV eller Internett, konserter eller som bakgrunnsmusikk i ulike varianter, eller at musikken blir spilt inn på plater.

For komponister og tekstforfattere er opphavsretten beskyttet for det arbeidet han eller hun har lagt ned i å skape ny musikk. For musikere og artister innebærer opphavsretten en rett til erstatning for innspilte verk, som de har medvirket på, som fremføres offentlig for eksempel gjennom radio og TV. I likhet med øvrige rettighetshavere har musikkforlag gjennom opphavsretten rett til betaling for bruk av innspilt musikk. Overordnet er det fire rettigheter man råder over som opphavsperson:

- Retten til å reproducere verket ved innspill av fonogram eller noter
- Retten til å mangfoldiggjøre og videre selge kopier av verket
- Retten til å bearbeide og skape andre versjoner av verket
- Retten til å fremføre verket offentlig

Opphavsrettslige inntekter er de innbetalingene til rettighetsforvaltere som videreføres til opphavsrettshaver for bruk av opphavsrettslig materiale. Samarbeidet mellom opphavsrettsorganisasjoner verden over gjør at norske opphavsrettspersoner og andre rettighetshavere får den inntekten de har krav på for det arbeidet som er utført med å fremstille verket, utenfor Norges grenser så vel som for hjemmemarkedet.

Sammenligning med andre skandinaviske land

I dette kapitlet sammenligner vi den norske musikkbransjens omsetning med henholdsvis den svenske og den danske musikkbransjen. Tallene fra den svenske musikkbransjen er hentet fra rapporten «Musikbranschen i siffror – Statistik för 2015». De danske tallene er hentet fra Rambølls egen kartlegging «Præsentation af Dansk Musikomsætning 2015».

Rambøll har deltatt i flere prosjekter i løpet av de siste årene for å vurdere sammenlignbarheten av den tilgjengelige samlede musikkstatistikken i de nordiske landene. I den forbindelse er det oppnådd en større forståelse av forskjellene mellom musikkbransjene i de enkelte nordiske landene og den tilgjengelige statistikken.

Den danske statistikken har et bredere omfang enn både den svenske og den norske statistikken, men det er mulig å justere deler av statistikken slik at det samlede omfanget blir mer sammenlignbart. Grunnet forskjeller i omfang og metodikk er det vanskelig å sammenligne enkelte områder i den danske statistikken med områder i den norske og den svenske statistikken. Derfor sammenlignes kun den totale omsetningen for musikkbransjen i de tre landene.

I det følgende avsnittet sammenlignes musikkbransjens omsetning i henholdsvis Danmark, Norge og Sverige.⁷ Delkapittel 5.2 viser en mer detaljert sammenligning av Norge og Sverige. Helt konkret gjør vi her en sammenligning av omsetningen innenfor områdene konserter, innspilt musikk og rettigheter i de to landene. For ytterligere diskusjon av metodene samt forutsetningene for sammenligningen og de enkelte

landenes statistikk, se metodenotatet som er publisert i tilknytning til denne rapporten.

Overordnet sammenligning

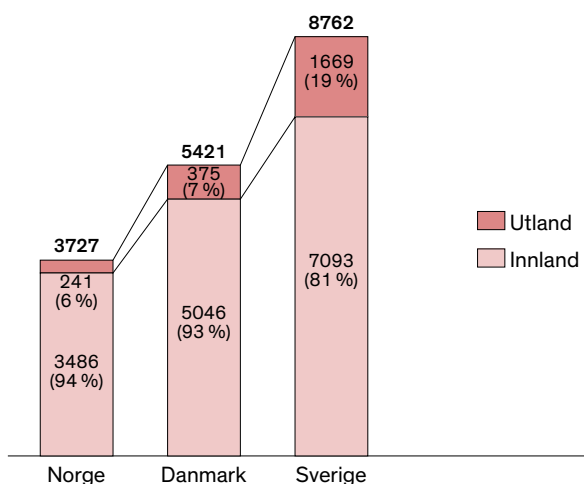
Den nasjonale statistikken fra de tre landene kan kun sammenlignes på overordnet nivå. Den svenske og den norske statistikken er delt inn i de samme kategoriene, og kan derfor sammenlignes i detalj. I den svenske og den norske statistikken er kategoriene rettighetsinntekter, innspilt musikk og konserter, mens den danske statistikken er inndelt i kategoriene livemusikk, innspilt musikk og øvrig musikk. I den danske statistikken er altså rettighetsinntektene inkludert i de andre kategoriene.

I tillegg er flere av kategoriene fra den danske omsetningen tatt ut av undersøkelsen for å øke sammenlignbarheten med den norske og den svenske statistikken. Etter at den danske musikkstatistikken er korrigert for å øke sammenlignbarheten, er det likevel enkelte inntektskilder som ikke er inkludert i den svenske og den norske statistikken.

For eksempel dreier det seg om kommersiell radioomsetning og B2B-musikk, som ikke kan skilles ut fra rettighetsinntektene. Hele omsetningen – den kommersielle omsetningen og rettighetsinntektene – er derfor inkludert i den danske statistikken slik den presenteres i denne rapporten. Det er derfor sannsynlig at den innenlandske danske omsetningen er overvurdert sammenlignet med Norge og Sverige. Den utenlandske danske omsetningen er derimot overordnet sett avgrenset på samme måte som for de to andre skandinaviske landene.

Figur 5.1 viser den totale omsetningen i 2015 fordelt på innenlandske og utenlandske (eksport) markeder for henholdsvis Norge, Danmark og

7 Det er benyttet gjennomsnittlige årlige valutakurser fra den danske nasjonalbanken til å regne om fra svenske og danske kroner til norske kroner.

Figur 5.1 Samlet omsetning innland og utland 2015 (MNOK).

Kilder: «Præsentation af Dansk Musikomsætning 2015», «Musikbranschen i siffror 2015» samt egne beregninger.

Note: Den totale omsetningen i Danmark inneholder omsetning fra TV/radio og B2B-musikk, i tillegg til omsetningen fra rettigheter (som er den eneste omsetning fra TV/radio og B2B-musikk inkludert i omsetningen i Norge og Sverige).

Sverige. Alle tall er omregnet til norske kroner ved bruk av gjeldende valutakurser.

Figuren viser at Sverige samlet sett har den største omsetningen, etterfulgt av Danmark og Norge. Norge har en samlet omsetning i musikkbransjen på MNOK 3 727 i 2015. I Danmark er den samlede omsetningen MNOK 5 421, mens den i Sverige er på MNOK 8 762. Den samlede omsetningen i Danmark er dermed større enn i Norge, men som nevnt tidligere er det enkelte inntektskilder som inngår i den danske statistikken, men som ikke er inkludert i den norske og den svenske statistikken. Det kan forklare noe av, men ikke hele, forskjellen.

Forskjellen undersøkes ved å se nærmere på inntektskildene som er inkludert i den danske statistikken, men som kun delvis er inkludert i den norske statistikken. Samlet sett utgjør de to inntektskildene et mindre beløp enn forskjellen mellom den totale omsetningen i Norge og i Danmark.

Eksportandelen, dvs. delen av den samlede omsetningen som stammer fra utlandet, er vesentlig større i Sverige (19 prosent) enn i Norge (6 prosent) og Danmark (7 prosent). Eksportandelen avhenger av om henholdsvis norske, danske og svenske artister som selger sin musikk i utlandet, dvs. eksporterer, velger å skrive kontrakt med et plateselskap i sitt hjemland eller med et plateselskap i utlandet.

Dersom en norsk artist velger å skrive kontrakt med et utenlandsk selskap, som for eksempel er tilfellet med A-ha, telles ikke deres omsetning med i statistikken. Derfor kan den store utenlandske omsetningen i Sverige til dels forklares med at man i Sverige er gode til å holde artister ved nasjonale plateselskaper.

Det er utgitt statistikk for musikkbransjen i de tre landene fra og med 2012. Den fortsatte utviklingen av metoden for denne typen statistikk betyr at statistikken fra tidligere år ofte må justeres. Det gjør seg gjeldende i alle de tre landene at metoden er forbedret over årene og dermed endret i forhold til tidligere rapporter. De overordnede definisjonene og avgrensningene er likevel uendret, hvilket sikrer en fortsatt sammenlignbarhet mellom statistikkene.

Veksten i den samlede omsetningen i de tre landene fremgår av tabellen nedenfor for alle årene:

Fra 2012 til 2013 er det stor vekst i alle de tre landene. Veksten er størst i Norge og minst i Sverige. Mellom 2013 og 2014 ses en beskjeden vekst i Sverige, mens veksten i Danmark stagnerer og veksten i Norge går noe tilbake. Fra 2014 til 2015 stiger veksten i Sverige og i Norge, dog i litt mer beskjeden grad. I Danmark stagnerer veksten fortsatt fra 2014 til 2015.

Den gjennomsnittlige årlige veksten i perioden 2012–2015 er noenlunde lik for de tre landene, med 7 prosent for Norge, 5 prosent for Danmark og 8 prosent for Sverige.

Det er stor volatilitet i tallene, og det ses derfor store svingninger i landenes vekst fra år til år. Det kan delvis forklares med registreringer av

TABELL 5.1 ÅRLIG VEKST I OMSETNINGEN AV MUSIKK 2012–2015, PROSENT.

	VEKST 2012-2013	VEKST 2013-2014	VEKST 2014-2015	GJENNOMSNIITT 2012-2015
Norge	17 %	-1 %	5 %	7 %
Danmark	14 %	0 %	0 %	5 %
Sverige	7 %	3 %	13 %	8 %

Kilder: «Præsentation af Dansk Musikomsætning 2015», «Musikbranschen i siffror 2015» samt egne beregninger.

Note: Veksten er nominell vekst. Veksten er beregnet på bakgrunn av omsetningen i lokal valuta.

inntekter og utbetalingen av royalties. Det er et velkjent fenomen i bransjen at selv store inntekter kan bli forskjøvet mellom årene på grunn av registreringspraksis.

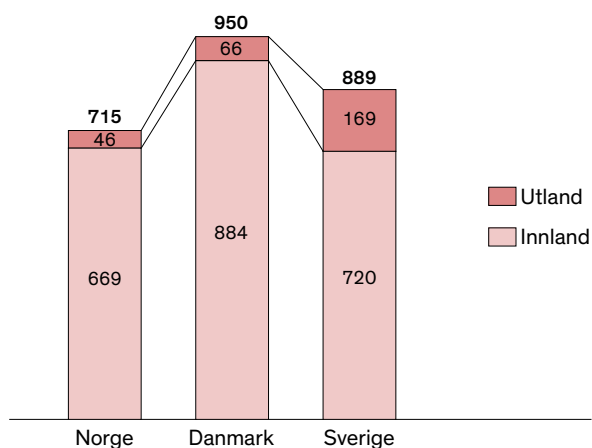
Ved beregningen av vekstrater brukes det for Sverige og Danmark oppdaterte tall fra de nyeste rapportene. Dette er det første året da det danske oppgjøret er oppdatert for tidligere år. Det betyr at den relativt dårligere veksten i Danmark i nyere år ikke kan forklares med metodeutvikling. Datagrunnlaget har likevel delvis endret seg, noe som er med på å forklare utviklingen.

Det skal særlig bemerkes at Koda, som forvalter rettigheter til musikk i Danmark, fra 2015 har gjort det mulig å betale rettigheter i forkant på abonnement. I disse tilfellene er det ikke mulig å vite hvor stor andel av rettighetene som relaterer seg til konserter med entré. Dermed er flere rettigheter i 2015 enn i 2014 tillagt konserter uten entré. Det medfører en mulighet for at billettomsetningen er underestimert.

Figur 5.2 viser omsetningen i musikkbransjen per innbygger.

Figur 5.2 viser at omsetningen per innbygger er noe høyere for den danske musikkbransjen enn for den norske og den svenske musikkbransjen. Det kan delvis forklares med at det er en rekke inntektskilder som er med i den danske statistikken, som ikke er tatt med i den norske og den svenske statistikken.

Videre viser figuren at omsetningen per innbygger i 2015 er høyere i Sverige enn i Norge. Dermed har den norske musikkbransjen klart seg

Figur 5.2 Total omsetning per innbygger 2015, NOK.

Kilder: «Præsentation af Dansk Musikomsætning 2015», «Musikkbransjen i siffror 2015» samt egne beregninger.

Note: Den samlede omsetningen i Danmark inneholder omsetningen fra TV/radio og B2B-musikk, i tillegg til omsetningen fra rettigheter (som er den eneste omsetningen fra TV/radio og B2B-musikk som er inkludert i omsetningen i Norge og i Sverige).

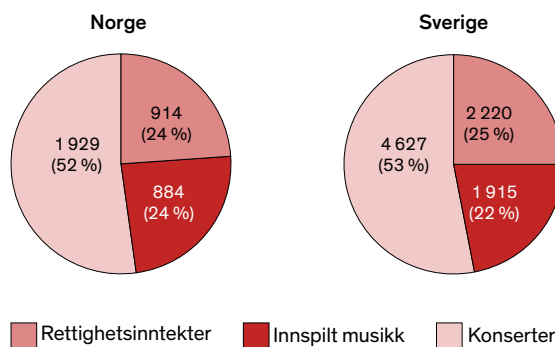
dårligst i 2015 av de tre nordiske landene, når omsetningen per innbygger analyseres. Det stemmer overens med tidligere år.

Norge og Sverige – et mer detaljert bilde

I dette avsnittet sammenlignes musikkbransjens omsetning i henholdsvis Norge og Sverige på et mer detaljert nivå. Definisjonen av hovedkategoriene innenfor musikkstatistikken i disse to landene er tilnærmet like. Dermed er det mulig å sammenligne omsetningen i statistikkens hovedkategorier.

Figur 5.3 sammenligner omsetningen innenfor kategoriene rettigheter, innspilt musikk og konserter.

I både Norge og Sverige er konserter den kategorien som har størst omsetning. Konserter står for henholdsvis 52 prosent og 53 prosent av

Figur 5.3 Omsetning for hovedkategorier Norge og Sverige 2015.

Kilder: «Musikkbransjen i siffror 2015» samt egne beregninger.

Note: Omsetningen inneholder omsetningen fra både innland og utland (eksport).

den samlede omsetningen. Overordnet ser fordelingen mellom de tre kategoriene svært like ut i Norge og Sverige i 2015, noe som også har vært tilfellet tidligere år.

Tabellen nedenfor viser veksten innenfor de forskjellige inntektskategoriene i Norge og Sverige.

TABELL 5.2 ÅRLIG VEKST I OMSETNING AV MUSIKK, I PROSENT.

	RETTIGHETER	INNSPILT MUSIKK	KONSERTVIRKSOMHET	TOTALT
Norge				
Vekst 2012–2013	11 %	9 %	25 %	17 %
Vekst 2013–2014	1 %	1 %	-2 %	-1 %
Vekst 2014–2015	2 %	9 %	4 %	5 %
Sverige				
Vekst 2012–2013	4 %	7 %	8 %	7 %
Vekst 2013–2014	8 %	1 %	2 %	3 %
Vekst 2014–2015	7 %	13 %	16 %	13 %

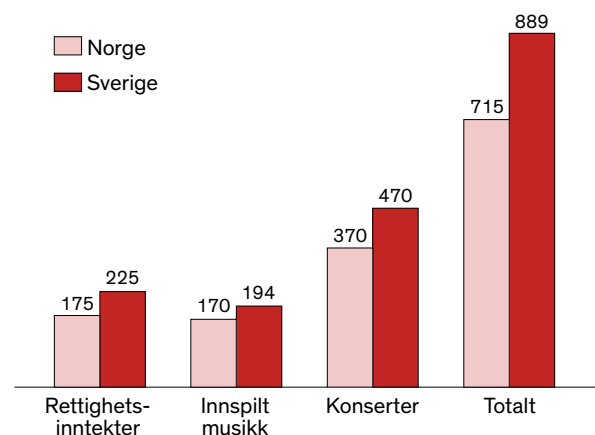
Kilder: «Musikbranschen i siffror 2015» samt egne beregninger.

Tabellen viser at det var en høyere vekst i Norge enn i Sverige fra 2012 til 2013, mens fra 2013 til 2014 og til 2015 er det omvendt. For både Norge og Sverige er den høyeste veksten i 2013 innenfor kategorien konsert, mens det ikke er en entydig tendens i de etterfølgende årene.

Fra 2013 til 2014 var det like stor vekst i kategoriene rettigheter og innspilt musikk i Norge, mens veksten i Sverige i samme år primært finnes i kategorien rettigheter. Fra 2014 til 2015 er det innspilt musikk som opplever den største veksten i Norge, mens det igjen er konsert-kategorien som opplever størst vekst i Sverige.

Figuren nedenfor viser omsetningen per innbygger for de forskjellige kategoriene i statistikkene.

Figuren viser de samme tendensene som de foregående figurene. Sverige har en større omsetning per innbygger for alle områder, selv om forskjellen er svært liten for innspilt musikk. Det ser dermed ut til at det særlig er i konsert-omsetningen at man finner forskjellene mellom Sveriges og Norges musikkmarkeder.

Figur 5.4 Omsetning per innbygger for hovedkategoriene Norge og Sverige 2015, NOK.

Kilder: «Musikbranschen i siffror 2015» samt egne beregninger.

Note: Omsetningen inneholder omsetning fra både innland og utland.

Metode

Norsk kulturråd ønsker kunnskap om den samlede musikkbransjens omsetningstall. Hensikten er å få frem data som kan belyse hvordan den samlede musikkbransjen utvikler seg, og hvordan ulike segmenter av bransjene utvikler seg over tid. Rambølls oppdrag er altså å beregne den samlede omsetningen i norsk musikkbransje. Rapportene skal, gjennom en god bransjestatistikk/-analyse, bidra til å gi verdi og legitimitet for bransjen som helhet, og bidra til kunnskapsgrunnlaget for politisk utforming av musikkområdet.

Oppdraget har et todelt mål:

- utvikle modeller for å tallfeste omsetningen i den norske musikkbransjen
- beskrive de samlede omsetningstallene for musikkbransjen

Modellen som utvikles for å tallfeste omsetningen i bransjen, sikter mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid, kan sammenliknes med tallgrunnlaget for litteratur og visuell kunst, og kan sammenliknes med tall fra våre naboland Sverige og Danmark.

Dette metodenotatet gir innledningsvis en beskrivelse av analyserammen og sentrale begreper. I hovedsak består notatet av tabeller med dokumentasjon av eller oversikter over de variablene som benyttes i modellene for de tre statistikkene. I tabellene tydeliggjøres også avgrensninger (hva tallene i rapporten ikke inkluderer), og det gis en vurdering av dataenes kvalitet. Til slutt i notatet er betraktninger om hvordan statistikken for Norge kan sammenliknes med statistikken i Danmark og Sverige. Notatet er oppdatert med de endringene som er gjennomført mellom 2014

og 2015, men er ellers det samme som lå til grunn for publiseringen av «Musikk i tall 2014».

Referansegrupper

Prosjektets kvalitet avhenger av tallene som bransjenes aktører bidrar med. Kulturrådet har invitert bransjeaktører til å være med i en bransjereferansegruppe og fagpersoner på kulturfeltet til å være med i en fagreferansegruppe. I referansegruppene arbeider Rambøll sammen med Kulturrådet, aktørene i bransjen og fagpersonene, blant annet med vurderinger og avgrensninger av statistikkens kvalitet og omfang.

Ulike organisasjoner har kunnskap om ulike deler av verdikjeden. Deltakerne i de to referansegruppene har bidratt med tall og bransjekunnskap og har brakt inn ulike perspektiver. Møtene er et forum for spørsmål og dialog, samt et forum for diskusjon og utarbeidelse av forslag til hvordan tallene kan/bør brukes i ettertid.

TABELL 6.1 OVERSIKT OVER REPRESENTANTENE I BRANSJEREFERANSEGRUPPEN.

• FONO
• GramArt
• Gramo
• IFPI
• NEMAA
• Music Norway
• Musikkforleggerne
• Norske Konsertarrangører
• TONO

I tillegg til referansegruppene fra bransjen, hjelper fagreferansegruppen Rambøll med å gjøre gode avveininger i modelleringen av statistikken.

Fagreferansegruppen er oppnevnt av Kulturrådet og er felles for de tre bransjestatistikkene.

TABELL 6.2 OVERSIKT OVER REPRESENTANTENE I FAGREFERANSEGRUPPEN.

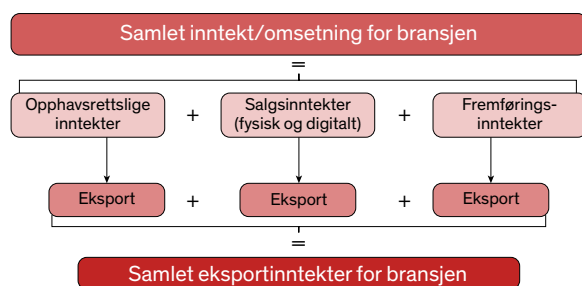
• Per Torstein Tuhus, SSB
• Linda Portnoff, Musiksverige
• Georg Arnestad, Høgskulen i Sogn og Fjordane
• Trine Bille, Copenhagen Business School

Analyseramme

Beregning av den samlede omsetningen gjøres ved å samle inn omsetningsstatistikk langs tre spor: opphavsrettsinntekter, salgsinntekter (både fysisk og digitalt) og fremføringsinntekter. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Når tallmaterialet for disse tre områdene er samlet inn, aggregeres tallene til den samlede inntekten/omsetningen. Videre beregnes eksport for hvert av de tre områdene, og igjen aggregeres disse tallene opp for å beregne den samlede eksporten for bransjen. Denne analyserammen kan fremstilles som i figuren under:

Når tallene aggregeres, er det generelt en risiko for både underrapportering og overrapportering av omsetningen. I dette metodenotatet redegjør vi for hvilken omsetning som av ulike årsaker er utelatt fra statistikken. I de tilfellene hvor vi må gjøre antakelser om markedsstørrelser, har vi kvalifisert disse antakelsene så langt det har latt seg gjøre med bransjeaktørene, og ved å vurdere samsvar mellom ulike kilder. Generelt har vi vært årvåkne for muligheten av dobbelttelling. Eksempelvis er vederlags- og opphavsrettsinntekter trukket ut fra omsetningen for salg av innspilt musikk og for konsertvirksomhet og behandlet i et eget kapittel.

Sentrale begreper og datakilder i prosjektet redegjøres for i det følgende.

Figur 6.1 Analyseramme.

Sentrale begreper

Opphavsrettslige inntekter

Opphavsrettslige inntekter for musikk er de vederlag som tilfaller opphavsmenn som ifølge åndsverkloven har enerett til å fremstille eksemplar av verket (mekaniske rettigheter), og til å tilgjengeliggjøre verket for allmennheten (fremføringsrettigheter). Norske rettighetsorganisasjoner krever inn penger og forvalter disse pengene videre til opphavsmannen/-kvinnen. I tillegg kommer bl.a. vederlag for kopiering av noter og sangbøker, inntekter fra avtalene i videresendingssektoren, inntekter fra privatkopiering og avgifter fra ikke-vernet musikk.

Eksportinntekter er de vederlagsinntektene som er samlet inn av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til norske rettighetsorganisasjoner.

Salgsinntekter

Salgsinntekter fra *innspilt musikk* kommer fra salg av musikkinnspillinger i ulike formater fra distributør til konsument, det være seg fysisk (cd, vinyl eller dvd) eller digitalt (nedlastning eller streaming).

Eksportinntekter av innspilt musikk gjelder enten salg av musikk som er innspilt i utlandet, eller lisenser til å distribuere og markedsføre sanger eller album som plateselskapene selger til aktører i utlandet. Eksportinntektene som presenteres i rapporten, viser inntektene fra norske artister som er signert på plateselskaper i Norge, altså eksport av «norsk innhold».

Fremføringsinntekter

Fremføringsinntekter for musikk er inntekter fra billettsalg til publikum for konserter i Norge, altså den prisen forbrukere betaler for å høre på levende norsk musikk. (Inntekter fra fremføring av musikk i denne sammenhengen må ikke forveksles med de «fremføringsinntekter» som omtales under i sammenheng med opphavsrettslige inntekter).

Eksportinntekter er de honorarer som norske artister og musikere får for sine opptredener utenfor norske grenser.

Norskandeler

Det finnes ikke en entydig beskrivelse av, eller enighet om, hva som anses som «norsk» musikk: om det kun omfatter musikk av norske opphavsmenn eller komponister, fremført av norske artister og utøvere, eller om det omfatter norske

utgivere (eller kombinasjoner av disse). Ut fra slike betraktninger definerer også musikkbransjen selv «norsk musikk» ulikt. Derfor fremstilles norskandeler i musikkrapporten med utgangspunkt i ulike definisjoner:

Norskandel innspilt musikk: Andel av solgt musikk som regnes som «norsk». Med «norsk» menes i denne sammenheng innspillinger utgitt av plateselskaper som er registrert i Norge.

Norskandel på norsk radio: Andel musikk som spilles på radio som regnes som «norsk». Med «norsk» menes da innspillinger utgitt av plateselskaper som er registrert i Norge, alternativt innspillinger hvor rettighetshaverne (opphavs-personene) er norske.

Norskandel konsertfeltet: Det finnes ikke noen tilgjengelig statistikk for norskandeler som dekker hele konsertfeltet. For å beskrive norskandelen innenfor (deler av) konsertfeltet i Norge benytter vi oss av *Festivalstatistikk 2015*. Dette er en undersøkelse gjort i regi av interesseorganisasjoner for ulike konsertarrangører i Norge i et samarbeid med «Kunnskapsverket – Nasjonalt senter for kulturelle næringer». I denne undersøkelsen er konsert- og festivalarrangører i Norge spurt om å fordele utbetalte honorarer på «norske» og utenlandske *utøvere*. Norskandelen er altså beregnet med utgangspunkt i det totalt utbetalte honoraret til kunstnere og utøvere. Undersøkelsen er ikke rapportert for 2015, men er gjennomført på tilsvarende vis som det som ble rapportert for *Festivalstatistikk 2014*.

Volumtall

Volum innspilt musikk: Tallene består av innrapporterte tall til IFPI basert på deres avtaler med distributører. Enkelte mindre aktører har delvis manglende rapportering, noe som gjør at tallene ikke er helt komplette.

Innspilt musikk distribueres, som tidligere nevnt, i mange ulike formater. Tabell 2.2 viser volumtall inndelt på salg av *fysiske* formater og de digitale formatene *nedlastning* og *streaming*.

Volumtall er definert som antall solgte eksemplarer, antall nedlastninger og antall avspillinger for henholdsvis fysiske formater, nedlastning og streaming. Tallene gjelder for norske artister som er registrert på plateselskaper i Norge, men kan også inneholde noe eksport. Utviklingen i markedet, endringer i avtaler og navngiving på formater fra land til land, gjør at det ikke finnes sammenlignbare tall over tid for volum.

Fysisk viser antall solgte eksemplarer direkte over disk eller via netthandel. *Nedlastning* er antall nedlastninger av hele album eller enkeltlåter for utgivelser av norske artister som er registrert på plateselskaper i Norge. Streaming er basert på tallene som er oppgitt av de distribusjonsaktørene som har avtaler med IFPI. Antall avspillinger innebærer, som hovedregel, avspilling av en låt i 30 sekunder. Enkelte aktører har også begrensninger på antall avspillinger per dag.

Antall arrangementer: Det finnes ingen helhetlig oversikt over antall konserter i Norge og hvor de avholdes. Ved offentlig fremføring av musikk som er opphavsrettslig beskyttet, betales det imidlertid en avgift til TONO. En rekke aktører har faste avtaler med TONO, men for øvrige konserter innvilges det enkelttillatelser. Disse er fordelt på fylker etter en oversikt over postnumrene for faktureringsadresse til arrangementene. Faktureringsadressen vil i enkelte tilfeller kunne avvike fra stedet der arrangementet fant sted, noe som har gjort at vi har valgt å samle fordelingen på fylkesnivå. Antallet arrangementer er ikke knyttet til hvorvidt det finnes musikkrapporter på arrangementene.

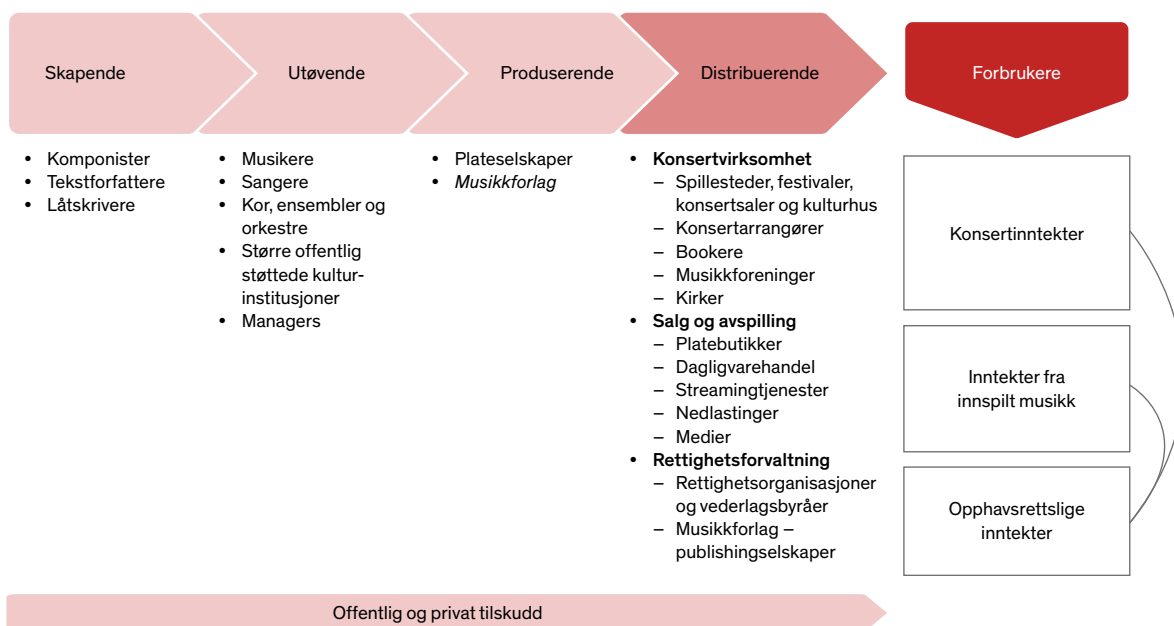
Verdikjeden i musikkbransjen

Figur 6.2 illustrerer hvordan de ulike aktørene i musikkbransjen henger sammen i en verdikjede.

Figuren gir et forenklet bilde av verdikjeden i musikkbransjen. Verdikjeden starter med de *skapende* og går videre via *utøvende* og *produserende* til *distribuerende* aktører. Under «distribuerende» finner vi igjen tredelingen av hovedkategoriene i inntektsgrunnlaget til musikkbransjen, med tilhørende aktører. I enden av verdikjeden finner vi *forbrukerne*. Det er inntekter som er

generert fra denne gruppen, som skal kartlegges i det foreliggende oppdraget. De uthevede feltene i figuren viser hva som kartlegges.

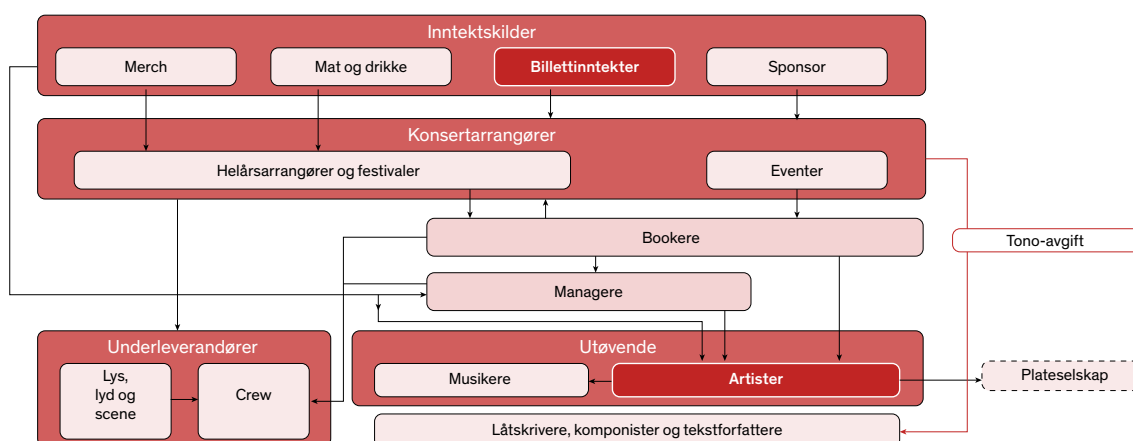
Figuren inkluderer også en boks med «offentlig og privat tilskudd». Denne illustrerer støtte fra det offentlige eller private som tilfaller de ulike aktørene i kjeden. Denne delen av musikkbransjen inngår ikke i den foreliggende kartleggingen. Boksen er inkludert for å synliggjøre disse bidragene og at dette er en vesentlig del av musikkbransjen i Norge.

Figur 6.2 Verdikjeden i musikkbransjen.

Pengestrømmene på konsertfeltet i Norge

Figur 6.3 illustrerer pengestrømmene på konsertfeltet i Norge.

Figur 6.3 Illustrasjon av pengestrømmer i forbindelse med konsertarrangementer i Norge.

Denne illustrasjonen er utviklet i samråd med aktører på feltet, men er ikke et resultat av en helhetlig pengestrømsanalyse. Hensikten med figuren er å tydeliggjøre skillet mellom inntektene i Norge og eksportinntektene på konsertfeltet, slik det måles i vår rapport. Pengestrømmene og aktørbildet vil potensielt være ulikt i andre land, men da måles altså bare artistenes honorarer i forbindelse med konsertvirksomhet i utlandet. Videre illustrerer figuren kompleksiteten av pengestrømmene og aktørene på konsertfeltet.

- (1) Billettinntektene, som uthevet i figuren, måles for *konsertinntekter i Norge*.
- (2) Artistenes honorarer, som uthevet i figuren, måles for *konsertinntekter i utlandet*.

Pilene i figuren er *mulige* pengestrømmer i forbindelse med et konsertarrangement. Billettinntekter i forbindelse med eventer er ikke inkludert i denne statistikken.

Denne rapportserien ser kun på inntektskilden *billettinntekter* som et mål på konsertinntektene i Norge. Imidlertid kan det ved konsertarrangementer være andre inntektskilder som også er viktige. *Merch* er inntekter fra salg av merchandise, som t-skjorter, buttons og lignende som gjerne har arrangørens eller artistens logo. Servering av *mat og drikke* utgjør også en viktig inntektskilde for arrangørene. I tillegg vil det kunne inngå ulike former for *sponsorinntekter*. Disse ulike inntektene går oftest til arrangørene

av konsertene, men merchandise-inntektene kan også gå til managementet og artistene selv.

Arrangørene benytter seg av bookingagenter og managere som mellomledd mellom dem selv og de utøvende artistene og musikerne. Her kan potensielt konsertarrangøren betale bookingagenten, som deretter betaler evt. manager og de utøvende artistene og musikerne.

Konsertarrangørene har også underleverandører i form av personell som håndterer lys, lyd og annet sceneteknisk i konsertlokalet. «Crew» er andre underleverandører, som riggere, scenearbeidere og lignende, som arrangører også vil kunne være avhengig av i forbindelse med et konsertarrangement.

Videre utbetaler konsertarrangører et vederlag til TONO i forbindelse med offentlig fremføring av opphavsrettslig beskyttet musikk. Dette formidles, som illustrert, videre til *låtskrivere, komponister og tekstforfattere*. Ved noen tilfeller utbetales det også en andel av artistinntektene til *plateselskapet* til den konkrete artisten som en del av en promoteringsavtale.

Sentrale dataleverandører og bidragsyttere

I det følgende listes sentrale dataleverandører og bidragsyttere opp. I tabellen er det beskrevet hvilke data og hvilken informasjon disse har bidratt med i prosjektet.

TABELL 6.3 OVERSIKT OVER SENTRALE DATALEVERANDØRER OG BIDRAGSYTERE.

HOVEDOMRÅDE	DATA
<p>TONO</p> <p>Forvalter fremføringsrettigheter på vegne av norske låtskrivere, komponister, tekstforfattere og musikkforlag.</p> <p>TONO innkasserer vederlag ved kringkasting og annen offentlig fremføring av musikk og fordeler disse pengene videre til rettighetshavere av de fremførte verkene. TONO representerer komponister, tekstforfattere og musikkforlag. Gjennom gjensidighetsavtaler med tilsvarende selskaper i andre land, forvalter TONO i praksis hele verdensrepertoaret.¹</p>	<p>TONO leverer data på fremføringsrettigheter til norske låtskrivere, komponister og musikkforlag i Norge og i utlandet. TONO har i dette prosjektet også levert detaljerte data på konsertområdet, som Rambøll har benyttet som grunnlag for å beregne billettinntekter i Norge. For årets prosjekt har TONO levert detaljerte data knyttet til antall arrangementer fordelt geografisk basert på deres enkelttillatelser.</p>
<p>NCB – NORDIC COPYRIGHT BUREAU</p> <p>NCB forvalter penger fra mekaniske rettigheter (plateproduksjon) for låtskrivere, komponister, tekstforfattere og musikkforlag.</p> <p>Et nordisk selskap som i samarbeid med tilsvarende copyrightselskaper verden over administrerer (mekaniske) rettigheter til innspilling og kopiering av musikk på cd, dvd, film, video, Internett mv. (online) for komponister, tekstforfattere og musikkforlag. I likhet med TONO har NCB gjensidighetsavtaler med søsterselskaper i andre land og forvalter vederlagsinntekter til de nordiske landene.</p>	<p>NCB leverer data på vederlag på mekaniske rettigheter til komponister, tekstforfattere og musikkforlag i Norge og i utlandet.</p>
<p>GRAMO</p> <p>Forvalter vederlag fra kringkasting og offentlig fremføring av musikk for musikere, artister og plateselskaper.</p> <p>Innkrever vederlag på vegne av musikere, artister og plateselskaper fra radiostasjoner, kafeer, hoteller, butikker og andre som anvender innspilt musikk til kringkasting og annen offentlig fremføring.</p> <p>Gjennom samarbeidsavtaler med søsterorganisasjoner i andre land forvalter Gramo også vederlag fra kringkasting og offentlig fremføring av musikk i andre land.</p>	<p>Gramo leverer data på vederlag fra fremføringsvederlag til norske musikere, artister og plateselskaper i Norge og utlandet. I tillegg har Gramo levert data på avgifter for bruk av ikke-vernede prestasjoner.</p>

MUSIKK I TALL 2015

NORWACO	<p>Forvalter audiovisuelle rettigheter for komponister, utøvende kunstnere og produsenter.</p> <p>Norwaco er en opphavsrettsorganisasjon som inngår avtaler om sekundær utnyttelse av lyd og levende bilder. De krever inn vederlag for bruken, og fordeler dette videre til rettighetshavere. Norwaco har 34 medlemsorganisasjoner som omfatter mer enn 34 000 individuelle rettighetshavere.</p>	<p>Norwaco leverer data på vederlag fra videresendingssektoren til norske komponister og utøvere i Norge og i utlandet.</p> <p>Norwaco leverer også tall på privatkopieringssektoren.</p>
KOPINOR	<p>Kopinor er en organisasjon av rettighetshavere. Kopinor representerer opphavsmenn og utgivere til stoffet i bøker, aviser, tidsskrifter, noter og lignende publikasjoner.</p>	<p>Kopinor leverer data på vederlag for bruk av noter og sangbøker som tilfaller norske musikkorganisasjoner.</p>
IFPI	<p>International Federation of the Phonographic Industry. Organisasjon som fremmer interesser til den internasjonale plateindustrien over hele verden, også med en norsk avdeling. Medlemmene i IFPI er norske daterselskaper av alle de internasjonale plateselskapene samt noen rene norske selskaper.</p>	<p>IFPI leverer tall som dekker alt av innspilt musikk: fysisk og digitalt, herunder streaming og nedlastning. IFPIs tall beskriver plateselskapenes omsetning hjemme, samt eksportinntekter. Til årets prosjekt har IFPI også levert tall for antall solgte eksemplarer på ulike distribusjonsformer.</p>
PHONOFIL	<p>Phonofile er en digital distribusjonspartner for plateselskaper, plateartister og distribusjonsselskaper.</p>	<p>Har oversikt over digital distribusjon blant sine medlemmer. Rapporterer salgstall til IFPI.</p> <p>Har bidratt med eksporttall og tall for norskandeler.</p>
MUSIKK-FORLEGGJERNE	<p>Representerer de største musikkforlagene i Norge.</p>	<p>Foreningens medlemmer har forvaltningskontrakt med TONO. Samler inn omsetningstall fra sine medlemmer.</p>
MUSIC NORWAY	<p>Music Norway jobber med å legge til rette for musikkexport og internasjonal profilering av norsk musikk i alle sjangere. Videre forvalter Music Norway midler fra UD fordelt på offentlige støtteordninger.</p>	<p>Har oversikt over hvilke artister og musikere som har hatt konsertvirksomhet i utlandet. Leverer data på rapporteringer fra aktører som har mottatt reisestøtte, og som har hatt konsertvirksomhet i utlandet, samt oversikt over hvilke land dette gjelder.</p>
FONO	<p>FONO er interesseorganisasjon for uavhengige norske plateselskaper.</p>	<p>Bidrar til avklaringer i prosjektet. Dataene fra norske selskaper hentes fra IFPI og TONO.</p>
GRAMART	<p>Gramart er interesseorganisasjon for norske artister.</p>	<p>Bidrar til avklaringer i prosjektet. Data hentes fra IFPI og Gramo.</p>
NOPA	<p>Norsk forening for komponister og tekstforfattere er en forening for personer som har opphavsrett til musikk eller til tekster som er brukt i tilknytning til musikk.</p>	<p>Bidrar til avklaringer i prosjektet. De relevante dataene hentes fra andre aktører.</p>
NORSKE KONSERT-ARRANGØRER	<p>Norske Konsertarrangører er konsertarrangørernes interesse- og kompetanseorganisasjon.</p>	<p>Bidrar med billettinntekter fra konsertaktivitet i Norge blant sine medlemmer og statistikk som kan belyse omsetningstallene.</p>
NTO – NORSK TEATER- OG ORKESTER-FORENING	<p>NTO er en medlemsorganisasjon for profesjonell musikk og scenekunst, og består av nasjonale og regionale institusjoner blant annet innen opera, orkester, kor, ensembler mv.</p>	<p>Bidrar med billettinntekter og honorarer fra konsertvirksomhet i Norge og i utlandet blant sine medlemmer.</p>
NORSKE FESTIVALER	<p>Norske festivaler er et organ for samarbeid og utvikling for norske festivaler.</p>	<p>Bidrar med billettinntekter fra konsertvirksomhet i Norge blant sine medlemmer.</p>
NORSK JAZZFORUM	<p>Medlems- og interesseorganisasjon for det norske jazzmiljøet.</p>	<p>Bidrar med billettinntekter fra konsertvirksomhet i Norge blant sine medlemmer.</p>
NORSK VISEFORUM	<p>Interesseorganisasjon for visekunstnere og viseklubber i Norge.</p>	<p>Bidrar med billettinntekter fra konsertvirksomhet i Norge blant sine medlemmer.</p>
NEMAA – NORWEGIAN ENTERTAINMENT MANAGERS & AGENTS ASSOCIATION	<p>Forening for managere og bookere i Norge.</p>	<p>Bidrar til avklaringer og innspill til metodikk og datagrunnlag i prosjektet.</p>

1 Kruse, Phillip A. (2011). *Musikkforlaget. Fra copyright til cash*. Oslo: Norsk musikkforleggerforening.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene fra forbrukerne, er det nødvendig å gjøre noen avgrensninger. Dette gjelder særlig elementer hvor det ikke eksisterer noe tallmateriale, hvor tall

vanskelig kan la seg gjenskape over tid, eller hvor tallmaterialet fra de ulike dataleverandørene er for uensartet til at det gir mening å aggregere tallene. Disse avgrensningene angis i egne rubrikker i tabellene i kapittel 8. For eksempel

inkluderer tallene ikke utenlandske selskaper, herunder norske aktører tilknyttet utenlandske selskaper og subforlag.⁸

Se for øvrig kapittel 6 vedrørende generell avgrensning av bransjestatistikken.

8 Subforlag (eller subpublisher): et musikkforlag som et originalforlag kan overlate forvaltning av et verk til, for eksempel i et bestemt tidsrom og et bestemt geografisk område. Det finnes en mengde forskjellige avtaler både for enkeltverk og for hele kataloger, og dermed også inntekter, som ikke fanges opp av modellen vår. Dette fordi disse inntektene føres i utlandet (særlig i Sverige). Imidlertid er dette inntekter som også er tatt ut av «Musikbranschen i siffror», noe som ikke medfører en «kunstig» inntektsføring i Sverige sammenlignet med i andre nordiske land, og som derfor muliggjør sammenligning på tvers av de nordiske landene.

Dokumentasjon «Musikk i tall» Opphavsrett

TABELL 6.4 VEDERLAGS- OG OPPHAVSRETTSINNTEKTER NORGE.

VARIABELNAVN:	VEDERLAGS- OG OPPHAVSRETTSINNTEKTER NORGE
Omfatter:	Opphavsretten innebærer at de som for eksempel ønsker å trykke plater med musikk, eller spille en sang på radio eller på en kafé, må ha komponistens tillatelse, og videre betale for denne tjenesten. ¹ En aktør fra musikkfeltet kan inngå en forvaltningskontrakt med et vederlagsbyrå som krever inn pengene for andres bruk av verket. Vederlagsbyrået forvalter penger som er generert av bruk av opphavsrettslig materiale, videre til den opphavsrettslige. Tallene omfatter vederlags- og opphavsrettsinntekter som samles inn i Norge, og som fordeles videre til norskregistrerte selskaper.
Omfatter ikke:	– synkroniseringsavtaler gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere/musikkforlag – selskaper som er registrert i utlandet – salg og lisensieringer gjennom utenlandske forlag som ikke er registrert hos f.eks. Tono – «store rettigheter» i forbindelse med blant annet dramatiske produksjoner
Kilder:	TONO Gramo NCB Norwaco Kopinor Musikkforleggerforeningen
Metode:	Data samles inn og systematiseres slik at det ikke foreligger overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen. Statistikken omfatter følgende rettighetsinntekter: <i>Fremføringsrettigheter:</i> Inntekter for bruk av opphavsrettslige verk i det offentlige rom, for eksempel i form av kringkasting over tv og radio, bakgrunnsmusikk på hoteller, serveringssteder, i butikker o.l., eller livefremføring av musikk til publikum. <i>Mekaniske rettigheter:</i> Retten til å spille inn, produsere og utgi innspillinger av opphavsrettslig musikk. <i>Videresendingssektoren:</i> Sekundær utnyttelse av lyd, i for eksempel tv-produksjoner. <i>Avgifter for ikke-vernet musikk:</i> Innkrevde avgifter for kringkasting og annen offentlig bruk av ikke-vernedede opptak.
Endringer fra 2014-rapporten	Vi har inkludert noteutleie fra musikkforleggere i tallene for salg og lisensiering av noter og sangbøker. Endringen er gjort for alle måleårene, slik at tallene for 2012, 2013 og 2014 også er oppdatert med denne endringen.
Resultat:	De samlede vederlags- og opphavsrettsinntektene i Norge var 834 mill. NOK i 2015. Det er en liten økning fra 2014, som gir en gjennomsnittlig årlig vekst på 4 prosent siden 2012.
Kvalitet:	Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter og må vurderes å være robuste og av høy kvalitet. Tallene er mulig å oppdatere når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

1 «Musikk og juss – en liten bok om juss for aktørene i musikkbransjen.» Et hefte utgitt av BRAK – kompetansesenteret for alle som driver med musikk i Hordaland og Sogn og Fjordane.

TABELL 6.5 VEDERLAGS- OG OPPHAVSRETTSINNTEKTER, UTLAND

VARIABELNAVN: VEDERLAGS- OG OPPHAVSRETTSINNTEKTER UTLAND	
Omfatter:	Tallene omfatter de samlede vederlags- og opphavsrettsinntektene som overføres fra utenlandske aktører til norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere, og som videre fordeles til norskregistrerte selskaper.
Omfatter ikke:	– vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere
Kilder:	TONO Gramo Norwaco NCB
Metode:	Data samles inn og systematiseres slik at det ikke foreligger overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen.
Endringer fra 2014-rapporten:	Ingen endringer.
Resultat:	De samlede vederlags- og opphavsrettsinntektene som er samlet inn i utlandet og overført til norske rettighetsforvaltere, utgjorde til sammen 80 mill. NOK i 2015. Dette er omtrent 12 millioner mer enn i 2014 og 15 millioner mer enn i 2012, da det til sammen ble samlet inn vederlagspenger fra utlandet tilsvarende 65 mill. NOK.
Kvalitet:	Inntektene relaterer seg ikke alltid til det gjeldende måleåret, ettersom det tar tid før den utførte aktiviteten i utlandet overføres til rettighetsinntektene til Norge. Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter og må vurderes å være robuste og av høy kvalitet. Tallene er mulig å oppdatere når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

Salg Innspilt musikk

TABELL 6.6 INNTEKT INNSPILT MUSIKK, NORGE

VARIABELNAVN:	INNTEKT INNSPILT MUSIKK NORGE
Omfatter:	Omsetningstall generert gjennom salg av innspilt musikk i Norge, enten fysisk over disk eller internett, eller digitalt i nedlastbart format eller som streaming.
Omfatter ikke:	<ul style="list-style-type: none"> - selvpublisering og direkte salg (merchandise), direkte avtaler, synkroniseringsrettigheter, salg av brukte fysiske formater - reklameinntekter fra streamingtjenester utover det som rapporteres til IFPI - utenlandske selskaper. Låtskrivere og artister med selskaper som er registrert i utlandet - direkteimport av innspilt musikk til norske forhandlere og privat direkteimport til norske forbrukere
Kilder:	IFPI Phonofile Intervjuer med distribusjonsledd
Metode:	<p>Systematisering av foreliggende statistikk og videre beregning til populasjon basert på IFPI-tall. IFPI oppgir musikksektorens salg blant deres medlemmer fordelt på fysiske formater, streaming og nedlastning. Antakelser om fordelinger og «mark-ups» er basert på intervjudata og samtaler med aktørene.</p> <p><i>Fysisk format:</i> Vi vurderer at IFPI-tallene dekker størstedelen av markedet, de resterende prosentene estimeres gjennom oppregning. Videre legges «påslag» fra salg ut av butikk, det være seg platebutikker, dagligvare eller bensinstasjoner, til salgstallene for det fysiske markedet.</p> <p>Antakelser for fordeling av omsetningstall som benyttes i beregningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - en gitt andel til plateselskap (IFPI-tallene) - en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de inkluderes i IFPI-tallene) - en gitt andel til distribusjonsledd (legges på IFPI-tall) <p>IFPI-tallene inkluderer vederlagsinntekter. Disse trekkes fra og presenteres i kapitlet som omhandler vederlags- og opphavsrettsinntekter.</p> <p><i>Nedlastning:</i> Omtrent lik struktur som for fysisk format. IFPI-tall er vurdert til å dekke 100 prosent av dette markedet, inkluderert tall fra FONO og Phonofile-selskaper.</p> <p>Antakelser for fordeling av omsetningstall som benyttes i beregningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - en gitt andel til plateselskap (IFPI-tallene) - en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de inkluderes i IFPI-tallene) - en gitt andel til distribusjonsledd (legges på IFPI-tall) <p>IFPI-tallene inkluderer vederlagsinntekter. Disse trekkes fra og presenteres i kapitlet som omhandler vederlags- og opphavsrettsinntekter.</p> <p><i>Streaming:</i> Det er vurdert at IFPI-tall dekker 100 prosent av markedet. IFPI-tallene inkluderer tall fra FONO og Phonofile-selskaper.</p> <p>Antakelser for fordeling av omsetningstall som benyttes i beregningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - en gitt andel til plateselskap - en gitt andel opphavsrett - mark ups <p>Opphavsrettspengene blir betalt av distributøren og ikke av plateselskapene. De er derfor ikke inkludert i IFPI-tallene og trekkes ikke fra.</p>
Endringer fra 2014-rapporten	Tall fra IFPI er oppdatert for 2014, noe som har gitt noen endringer fra det som ble publisert i fjorårets rapport. Dette har ført til en nedjustering av omsetningen for det fysiske salget og en oppjustering av det digitale salget sammenlignet med hva som ble publisert i fjorårets rapport.
Resultat:	Inntekter fordelt over de tre distribusjonsformene er beregnet til å være 838 mill. NOK for 2015. Dette er en økning på 9 prosent fra 2014 og gir en gjennomsnittlig årlig vekst siden 2012 på 5 prosent.
Kvalitet:	Estimatene til å beregne det samlede salget vurderes som å være kvalitetssikret og robuste. Tallene er basert på selskapenes inntekter og må vurderes å være av høy kvalitet, og høyere enn i 2012-rapporten. Videre kan beregningen oppdateres direkte når IFPI oppdaterer sin statistikk. I tillegg er tallene sammenlignbare med hva som blir publisert i den svenske rapporten «Musikbranschen i siffror».

TABELL 6.7 INNTEKT INNSPILT MUSIKK, UTLAND

Omfatter:	<p>Omsetningstall (eksporttall) som er generert gjennom salg av norsk musikk som er innspilt i utlandet, enten fysisk over disk eller internett, eller digitalt over nett eller som streaming.</p> <p><i>Perspektiv:</i> Hva musikkbransjen omsetter i utlandet, og som regnes som skattbar inntekt i Norge.</p> <p><i>Hvem:</i> Salg som foretas av norske aktører.</p> <p><i>Hva:</i> Gjelder salg av fysisk materiale og salg av lisensiering for bruk av innspilt musikk.</p>
Omfatter ikke:	<ul style="list-style-type: none"> – selvpublikering og direktesalg (merchandise), direkteavtaler, synk-rettigheter som kommer utenom NCB – norske artister som er på utenlandsk plateselskap
Kilder:	<p>IFPI</p> <p>Phonofile</p>
Metode:	<p>Via våre informanter er det samlet inn reelle eksportinntekter til plateselskaper som er registrert i Norge. Eksportinntektene som presenteres, reflekterer inntekter fra norske artister som er signert på plateselskaper i Norge, altså eksport av den norske artistporteføljen i selskapene.</p>
Endringer fra 2014-rapporten	<p>Ingen endringer.</p>
Resultat:	<p>Eksportinntektene for virksomhetsåret 2015 er 46 mill. NOK. Tilsvarende var eksportinntektene 38 mill. NOK i 2014, 33 mill. NOK i 2013 og 23 mill. NOK i 2012. Dette viser en fordobling av denne inntektskategorien innenfor årene denne målingen er gjennomført.</p>
Kvalitet:	<p>Tallene må anses å være av høy kvalitet, ettersom de er samlet inn direkte fra plateselskapene som har eksportinntekter. Tallene må også vurderes som sikrere enn estimeringene som tidligere er gjort med utgangspunkt i NCB-tallene.</p> <p>Tallene er sammenlignbare med hva som blir publisert i den svenske rapporten «Musikbranschen i siffror», da de nå også presenterer reelle eksporttall fra plateselskapene og ikke estimeringer fra NCB-tall.</p>

Fremføring

TABELL 6.8 BILLETTINTEKTER I NORGE

VARIABELNAVN:	BILLETTINTEKTER I NORGE
Omfatter:	<p>Konsertinntekter omfatter i all hovedsak inntekter fra salg av konsertbilletter til publikum. Inntekter er her sett på som den prisen forbrukere betaler for å høre på fremføringer av musikk i forbindelse med konserter o.l.</p> <p>Salg av billetter til konserter i Norge.</p>
Omfatter ikke:	<ul style="list-style-type: none"> – sponsede billettinntekter, gratisarrangementer, øvrige inntekter i forbindelse med konsertvirksomhet, som mat og drikke, samt merchandise – bruk av musikk i en del av kirkens arrangementer (begrovelser, bryllup mv.) – musikkteater – konserter som ikke er registrert hos TONO
Kilder:	<p>Rettighetsbetalinger til TONO</p> <p>Billettinntekter samlet inn av våre informanter:</p> <ul style="list-style-type: none"> Norske festivalers medlemmer Norske Konsertarrangørers medlemmer Norsk jazzforums medlemmer Norsk Viseforums medlemmer Norsk teater- og orkesterforening (NTO) <p>Intervjuer</p>
Metode:	<p>Rettighetsinnbetalingene refererer til konkrete billettinntekter, ved at TONO innkrever en prosentandel av de samlede billettinntektene for ulike arrangementer. Ved å benytte ulike prosentandeler regner vi oss frem til reelle billettinntekter. Prosentatsene er verifisert av TONO samt foreninger som har kjennskap til dette. I tillegg foreligger det en rekke faste avtaler om vederlagsbetalinger for konsertvirksomhet mellom TONO og en rekke aktører.</p> <p>De faste avtalene omfatter gjerne en fast vederlagssum («lump-sum»-betalinger), her gir det ikke mening å bruke prosentsatser i beregningen av billettinntekter. Disse (relativt faste) vederlagsbetalingene er erstattet med reelle billettinntekter fra blant annet NTO-medlemmer, Norske festivaler, Norske Konsertarrangørers, Norsk jazzforums og Norsk Viseforums medlemmer. Dette baserer seg på opplysninger gitt fra disse aktørene.</p> <p>TONOs vederlagstill omfatter ikke konsertvirksomhet som ikke er underlagt opphavsrett, slik som eldede verker eller større verker. Dette gjelder særlig det klassiske konsertfeltet. Derfor er det i tillegg samlet inn billettinntekter fra det klassiske feltet, herunder Norske festivaler og NTO-medlemmer. Disse inntektene supplerer altså tallene i modellen.</p> <p>Videre er den opphavsrettslige andelen trukket ut fra de totale inntektene og presenteres i kapitlet som omhandler vederlags- og opphavsrettslige inntekter.</p> <p>Alternative kilder vurdert: data fra billettsevice, Tigernet o.l.</p>
Endringer fra 2014-rapporten:	<p>Estimater for prosentsatsene av billettinntektene som utbetales TONO, er justert i samråd med aktørene, noe som har ført til mer realistiske tall for billettinntekter. Dette har ført til at estimatene for billettinntekter er blitt oppjustert noe. Disse endringene er blitt ført tilbake i tid, noe som gjør at statistikken er sammenlignbar for de fire årene det har blitt rapportert.</p>
Resultat:	<p>Billettinntekter er justert til 1 425 mill. NOK for 2012, 1 800 mill. NOK for 2013, 1738 mill. NOK for 2014 og beregnet til å være 1 815 mill. NOK for 2015.</p>
Kvalitet:	<p>Statistikken gir et godt bilde av konsertvirksomheten. Estimaten som benyttes til å beregne de samlede billettinntektene, vurderes å være robuste. Etter ny justering og verifisering av modellen må tallene anses å være enda mer realistiske enn i 2012, 2013 og 2014-rapportene. Denne metoden muliggjør oppdatering av tallene relativt enkelt, og tallene svarer til det samme universet. Derfor er sammenligning over tid mulig.</p> <p>Samtidig er det rimelig å anta at ikke alle konserter blir rapportert inn til TONO, og at man ved å benytte TONO-vederlag til å beregne samlede billettinntekter ikke vil kunne fange opp all konsertvirksomhet.</p>

TABELL 6.9 HONORAR FRA KONSERTVIRKSOMHET I UTLANDET

Omfatter:	Konsertrelaterte eksportinntekter i form av honorarer/billettinntekter som genereres når norskregistrerte musikere og artister opptrer i utlandet. Konsertinntektene er begrenset til å omfatte honorarer/billettinntekter til norskregistrerte artister og musikere som har hatt konsertvirksomhet i utlandet i gjeldende virksomhetsår.
Omfatter ikke:	- sponsede billettinntekter, gratisarrangementer, øvrig salg i forbindelse med konsertvirksomhet, som mat og drikke, samt merchandise - musikkteater - aktører som ikke er norskregistrerte
Kilder:	Rapporteringer fra artister som har mottatt reisestøtte, forvaltet av Music Norway. IMF (oversikt over større aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet, samt kvalitetssikring av forventet honorar til disse artistene). NTO-medlemmer (inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet) Intervjuer Kartlegging og research
Metode:	Data fra rapporteringer fra artister benyttes til å beregne hvor stort honorar aktørene har generert fra konsertvirksomhet i utlandet. I tillegg benyttes data til å beregne forventet honorar og forventet antall opptredener en norsk artist (med ulik størrelse) har i utlandet. Dette danner grunnlaget for videre beregninger av samlede honorarer i utlandet, utover aktørene som har mottatt reisestøtte. Det gjøres antakelser om hvor mange aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet, basert på (1) antall aktører som har søkt reisestøtte, men som ikke har mottatt slik støtte, (2) antakelse om at det er aktører som ikke søker, men som allikevel drar utenlands, (3) kartlegging av større aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet de respektive virksomhetsårene. For den siste gruppen gjøres det også en kartlegging (intervju og research) av honorarer som store artister er forventet å oppdrive fra opptredener i utlandet.
Endringer fra 2014-rapporten:	Det er gjort en kvalitetssikring og oppdatering av de større aktørene som har hatt konsertvirksomhet i utlandet de respektive virksomhetsårene, noe som har medført en justering av tallene som ble presentert for 2014 i fjorårets rapport. Denne er dermed økt med 4 mill. NOK til 121 mill. NOK for 2014. Oppdateringene er ført tilbake for alle årene og er dermed sammenlignbare.
Resultat:	De samlede honorarene fra utland er gjennom våre analyser beregnet til å være 114 mill. NOK for 2015. Dette tilsvarer en nedgang på 6 prosent fra 2014, hvor de samlede honorarene var beregnet til å være 121 mill. NOK. Samtidig viser våre beregninger en gjennomsnittlig årlig vekst på 3 prosent siden 2012 innenfor denne inntektskategorien. De mest besøkte landene i 2015 var Tyskland og USA.
Kvalitet:	Konsertaktiviteten i utlandet vurderes som volatil, og videre vil forventet honorar for konsertaktivitet variere mellom hvilke land det turneres til. Metoden med bruk av kartlegging og research gjør at man står i fare for ikke å fange opp alle aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet gjeldende år. Tallene vurderes å gi et bilde av den samlede konsertvirksomheten i utlandet, men vil ikke fange opp all aktivitet. Ved bruk av konsistent metodikk gjør vi det samtidig mulig å sammenligne utvikling og trender innenfor konsertvirksomheten i utlandet. Alternative kilder og metodikk vurdert: Bransjeregisteret SNL2007, 90-gruppen «Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet».

Sammenligning av nordisk statistikk

I rapporten sammenlignes statistikk for musikkbransjene i Norge, Danmark og Sverige. De neste avsnittene beskriver musikkstatistikken fra Danmark og Sverige, samt den anvendte metoden. Videre beskrives hvilke del-elementer som er fjernet fra den danske omsetningen for å gjøre statistikken mer sammenlignbar med den norske og den svenske statistikken.

Svensk musikkstatistikk

«Musikbranschen i siffror» er publisert siden 2012 og dekker årene 2007–2015. Metoden og oppdelingen i omsetningsområder i vår rapport er inspirert av denne rapporten. Dermed er den metoden som er anvendt i denne statistikken, svært lik vår metode.

Omsetningen estimeres innenfor tre hovedområder: konserter, innspilt musikk og rettigheter. Innenfor hvert område estimeres henholdsvis omsetning i Sverige og omsetning på eksportmarkeder. Dermed er også omfanget av statistikken svært lik omfanget av vår statistikk. Hovedkildene for rettigheter og innspilt musikk er som i vår statistikk: Omsetningen av innspilt musikk er estimert basert på data fra IFPI, og rettighetsomsetningen er levert av de forskjellige rettighetshaverne.

Når det gjelder estimatene for konserter, har den svenske statistikken nasjonale registerdata som sin hovedkilde. Dette gjør at den skiller seg noe fra den norske og danske statistikken, hvor hovedkilden er fremføringsrettighetene. Til tross for at datakilden er ulik, er definisjonen av omsetningsområdet tilsvarende, og statistikken er derfor sammenlignbar med den norske statistikken.

«Musikbranschen i siffror 2015» har benyttet tilsvarende datakilder og metoder for beregning av omsetningen for musikkbransjen i Sverige som for tidligere år. Definisjonene for omsetningen for de tre områdene innspilt musikk, rettighetsinntekter og konsertinntekter er tilsvarende som ved tidligere års rapporter, og disse tallene er dermed sammenlignbare med den norske statistikken.

De øvrige oppdateringer som er gjort i den svenske statistikken de siste årene, omfatter hovedsakelig datagrunnlaget, som har blitt bedre, og at en større andel av den samlede omsetningen i henholdsvis hjemmemarkedet og eksportmarkedet har blitt identifisert. De overordnede definisjonene og datakilder er ikke endret. Dermed sikres det at tallene fortsatt er sammenlignbare med tallene fra Norge og Danmark.

Dansk musikkstatistikk

Statistikken for den danske musikkbransjen er utarbeidet av Rambøll for et konsortium av interesseorganisasjoner i musikkbransjen for årene 2012–2015. Den danske statistikken estimerer omsetningen fra flere inntektskilder enn den norske statistikken gjør. Dessuten skiller metoden seg en del fra den norske og svenske. Det skyldes at man ønsker å belyse andre aspekter av musikkbransjen i den danske statistikken enn i den norske og den svenske.

Den danske statistikken estimerer ikke omsetningen for rettigheter separat, i stedet inngår rettighetsomsetning som en del av henholdsvis omsetning på konsertområdet og omsetning av innspilt musikk. Dessuten estimeres omsetning fra flere inntektskilder, og det forsøkes i større grad å estimere den omsetningen musikk gir anledning til, f.eks. reklameomsetning i forbindelse med avspilt musikk på radio. Hovedkildene er dog de samme som i den norske, og statistikken baseres i stor grad på data fra rettighetshavere og IFPI.

I 2015 besluttet det danske konsortiet å oppdatere oppgjørene fra 2012, 2013 og 2014, slik at den samme metoden er anvendt i alle fire årene. I denne sammenheng skal det presiseres at datagrunnlaget har endret seg over årene.

Omsetningen for musikk som er innspilt i utlandet (eksport), er undervurdert i den danske statistikken for 2014 og 2015. Grunnen til det er at det er endringer i datagrunnlaget fra NCB, som er forskjellig fra tidligere år. Endringene i dataene gjenspeiler endringer i NCBs rettighetsinntekter snarere enn aktivitetene, og må derfor ikke ses som et uttrykk for en mindre omsetning. Datagrunnlaget ble vurdert som for volatilt til å estimere omsetningen fra, og ble derfor utelatt av statistikken med henvisning til en forventet undervurdering på dette området.

I 2015 har Koda i Danmark gjort det mulig å betale rettigheter på forhånd i form av abonnement. I disse tilfellene er det ikke mulig å vite hvor stor andel av rettighetene som er knyttet til konserter med entré. Dermed er flere rettigheter i 2015, sammenlignet med 2014, 2013 og 2012, tillagt konserter uten entré. Det medfører en mulighet for underestimering av billettomsetningen.

Metode for sammenligning av nordisk musikkstatistikk

I rapportens sammenligning er det fjernet enkelte del-elementer (inntektskilder) i den danske

TABELL 6.10 OMSETNINGSELEMENTER I DANMARK INKLUDERT OG EKSKLUDERT I SAMMENLIGNINGEN I RAPPORTEN.

LIVE MUSIKK (KONSERTER)	INNSPILT MUSIKK	ØVRIG MUSIKK
<ul style="list-style-type: none"> • Billettomsetning • Annen publikumsomsetning (mat og drikke etc.) • Live – B2B* • Eksport av konserter • Musikkturneering** • Merchandise, innland • Merchandise, utland • Reklame og sponsorater 	<ul style="list-style-type: none"> • Fysisk salg • Digitalt salg (nedlastning) • Streaming • Eksport av innspilt musikk • Innspilt musikk – B2B* • TV/radio mv., innland* • TV/radio mv., utland* • Merchandise, innland • Reklame og sponsorater 	<ul style="list-style-type: none"> • Forlagsrettigheter, innland • Forlagsrettigheter, utland

* Elementet inneholder, utover den rettighetsomsetningen som er inkludert i den norske og den svenske statistikken, en meromsetning som er tilrettelagt av musikken (for tv/radio mv., f.eks. reklameomsetning relatert til andel avspilt musikk).

** Musikkturneering inneholder en billettomsetning til utenlandske konsertgjester. Denne omsetningen er tatt med i konsertomsetningen i den norske og den svenske statistikken.

statistikken for å gjøre statistikken mer sammenlignbar med den norske og svenske statistikken. Utvelgelsen er gjort på mest mulig gjennomiktig måte, dvs. ved å velge ut enkelte omsetningselementer som er lette å identifisere i den publiserte statistikken. Det ville vært mulig å gjøre en mer presis utvelgelse ved å hente inn rettighetsomsetning fra rettighetshavernes regnskaper i Danmark, men det er ikke gjort for å holde nivået på gjennomiktigheten høyt og sikre etterprøvnbarhet. Dermed er følgende elementer valgt bort:

- annen publikumsomsetning (mat og drikke etc.)
- musikkturneering
- merchandise, innland
- merchandise, utland
- reklame og sponsorater

Rettighetsomsetning og annen omsetning kan generelt ikke adskilles i den danske statistikken, og det medfører at enkelte poster som beholdes, til sammenligning inneholder ytterligere omsetning som ikke er tatt med i den norske og den svenske statistikken (f.eks. for tv/radio).

På den annen side velges posten musikkturneering vekk. Denne inneholder en del av billettomsetningen som inngår som en del av den totale konsertomsetningen i hjemmemarkedet i den norske og den svenske statistikken. Musikkturneering velges bort, ettersom den inneholder en stor andel av annen publikumsomsetning.

Tabellen under gir et overblikk over omsetningselementene i den danske statistikken, samt hvilke elementer som er valgt bort i sammenligningen i rapporten.

Dermed gir den totale omsetningen for den danske musikkbransjen som er presentert i rapporten, enkelte ekstra omsetningselementer i forhold til den norske og den svenske statistikken, men det er også enkelte elementer den mangler (billettomsetning fra utenlandske gjester). Vi vurderer det slik at denne metoden medfører den beste og mest sammenlignbare rammen for omsetningene i Danmark, Sverige og Norge – ved at den er gjennomiktig og etterprøvnbar. Det er likevel en risiko for at den danske omsetningen er noe overvurdert, jf. betraktningene ovenfor.

Litteratur i tall 2015

Sammendrag

Våre analyser viser en total omsetning for den norske litteraturbransjen på MNOK 5 905 i 2015. Den totale omsetningen inkluderer inntekter fra salg av bøker, vederlagsinntekter, fremføringsinntekter og eksportinntekter. Tilsvarende var den totale omsetningen i 2014 MNOK 5 771 og i 2013 MNOK 5 799. Den totale omsetningen har dermed økt med 0,9 prosent årlig siden 2013.

Av de totale inntektene står salg av bøker for den klart største delen av omsetningen i den norske litteraturbransjen. Den totale omsetningen av bøker utgjorde MNOK 5 741 i 2015, mot MNOK 5 619 i 2014 og MNOK 5 649 i 2013. Den gjennomsnittlige årlige økningen har dermed vært på 0,8 prosent siden 2013.

Statistikken viser videre at den norske litteraturbransjen har et svært sterkt hjemmemarked, mens eksportvirksomheten står for en relativt liten del av omsetningen. I 2015 utgjorde eksportinntektene 1,9 prosent av den samlede omsetningen i bransjen, en liten økning fra 2014 og 2013, da eksportinntektene utgjorde henholdsvis 1,7 prosent og 1,5 prosent. Den gjennomsnittlige årlige økningen i eksportinntektene er 14 prosent. Som de foregående årene er det også i 2015 inntektene fra direkteeksport, dvs.

salg til utenlandske forhandlere, som utgjør mesteparten av eksportinntektene.

Med den teknologiske utviklingen blir også litterære verk i større grad tilgjengelig i digitale formater. I 2015 var den totale omsetningen av digitale, litterære produkter MNOK 313, noe som tilsvarer 5,6 prosent av de totale inntektene fra salg av bøker. For 2013 og 2014 var omsetningen henholdsvis MNOK 219 (3,9 prosent) og MNOK 265 (4,8 prosent). Omsetningen av digitale, litterære produkter har dermed hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 19 prosent fra 2013.

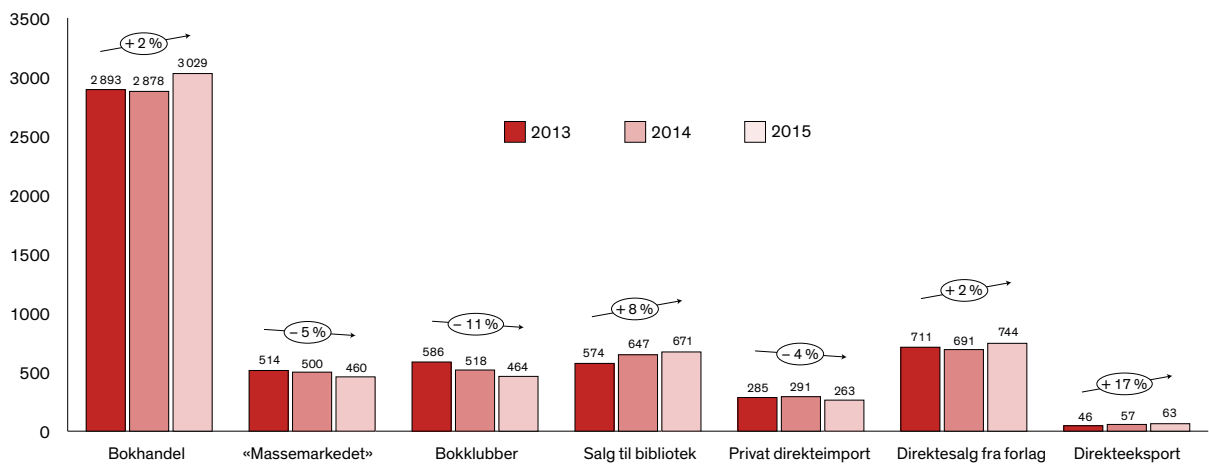
Figur 1.1 gir en oversikt over litteraturbransjens totale omsetning i 2013–2015, fordelt på distribusjonskanaler.

Våre analyser viser at det er en forholdsvis stabil fordeling av omsetning på de ulike distribusjonskanalene for 2013–2015. Over halvparten av omsetningen skjer gjennom bokhandlere, med 53 prosent i 2015 og 52 prosent i 2013 og 2014. Det som kalles «massemarkedet» (dagligvarehandel, kiosker o.l.), stod for 8 prosent av omsetningen i 2015 (mot 9 prosent i 2013 og 2014). Den gjennomsnittlige årlige endringen er størst for bokklubbene, der omsetningen har sunket med

TABELL 1.1 OVERSIKT OVER LITTERATURBRANSJENS TOTALE OMSETNING 2013–2015.

	2013	2014	2015	GJENNOMSNIITTLIG ENDRING
	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT
Salg av bøker	5 649	5 619	5 741	0,8 %
Vederlagsinntekter	127	128	134	2,7 %
Fremføringsinntekter	22	24	30	16,5 %
Totalt	5 799	5 771	5 905	0,9 %

LITTERATUR I TALL 2015

Figur 1.1 Oversikt over litteraturbransjens totale omsetning i 2013–2015, fordelt på distribusjonskanaler. MNOK, prosentandeler og prosentvis endring.

11 prosent årlig siden 2013. Salget til biblioteker og andre offentlige instanser utgjør 12 prosent av den totale omsetningen både i 2014 og i 2015 (10 prosent i 2013). Den private direkteimporten utgjør 5 prosent alle de tre årene, mens direkte salg fra forlag utgjør 13 prosent i 2015 og 2013 og 12 prosent i 2014.

Figurer og tabeller

50	Figur 1.1 Oversikt over litteraturbransjens totale omsetning i 2013–2015, fordelt på distribusjonskanaler
54	Figur 2.1 Fordeling av omsetningen 2013–2015. Andeler for skolebok, fagbok og allmenntilgjengelig
56	Figur 2.2 Omsetningen av litteratur i 2015, fordelt på bokgrupper. Prosent av total omsetning
56	Figur 2.3 Andelen norsk og oversatt litteratur 2013–2015, fordelt på sakprosa og skjønnlitteratur.
57	Figur 2.4 Andelen norsk og oversatt skjønnlitteratur 2013–2015, fordelt på litteratur for barn og unge og litteratur for voksne
58	Figur 2.5 Omsetning av litteratur 2013–2015, fordelt på salgskanaler. MNOK og gjennomsnittlig prosentvis endring
58	Figur 2.6 Omsetning av litteratur i 2015, fordelt på salgskanaler
60	Figur 2.7 Fysiske og digitale utsalgssteder 2013–2015
60	Figur 2.9 Digitalisering: endring i prosentpoeng 2013–2015 i favør digitale utleiesteder
60	Figur 2.8 Fysiske og digitale utsalgssteder i 2015, fordelt på bokgrupper
63	Figur 3.1 Fordeling av fremføringsinntekter på ulike typer oppdrag, 2013–2015
68	Figur 5.1 Analyseramme
69	Figur 5.2: Verdkjeden i litteraturbransjen
69	Figur 5.3: Forholdet mellom Forleggerforeningens statistikk og «Litteratur i tall»

TABELLER

49	Tabell 1.1 Oversikt over litteraturbransjens totale omsetning 2013–2015
53	Tabell 2.1 Omsetning av litteratur 2013–2015
54	Tabell 2.2: Språktopp for nye kontrakter i 2015
55	Tabell 2.3 Omsetning av litteratur i 2013–2015, fordelt på bokgrupper
57	Tabell 2.4 Antall nye titler og utgaver i det norske markedet, 2013–2015
57	Tabell 2.5 De mest solgte bøkene i Norge i 2015
58	Tabell 2.6 Omsetningen av litteratur 2013–2015, fordelt på salgskanaler
59	Tabell 2.7 Omsetning av litteratur i det norske markedet 2013–2015, fordelt på fysiske og digitale bøker.
62	Tabell 3.1 Utbetalte honorarer til forfattere, 2013 –2015
64	Tabell 4.1 Samlede vederlagsinntekter i Norge, 2013–2015

65	Tabell 4.2 Individuelle vederlag, 2013–2015
67	Tabell 5.1 Oversikt over representantene i bransjereferansegruppen.
68	Tabell 5.2 Oversikt over representantene i fagreferansegruppen.
70	Tabell 5.3 Oversikt over sentrale dataleverandører og bidragsyttere.
71	Tabell 5.4 Salg av fysiske bøker i det norske markedet.
72	Tabell 5.5 Salg av digitale, litterære produkter i det norske markedet.
73	Tabell 5.6 Eksport – salg av rettigheter, inntekter knyttet til samproduksjon og sekundærrettigheter.
74	Tabell 5.7 Forfatterhonorarer for opplesninger.
75	Tabell 5.8 Vederlags- og opphavsrettsinntekter, Norge.
75	Tabell 5.9 Vederlags- og opphavsrettsinntekter, utland

Omsetning av bøker

I dette kapitlet presenteres den totale omsetningen av litteratur i Norge. Den totale omsetningen av litteratur refererer til salg av bøker til en konsument, gjennom fysiske eller digitale utsalgssteder. Statistikken er avgrenset til å gjelde publikasjoner med ISBN- nummer samt digitale tjenester som springer ut av forlagsbransjen, for eksempel lisensierte digitale læremidler. Statistikken inkluderer både norskspråklige bøker og fremmedspråklige bøker.

Med den totale omsetningen av litteratur i Norge sikter vi her til det *konsumentene* samlet betalte for bøker i henholdsvis 2013, 2014 og 2015. Konsumentene kan være enkeltpersoner som kjøper bøker til seg eller til andre, og det kan være organisasjoner som folkebiblioteket, offentlige myndigheter og skoler som har kjøpt bøker i den hensikt å gjøre dem tilgjengelige for norske forbrukere.

For *eksport* av norsk litteratur har vi *et bransjeperspektiv*, der inntektene som beskrives,

knyttes til forlagenes inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjoner og royalties. I tillegg har enkelte forlag det vi betegner som «direkteeksport», som går ut på at forlagene selger norske bøker til utenlandske forbrukere.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det, som nevnt innledningsvis, være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. For eksempel inngår ikke eksportinntekter til enkeltstående («store») forfattere som har utenlandske agenter, noe som har betydning for eksporttallene i rapporten. For øvrige detaljer, se metodekapitlet.

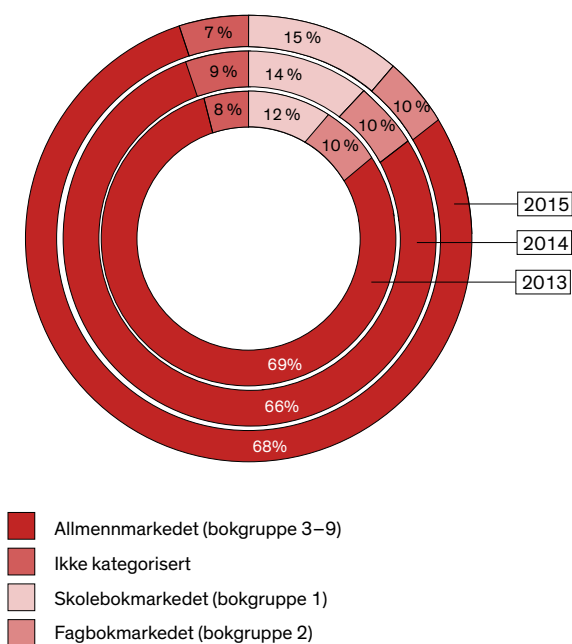
Den totale omsetningen av litteratur i 2015

Tabell 2.1¹ viser den totale omsetningen av litteratur i 2013–2015, samt den gjennomsnittlige årlige endringen.

TABELL 2.1 OMSETNING AV LITTERATUR 2013–2015

	2013	2014	2015	GJENNOMSNIITTLIG ENDRING
	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT
Salgsinntekter i det norske markedet	5 564	5 525	5 631	0,6 %
Eksportinntekter	85	93	110	14 %
– Salg av rettigheter, samproduksjon og royalties	39	36	47	12 %
– Direkteeksport fra forlagene	46	57	63	17 %
Totale inntekter i Norge	5 649	5 619	5 741	0,8 %

1 MNOK 5 631 for salgsinntekter i 2015 + MNOK 63 for direkteeksport fra forlagene i 2015 = MNOK 5 694, som er totalsummen for salg i det norske markedet i 2015 presentert i de påfølgende tabellene. Det samme gjelder for tallene for 2014 og 2013.

Figur 2.1 Fordeling av omsetningen 2013–2015. Andeler for skolebok, fagbok og allmennmarkedet.

Basert på det innhentede datamaterialet viser våre analyser at den totale omsetningen av litteratur var MNOK 5 741 i 2015. Dette er noe høyere enn den samlede omsetningen i 2014 (MNOK 5 619) og 2013 (MNOK 5 649). Veksten fra 2013 tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 0,8 prosent. Videre viser tabellen at salgsinntektene i det norske markedet har økt med 0,6 prosent i gjennomsnitt hvert år fra 2013–2015 (fra MNOK 5 564 i 2013 til MNOK 5 631 i 2015). Eksportinntektene har til sammen økt med 14 prosent i gjennomsnitt fra 2013–2015. Av eksportinntektene har salg av rettigheter, samproduksjon og royalties økt med 12 prosent i gjennomsnitt siden 2013. Direkteeksporten fra forlagene utgjorde MNOK 63 i 2015, og har dermed økt med 17 prosent i gjennomsnitt hvert år siden 2013.

Omfanget av forlagenes direkteeksport er estimert ved bruk av Forleggerforeningens bransjestatistikk i samråd med Forleggerforeningen.

Omsetningen innen salg av rettigheter, samproduksjon og royalties er innhentet fra agenter i samarbeid med NORLA, Senter for norsk litteratur i utlandet. I den grad det er forlagsagenter eller frittstående agenter som ikke har rapportert inn tall til statistikken, er deres omsetning estimert i samråd med NORLA. I tillegg til omsetningen innen salg av rettigheter, samproduksjon og royalties er det samlet inn statistikk over agentenes nye signerte kontrakter i utlandet for 2015, fordelt på språk. Tabell. 2.2

TABELL 2.2: SPRÅKTOPP FOR NYE KONTRAKTER I 2015.

SPRÅK	ANTALL NYE KONTRAKTER I 2015
Dansk	112
Polsk	81
Tysk	79
Kinesisk	64
Svensk	52
Engelsk	41
Fransk	27
Russisk	24
Spansk	23
Nederlandsk	22

viser oversikten over de ti største språkene for nye kontrakter inngått i 2015 for agentene som har levert tall.

De reelle eksportinntektene vil sannsynligvis være noe høyere enn det som fremgår av statistikk. Årsaken til dette er at eksportinntektene til enkeltstående forfattere som har utenlandske agenter, ikke inngår i tallmaterialet. Det dreier seg om et fåtall forfattere, men det er sannsynlig at enkelte av disse har relativt store inntekter sammenlignet med andre forfattere.² Det har lyktes oss å innhente tall fra enkelte utenlandske agenturer, men siden vi mangler data fra flere, og det totale antallet er lite, blir et eventuelt estimat for usikkert til at det kan inkluderes i statistikken.

De tre bokmarkedene

Bokmarkedet deles ofte inn i tre markeder: skolebokmarkedet (bokgruppe 1), fagbokmarkedet (bokgruppe 2) og allmennbokmarkedet (bokgruppe 3–9). Figur 1.1 viser den prosentvise fordelingen av den totale omsetningen i Norge i 2013, 2014 og 2015, fordelt på de tre markedene.

Våre analyser viser at fordelingen av omsetningen på de tre markedene har holdt seg forholdsvis stabil i årene 2013–2015, men at skolebokmarkedet har økt mest. I 2015 utgjorde skolebokmarkedet (bokgruppe 1) MNOK 866 (15 prosent), mot MNOK 789 (14 prosent) og MNOK 697 (12 prosent) i henholdsvis 2014 og 2013. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig økning på 11 prosent. Omsetningen av litteratur tilhørende fagbokmarkedet (bokgruppe 2) utgjorde MNOK 563 (10 prosent) i 2015, MNOK 561 (10 prosent) i 2014 og MNOK 579

² Eksempler er Jo Nesbø, Karl Ove Knausgård, Anne Holt, Åsne Seierstad og Unni Lindell.

TABELL 2.3 OMSETNING AV LITTERATUR I 2013–2015, FORDELT PÅ BOKGRUPPER.

	2013	2014	2015	GJENNOMSNI TT LIG ENDRING
	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT
Bokgruppe 1: Skolebøker	697	789	866	11 %
Bokgruppe 2: Fagbøker og lærebøker	579	561	563	– 1 %
Bokgruppe 3: Sakprosa	1 092	1 074	1 115	1 %
Bokgruppe 4: Skjønnlitteratur	1 546	1 388	1 475	– 2 %
Bokgruppe 5: Billigbøker	507	551	589	8 %
Bokgruppe 6: Verk	13	11	6	– 28 %
Bokgruppe 7: Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	66	76	48	– 11 %
Bokgruppe 8: Lydbøker og elektroniske innholdsprodukter	305	327	349	7 %
Bokgruppe 9: Annen skjønnlitteratur	335	283	309	– 3 %
Ikke kategorisert i bokgruppesystemet	470	522	374	– 9 %
Totale inntekter i Norge	5 610	5 583	5 694	0,8 %

(10 prosent) i 2013. Allmenntilmarkedet (bokgruppe 3–9) er det klart største og utgjorde 68 prosent i 2015 (MNOK 3 892), 66 prosent (MNOK 3 711) i 2013 og 69 prosent (MNOK 3 865) i 2013, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 0,5 prosent.³

I tillegg til disse tre kategoriene kommer litteratur som i statistikken ikke er kategorisert i bokgruppesystemet. Frem til midten av 2014 omfattet denne kategorien først og fremst fremmedspråklige bøker. I 2014 ble det imidlertid innført to nye bokgrupper (9.3 – sakprosa på originalspråket og 9.4 – skjønnlitteratur på originalspråket). En stor del av omsetningen av bøker tilhørende disse to bokgruppene ble tidligere ikke kategorisert, men fra og med 2015 benytter de fleste dataleverandører de nye bokgruppene. Omsetningen som ikke er kategorisert for 2015, omfatter dermed i hovedsak bøker som er importert direkte til norske forhandlere og videresolgt til norske konsumenter, eller som er importert direkte til norske konsumenter fra utenlandske nettbokhandlere, og som ikke kategoriseres etter det norske bokgruppesystemet. Omsetningen av bøker som ikke er kategorisert, utgjorde MNOK 374 (7 prosent) i 2015, mot MNOK 522 (9 prosent) i 2014 og MNOK 470 (8 prosent) i 2013. Denne utviklingen tilsvarer en gjennomsnittlig årlig endring på – 9 prosent.

Bokgruppefordeling

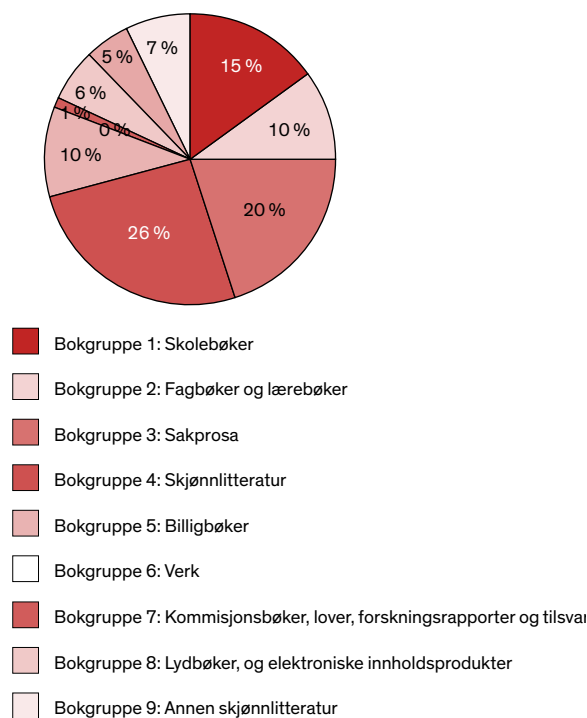
Omsetningen av litteratur i det norske markedet kan fordeles på bokgrupper.⁴ Tabell 2.3 viser omsetningen av litteratur fordelt på bokgrupper.

Ifølge våre analyser utgjorde bokgruppe 4 (skjønnlitteratur) den største bokgruppen i både 2015, 2014 og 2013. Omsetningen innen denne bokgruppen har imidlertid sunket over tid: I 2013 var den totale omsetningen innen bokgruppe 4 MNOK 1 546 (28 prosent), mens tilsvarende tall i 2014 var MNOK 1 388 (25 prosent) og i 2015 var MNOK 1 475 (26 prosent). Denne utviklingen tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 2 prosent. Det er imidlertid andre bokgrupper som har hatt en større negativ vekst. Bokgruppe 6 (verk) har hatt en gjennomsnittlig årlig nedgang på 28 prosent (MNOK 13 i 2013 og MNOK 6 i 2015), og bokgruppe 7 (kommisjonsbøker, lover m.m.) har hatt en gjennomsnittlig årlig nedgang på 11 prosent (MNOK 66 i 2013 og MNOK 48 i 2015).

Omsetningen i de andre bokgruppene har imidlertid økt siden 2013. Bokgruppe 1 (skolebøker) har hatt en gjennomsnittlig årlig økning på 11 prosent (MNOK 697 i 2013 og MNOK 866 i 2015), bokgruppe 5 (billigbøker) har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 8 prosent (MNOK 507 i 2013 og MNOK 589 i 2015), og bokgruppe 8 (lydbøker og elektroniske innholdsprodukter) har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 7 prosent (MNOK 305 i 2013 og MNOK 349 i 2015).

3 Eksportinntekter knyttet til rettigheter, samproduksjon og royalties inngår ikke i denne fordelingen.

4 Vi benytter bokgruppeinndelingen som bransjen selv har utviklet.

Figur 2.2 Omsetningen av litteratur i 2015, fordelt på bokgrupper. Prosent av total omsetning.

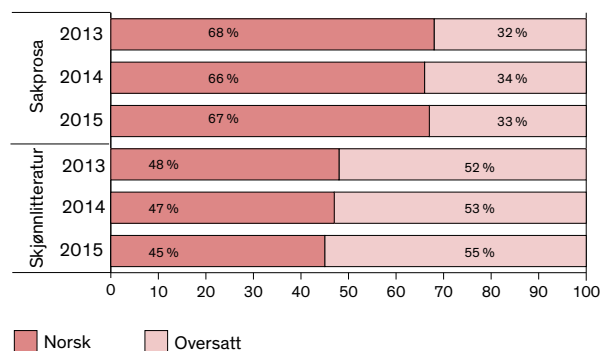
Figur 2.2 viser den prosentvise omsetningen av litteratur i 2015, fordelt på bokgrupper.

Norsk og oversatt litteratur

Bokgruppeinndelingen har tre nivåer, og i noen bokgrupper skilles det mellom norsk og oversatt litteratur. Bokgruppe 4 (skjønnlitteratur) er f.eks. delt opp i gruppe 4.1 (norsk skjønnlitteratur for voksne), gruppe 4.2 (oversatt skjønnlitteratur for voksne), osv.⁵ For deler av den totale omsetningen av litteratur har vi omsetningstall på et så detaljert nivå at vi kan presentere fordelingen mellom norsk og oversatt litteratur, og fordelingen på litteratur for barn og unge og litteratur for voksne. Dette gjelder omsetningen av litteratur gjennom bokhandlere og omsetningen av litteratur til biblioteker og andre offentlige instanser, forlagenes direkte salg til forbrukere og til øvrige forhandlere, samt forlagenes salg gjennom massemarkedet og forlagenes direkteeksport. Til sammen dekker omsetningen av litteratur gjennom disse markedene over 80 prosent av den totale omsetningen i det norske markedet.

5 For en fullstendig oversikt over bokgruppensystemet, se f.eks. oversikt på Forleggerforeningens hjemmesider: <http://www.forleggerforeningen.no/bokgruppene/>

Figur 2.3 viser andelen av den omsatte sakprosa- og skjønnlitteraturen som er norsk litteratur, og andelen som er oversatt fra andre språk⁶.

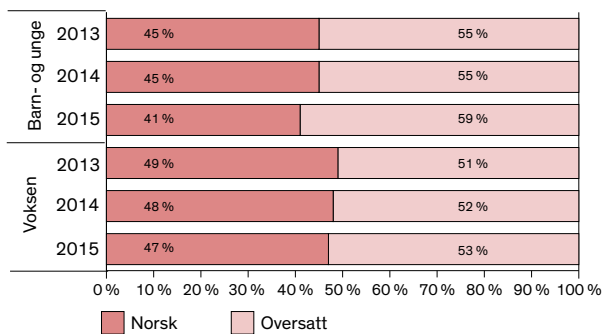
Figur 2.3 Andelen norsk og oversatt litteratur 2013–2015, fordelt på sakprosa og skjønnlitteratur.

Som figur 2.3 illustrerer, er fordelingen av andelen norsk og oversatt litteratur forholdsvis stabil både for sakprosa og for skjønnlitteratur over de tre årene vi måler. Andelen norsk originalspråk er større innen sakprosa sammenlignet med fordelingen for skjønnlitteratur. I 2015 var 67 prosent av den norske sakprosalitteraturen norsk originalspråk, mens 33 prosent var oversatt fra andre språk. 45 prosent av den omsatte skjønnlitteraturen var norsk, mens 55 prosent var oversatt fra andre språk.⁷

Figur 2.4 viser andelen norsk og oversatt skjønnlitteratur, fordelt på litteratur for barn og unge og litteratur for voksne.

6 På grunn av manglende detaljeringsnivå i dataene er ikke omsetningen i bokgruppe 5 (billigbøker) inkludert for forlagenes direkte salg til forbrukere og til øvrige forhandlere, forlagenes salg gjennom massemarkedet og forlagenes eksport.

7 Fordelingen på norsk og oversatt litteratur er noe annerledes enn det som blir presentert i «Litteratur i tall 2014». Det skyldes i hovedsak at vi i årets statistikk har inkludert salg gjennom flere salgskanaler i disse utregningene (bl.a. salget som går direkte fra forlaget, og salget som går gjennom massemarkedet). Endringene i beregningsgrunnlaget er imidlertid tilbakeført for 2014 og 2013, så tallene som presenteres her, er sammenlignbare på tvers av årene.

Figur 2.4 Andelen norsk og oversatt skjønnlitteratur 2013–2015, fordelt på litteratur for barn og unge og litteratur for voksne.

Som figur 2.4 viser, er også fordelingen av norsk og oversatt skjønnlitteratur for henholdsvis voksne og barn og unge, relativt stabil over de tre årene vi måler. I den grad man kan snakke om en tendens, tyder imidlertid tallene på at en større andel av skjønnlitteraturen, både for barn og unge og for voksne, er oversatt fra andre språk. I 2015 var 59 prosent av den omsatte skjønnlitteraturen for barn og unge oversatt fra et annet språk, mot 55 prosent i 2013. Tilsvarende var 53 prosent av den omsatte skjønnlitteraturen for voksne i 2015 oversatt fra et annet språk, mot 51 prosent i 2013.

Tabell 2.4 viser antall nye titler og utgaver i det norske markedet, 2013–2015.

TABELL 2.4 ANTALL NYE TITLER OG UTGAVER I DET NORSKE MARKEDET, 2013–2015. (KILDE: FORLEGGERFORENINGEN)

BOKGRUPPE	2013	2014	2015
1.0 Skolebøker	496	379	379
2.0 Fagbøker og lærebøker	439	457	624
3.1 Norsk sakprosa for voksne	618	685	756
3.2 Oversatt sakprosa for voksne	357	287	291
3.3 Norsk sakprosa for barn	51	52	49
3.4 Oversatt sakprosa for barn	99	101	111
4.1 Norsk skjønnlitteratur for voksne	319	325	330
4.2 Oversatt skjønnlitteratur for voksne	346	325	317
4.3 Norsk skjønnlitteratur for barn	261	312	287
4.4 Oversatt skjønnlitteratur for barn	270	296	393
5.0 Billigbøker	582	683	714
6.0 Verk	7	6	4
7.0 Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	112	108	229
8.0 Digitale læremidler og andre digitale produkter	228	458	286
8.1 Lydbøker på CD	152	126	134
8.5 E-bøker til allmenntilgjengelighet	1 422	1 257	1 073
8.9 E-bøker for undervisnings- og profesjonsformål	135	54	74
9.1.0 Norske serieromaner	233	221	249
9.2.0 Oversatte underholdningsromaner	273	289	308

Kilde: Forleggerforeningen

TABELL 2.5 DE MEST SOLGTE BØKENE I NORGE I 2015

1	Jojo Moyes: «Etter deg»
2	Jojo Moyes: «Den ene pluss en»
3	Trine Sandberg: «Trines mat: favoritter og ukemenyer»
4	Jo Nesbø: «Blod på snø»
5	Terry Hayes: «Jeg er Pilegrim» (billigbokutgave)
6	Jojo Moyes: «Et helt halvt år» (billigbokutgave)
7	Jon Michelet: «En sjøens helt: Blodige strender»
8	Jojo Moyes: «Et helt halvt år»
9	Lars Mytting: «Svøm med dem som drukner» (billigbokutgave)
10	Pondus: «Fjorten av samme sorten»

Kilde: Bokhandlerforeningen

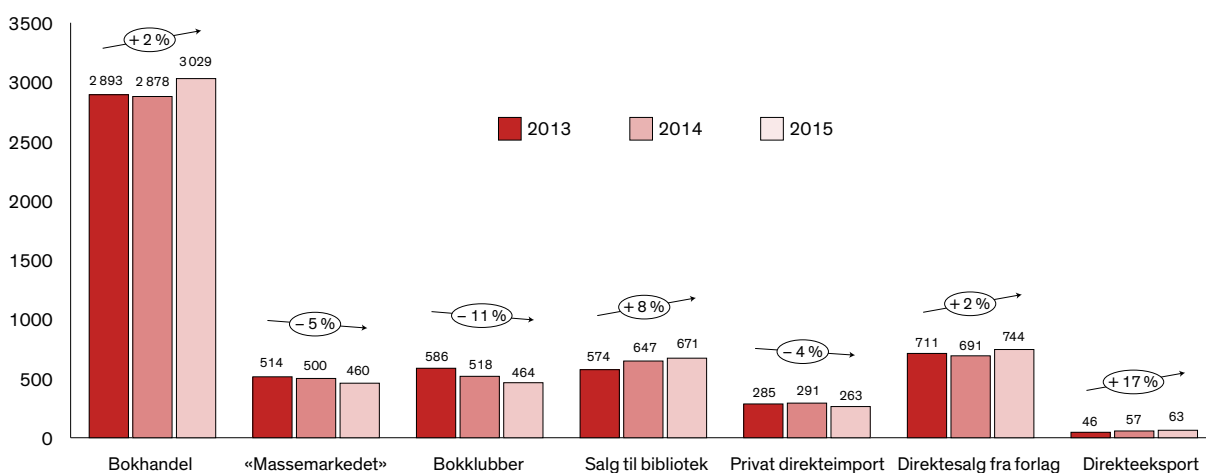
Tabell 2.5 viser de mest solgte bøkene i Norge i 2015.

Salgskanaler

I litteraturbransjen distribueres bøkene gjennom fysiske og digitale salgskanaler som bokhandlere, bokklubber, «massemarkedet» (dagligvarehandlere, kiosker o.l.) og direkte fra forlagene. I tillegg distribueres det bøker til norske konsumenter direkte fra utenlandske nettbokhandlere. Det sistnevnte betegner vi som «privat direkteimport». Videre gjøres bøker tilgjengelig for norske brukere gjennom folkebibliotekene og gjennom andre offentlige institusjoner.

TABELL 2.6 OMSETNINGEN AV LITTERATUR 2013–2015, FORDELT PÅ SALGSKANALER

	2013	2014	2015	GJENNOMSNIITTLIG ENDRING
	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT
Bokhandel	2 893	2 878	3 029	2 %
«Massemarkedet»	514	500	460	- 5 %
Bokklubber	586	518	464	- 11 %
Salg til bibliotek, andre offentlige instanser, inkludert innkjøpsordningen	574	647	671	8 %
Privat direkteimport	285	291	263	- 4 %
Direktesalg fra forlag til forbrukere, samt øvrige forhandlere	711	691	744	2 %
Direkteeksport fra forlag til utenlandske forbrukere	46	57	63	17 %
Totale inntekter i Norge	5 610	5 583	5 694	0,8 %

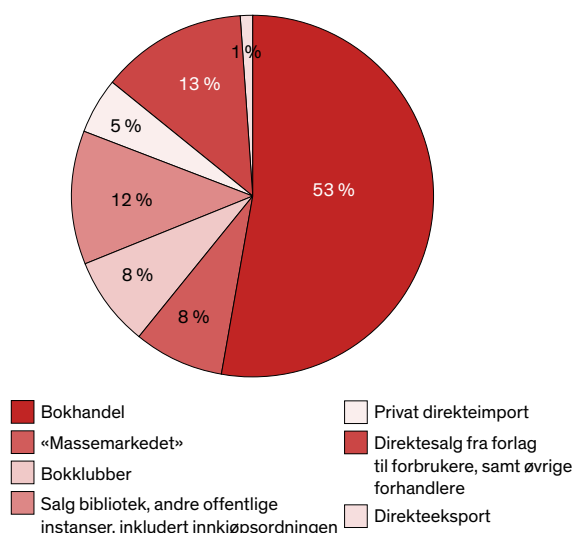

Figur 2.5 Omsetning av litteratur 2013–2015, fordelt på salgskanaler. MNOK og gjennomsnittlig prosentvis endring.

Tabell 2.6 viser omsetningen av litteratur for årene 2013–2015, fordelt på salgskanaler.

Tabell 2.6 viser at halvparten av omsetningen av bøker skjer gjennom bokhandlere. Andelen har i gjennomsnitt økt med 2 prosent årlig fra 2013: fra MNOK 2 893 (53 prosent) i 2013 til MNOK 3 029 (52 prosent) i 2015. Salget gjennom massemarkedet og bokklubber har sunket fra 2013, med en gjennomsnittlig årlig endring på henholdsvis -5 prosent (fra MNOK 514 i 2013 til MNOK 460 i 2015) og -11 prosent (fra MNOK 586 i 2013 til MNOK 464 i 2015). Salg til biblioteker og andre offentlige instanser har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 8 prosent (fra MNOK 574 i 2013 til MNOK 671 i 2015). Omsetningen gjennom forlagenes direkteeksport til utenlandske forhandlere har hatt den største årlige veksten, med 17 prosent i gjennomsnitt fra 2013 til 2015.

Salgsinntektene innen «privat direkteimport» er estimert på bakgrunn av Virkes eHandelsbarometer, som er en representativ undersøkelse av

Figur 2.6 Omsetning av litteratur i 2015, fordelt på salgskanaler. Andel av totalt salg.

TABELL 2.7 OMSETNING AV LITTERATUR I DET NORSKE MARKEDET 2013–2015, FORDELT PÅ FYSISKE OG DIGITALE BØKER.

	2013	2014	2015	GJENNOMSNITTLIG ENDRING
	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT
Fysiske bøker	5 345	5 260	5 319	- 0,2 %
Digitale produkter	219	265	313	19 %
– E-bøker	89	106	107	10 %
– Lydbøker for nedlasting	5	15	39	171 %
– Digitale tjenester	125	144	167	15 %
Totale inntekter i Norge	5 564	5 525	5 631	0,6 %

nordmenns handling på internett.⁸ Undersøkelsen for 2013 viste at norske forbrukere betalte MNOK 285 for bøker kjøpt gjennom utenlandske nettbokhandlere. For 2014 viste undersøkelsen at omsetningen av privat direkteimport økte til MNOK 291, mens det sank til MNOK 263 i 2015. I gjennomsnitt har dermed den private direkteimporten hatt en negativ vekst på 4 prosent årlig fra 2013 til 2015.

Figur 2.5 viser omsetningen av litteratur i årene 2013–2015, fordelt på ulike salgskanaler.

Figur 2.6 viser omsetningen av litteratur i 2015 fordelt på ulike salgskanaler.

Salg av fysiske og digitale bøker

Bøker distribueres både fysisk og i digitale formater.⁹

Tabell 2.7 viser fordelingen av omsetningen av litteratur, fordelt på fysiske og digitale produkter. Omsetningen av digitale produkter er videre fordelt på ulike digitale produkter.

Som tabell 2.7 viser, var den samlede omsetningen av digitale produkter i 2015 MNOK 313. Tilsvarende tall i 2014 og 2013 var henholdsvis MNOK 265 og MNOK 219. Omsetningen av digitale produkter har dermed økt med 19 prosent årlig i gjennomsnitt siden 2013, mens

omsetningen av fysiske bøker har sunket med 0,2 prosent, fra MNOK 5 345 i 2013 til MNOK 5 319 i 2015.

Som det fremgår av tabell 2.7, er den samlede omsetningen av *e-bøker i Norge* estimert til MNOK 107 i 2015, MNOK 106 i 2014 og MNOK 89 i 2013, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig økning på 10 prosent. Dette inkluderer «privat direkteimport» av e-bøker, strømming av e-bøker, salg av e-bøker som distribueres gjennom Bokbasens distribusjonskanal DDS (Digital Distribusjonssentral), og e-bøker som distribueres utenom DDS. Omfanget av «privat direkteimport» av e-bøker er estimert til å utgjøre MNOK 70 i 2015 og 2013 og MNOK 75 i 2014, basert på Virkes eHandelsbarometer, der forbrukerne selv rapporterer hvilke type bøker de har kjøpt fra utenlandske nettbutikker.¹⁰

Fysiske og digitale utsalgssteder

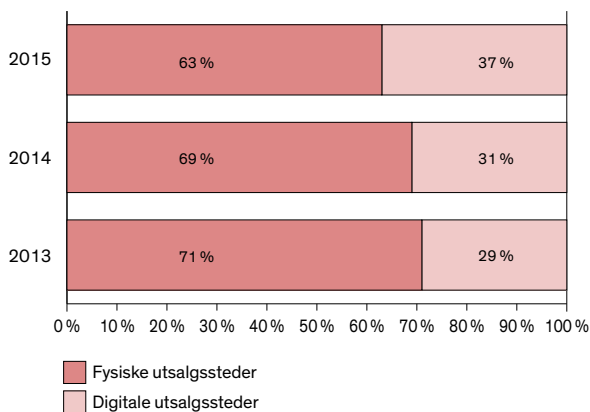
Det innsamlede datamaterialet gir grunnlag for å si noe om forholdet mellom fysiske og digitale utsalgssteder for deler av omsetningen i litteraturbransjen.

Figur 2.7 viser fordelingen av omsetningen i 2013–2015 på fysiske og digitale utsalgssteder.

8 Undersøkelsen gjennomføres årlig. Undersøkelsens første rapporteringsår går fra juli 2013 til juni 2014, og det er dette tallet som er benyttet for 2013. For 2014 og 2015 følger undersøkelsen kalenderåret.

9 Digitale bøker består av e-bøker, lydbøker for nedlasting, digitale tjenester som for eksempel salg av bok-apper og andre digitale tjenester, som for eksempel lisensbaserte læremidler. Lydbøker på MP3-CD og lydbøker på digikort og andre minnekort (dvs. bokgruppe 8.6 og 8.7) regnes derimot som fysiske produkter fordi de distribueres i et fysisk format.

10 Estimater er gjort av TNS Gallup, som gjennomfører eHandelsbarometeret for Virke.

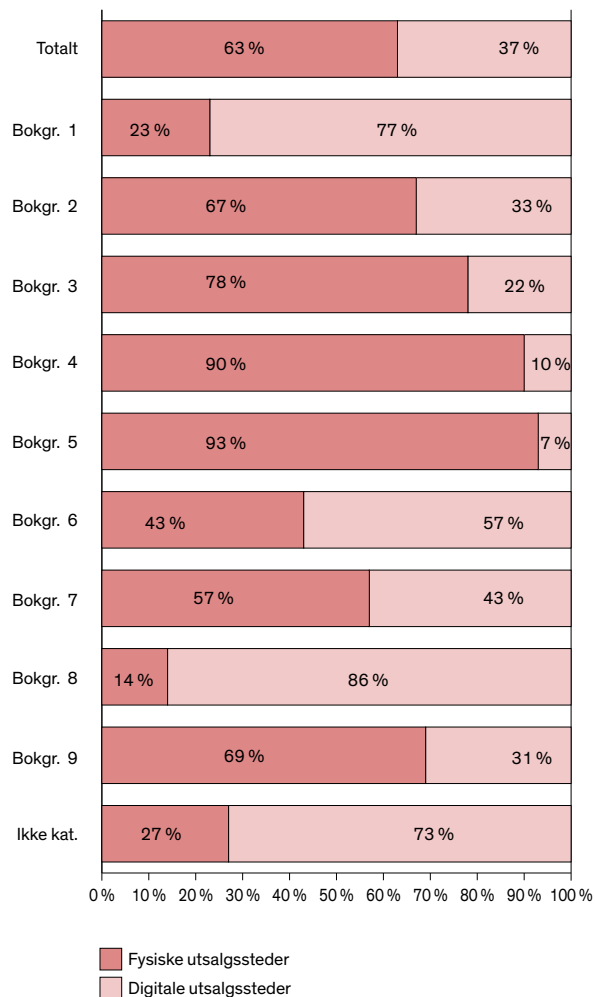
Figur 2.7 Fysiske og digitale utsalgssteder 2013–2015. Salg gjennom bokhandlere, «massemarkedet», privat direkteimport, BSU og direktesalg fra forlag til forbruker.

Som figur 2.7 illustrerer, har en større andel av omsetningen av litteratur i 2015 gått gjennom digitale utsalgssteder sammenlignet med i de foregående årene. Våre analyser viser at 37 prosent av omsetningen gjennom bokhandlere, massemarkedet, privat direkteimport og direktesalg fra forlag til forbruker gikk gjennom digitale utsalgssteder i 2015, mot 31 prosent i 2014 og 29 prosent i 2013.

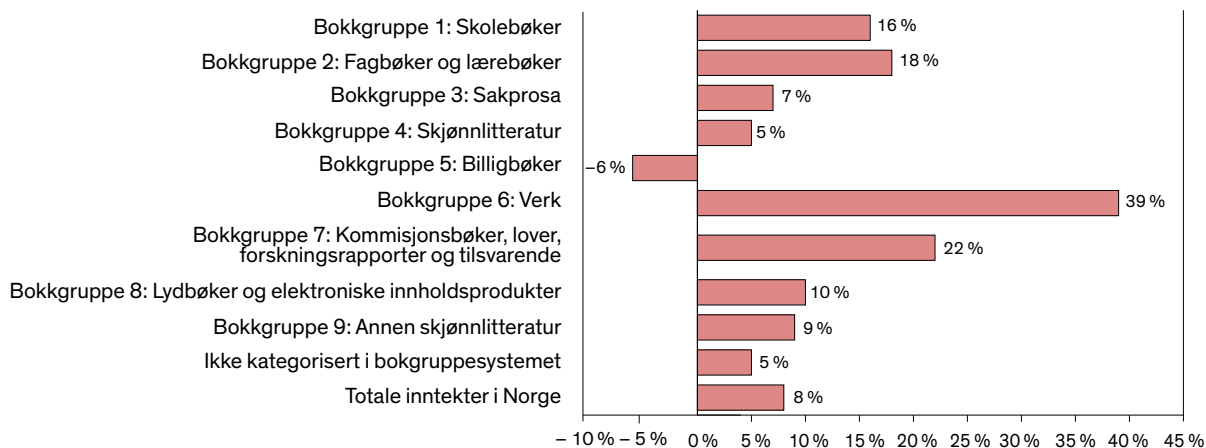
Videre viser våre analyser at fordelingen av salg gjennom digitale og fysiske utsalgssteder varierer mellom de ulike bokgruppene.

Figur 2.8 viser fordelingen av omsetningen på fysiske og digitale utsalgssteder for 2015 fordelt på bokgrupper.

Som figur 2.8 viser, er bokgruppe 4 (skjønnlitteratur) og bokgruppe 5 (billigbøker) de bokgruppene som har størst andel av omsetningen gjennom fysiske utsalgssteder i 2015, da

Figur 2.8 Fysiske og digitale utsalgssteder i 2015, fordelt på bokgrupper. Salg gjennom bokhandlere, «massemarkedet», privat direkteimport, BSU og direktesalg fra forlag til forbruker.

Figur 2.9 Digitalisering: endring i prosentpoeng 2013–2015 i favør digitale utleiester.

henholdsvis 90 og 93 prosent av omsetningen skjedde gjennom fysiske utsalgssteder. Bokgruppe 1 (skolebøker) og bokgruppe 8 (lydbøker og elektroniske innholdsprodukter) er bokgruppene med størst omsetning gjennom digitale utsalgssteder, med henholdsvis 77 og 86 prosent.

Figur 2.9 illustrerer i hvilken grad bokbransjen er blitt mer digital over de tre siste årene, da den viser endringen per bokgruppe fra 2013 til 2015 i prosentpoeng.

Som figur 2.9 viser, øker bokgruppe 6 (verk) sin omsetning fra digitale utsalgssteder mest sammenlignet med 2013. Samtidig er det viktig å påpeke at denne bokgruppen utgjør en svært liten

del av den totale omsetningen både i 2015 og i 2013. Dermed gir små forskjeller i omsetningen store utslag i prosentpoeng. Bokgruppe 5 (billigbøker) utgjør derimot en større andel av den totale omsetningen (10 prosent i 2015 og 2014, og 9 prosent i 2013). Denne bokgruppen viser en nedgang i omsetning gjennom digitale utsalgssteder på 6 prosentpoeng i 2015 sammenlignet med 2013. Videre viser figur 1.9 at alle de andre bokgruppene øker andelen av omsetningen gjennom digitale utsalgssteder i 2015 sammenlignet med 2013, men i varierende grad. Det er i 2015 totalt sett en økning på 8 prosentpoeng i omsetningen i digitale utsalgssteder sammenlignet med 2013.

DATALEVERANDØRER – OMSETNING AV LITTERATUR

- Aschehoug
- Akademika
- Bokbasen
- Bokhandlerforeningen
- Biblioteksentralen
- Biblioteksentralen Undervisning
- Cappelen Damm
- Den norske Forleggerforening
- De norske Bokklubbene
- Digitalbok.no
- Ebok.no
- Fagbokforlaget
- Forlagsagenter og frittstående agenter (gjennom NORLA)
- Gyldendal
- Lydbokforlaget
- NORLA
- Norsk kulturråd
- Storytel
- Virkes e-handelsbarometer 2013/2014

Fremføringsinntekter

Fremføring av litteratur er her definert som opplesninger eller andre oppdrag som forfattere tar på seg i kraft av sitt virke som forfatter. Med fremføringsinntekter refereres det til forfatteres utbetalte honorarer for ulike typer oppdrag.

Det er flere årsaker til at litteraturstatistikken benytter *honorarer* som mål på omsetning innen fremføring. Den mest åpenbare forklaringen er at arrangementer i litteraturbransjen svært ofte er gratis arrangementer, uten noen form for inngangspenger eller billettsalg. I tillegg er arrangementene ofte i regi av offentlige instanser som folkebibliotek og skoler. Dette medfører at eventuelle inntekter som tilfaller litteraturbransjen, er nettopp forfatterens honorarer.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det, som nevnt innledningsvis, være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. Her vil vi nevne at utbetalte honorarer til forfattere på oppdrag utenom Norsk Forfattersentrum ikke er inkludert i statistikken. Dette var noe vi undersøkte nærmere i forbindelse med fjorårets undersøkelse («Litteratur i tall 2014»). Vi var i kontakt med samtlige fylkesbiblioteker for å undersøke hvor mange forfatteroppdrag som gjennomføres, og hvor mange av disse som honoreres utenom Forfattersentrum. Gjennomgangen viste at det er

variasjoner mellom fylkesbibliotekene. Enkelte biblioteker har ingen fremføringsoppdrag utenom Forfattersentrum, mens andre har flere oppdrag hvert år. Det er ikke snakk om store summer samlet sett. Vi vurderte imidlertid at tallgrunnlaget var såpass usikkert og utgjør en relativt liten del av totalsummen, at vi valgte å ekskludere det i vår oversikt. For detaljer, se vedlagte metode-notat.

Tabell 3.1 viser fordelingen av de utbetalte honorarene til forfattere i Norge for årene 2013–2015.

Som tabell 3.1 viser, utgjorde de totale fremføringsinntektene i litteraturbransjen i 2015 MNOK 29,9. Det inkluderer alle honorarer som utbetales gjennom Norsk Forfattersentrum, og samtlige oppdrag som gjennomføres i forbindelse med Den kulturelle skolesekken (DKS). De samlede honorarene som utbetales i forbindelse med DKS, er et estimat basert på honorarene som utbetales for DKS gjennom Norsk Forfattersentrum.

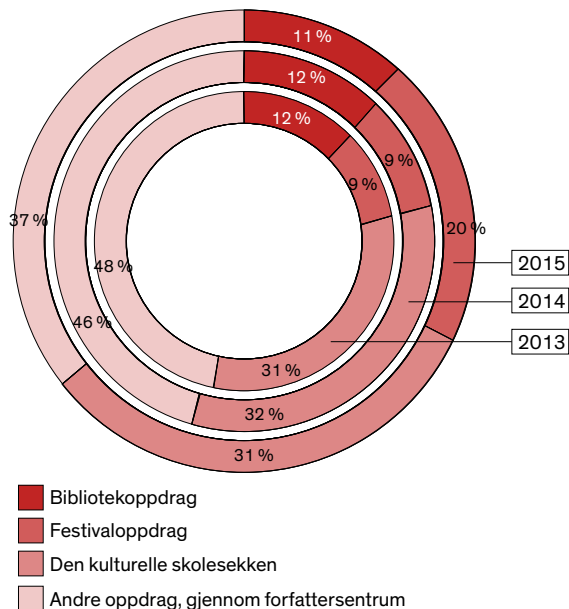
Sammenlignet med tilsvarende tall for de foregående årene (MNOK 22,2 i 2013 og MNOK 23,5 i 2014) har utbetalingene økt med i gjennomsnitt 17 prosent årlig. Utbetalingene gjennom den kulturelle skolesekken har også økt med 17 prosent årlig (fra MNOK 6,9 i 2013 til

TABELL 3.1 UTBETALTE HONORARER TIL FORFATTERE, 2013 –2015

	2013	2014	2015	GJENNOMSNIITTLIG ENDRING
	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT
Bibliotekoppdrag	2,6	2,9	3,4	14 %
Festivaloppdrag	2,0	2,2	2,6	14 %
Den kulturelle skolesekken (inkludert oppdrag utenom forfattersentrum)	6,9	7,5	9,4	17 %
Andre oppdrag, gjennom Forfattersentrum	10,7	10,9	11,2	2 %
Totale inntekter i Norge	22,2	23,5	29,9	17 %

MNOK 9,4 i 2015), mens utbetalinger gjennom bibliotekoppdrag og festivaloppdrag i gjennomsnitt har økt med 14 prosent årlig siden 2013.

Figur 3.1 viser den prosentvise fordelingen av fremføringsinntekter fra ulike typer oppdrag i årene 2013–2015.

Figur 3.1 Fordeling av fremføringsinntekter på ulike typer oppdrag, 2013–2015.

Som figur 3.1 viser, var fordelingen av fremføringsinntekter fra ulike typer oppdrag forholdsvis lik i 2013 og 2014, men 2015 skiller seg noe ut. Festivaloppdrag utgjør en større andel

(20 prosent) i 2015 sammenlignet med i 2013 og 2014 (9 prosent begge årene). Tilsvarende utgjør utbetalinger gjennom «andre oppdrag gjennom Forfattersentrum» en mindre andel av fremføringsinntektene i 2015 (37 prosent) sammenlignet med 2014 (46 prosent) og 2013 (48 prosent).

Som for de foregående årene er det sannsynlig at den totale omsetningen innen fremføring av litteratur er noe høyere enn det som fremgår her. Dette skyldes blant annet at honorarer som faktureres utenom Forfattersentrum, honorarer i tilknytning til forfatteres private oppdrag og honorarer for oppdrag i utlandet ikke er inkludert i statistikken.

Omfanget av forfatteroppdrag i utlandet anslås å være lite, selv om det er sannsynlig at det er enkelte forfattere som kan ha fremføringsoppdrag utenfor Norge. Det vil typisk være de samme forfatterne som har utenlandske agenter, jf. avsnitt 2.1 vedrørende eksport. Vi vet per i dag ikke hvorvidt fremføringsoppdragene disse forfatterne har i utlandet, genererer inntekter eller ikke, og vi har ikke kilder som gir grunnlag for å estimere det.

**DATALEVERANDØRER
FREMFØRINGSINNTEKTER**

- Norsk Forfattersentrum
- Den kulturelle skolesekken

Vederlagsinntekter

I dette kapitlet presenteres de opphavsrettslige inntektene som tilfaller litteraturbransjen i Norge. Opphavsrettslige inntekter består av vederlag som er samlet inn av rettighetsforvaltere, og som fordeles til aktører i litteraturbransjen. Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det som nevnt innledningsvis være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. Her vil vi nevne at vederlag for utlån i biblioteket ikke er inkludert i statistikken. For detaljer, se vedlagte metode-notat.

Vederlagene utbetales til forfatterne i form av kollektive og individuelle vederlag. De *kollektive vederlagene* fordeles gjennom Kopinors medlemsorganisasjoner, og kommer den enkelte rettighetshaver til gode gjennom stipender og kollektive formål, i tillegg til direkte utbetalinger til enkeltutgivere. De *individuelle vederlagene* som utbetales av Kopinor, utbetales direkte til den enkelte rettighetshaver. Det gjelder vederlag for bruk ved eksamen, lydbøker for funksjonshemmede, direkte rettighetsklarering og bruk i utlandet.¹¹

Tabell 4.1 viser de samlede vederlagsinntektene i Norge for årene 2013–2015, med den gjennomsnittlige årlige endringen.

Som tabell 4.1 viser, utgjorde vederlagsinntektene i Norge MNOK 134 i 2015. Av dem utgjorde MNOK 130 kollektive vederlag, mens MNOK 1,4 utgjorde individuelle utbetalinger. Vederlag for bruk i utlandet utgjorde MNOK 2,2. De totale vederlagsinntektene har økt siden 2013, med en gjennomsnittlig årlig vekst på 2,7 prosent. Både kollektive vederlag og vederlag fra utlandet har økt siden 2013 med en årlig gjennomsnittlig vekst på henholdsvis 3 prosent og 31 prosent. Utbetalinger gjennom individuelle vederlag er imidlertid nesten halvert for 2015 (MNOK 1,4) sammenlignet med for 2014 (MNOK 2,6), og har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på –17 prosent fra 2013.

Individuelle vederlag

De individuelle vederlagene kan fordeles på de tre ulike avtalene Kopinor forvalter: lydbokvederlag, eksamensvederlag og klareringsvederlag. Sammenlignet med de foregående årene har det skjedd nokså store prosentvise endringer, men noe av bakgrunnen for det er at det er snakk om relativt små tall.

Tabell 4.2 (neste side) viser fordelingen av individuelle vederlagsinntekter i Norge for årene 2013–2015.

TABELL 4.1 SAMLEDE VEDERLAGSINNTEKTER I NORGE, 2013–2015

Type vederlag	2013	2014	2015	GJENNOMSNI TT LIG ENDRING PROSENT
	MNOK	MNOK	MNOK	
Kollektive vederlag	124	124	130	3 %
Individuelle vederlag	2,3	2,6	1,4	– 17 %
Eksport	1,3	1,9	2,2	31 %
Totale vederlagsinntekter	127	128	134	3 %

¹¹ <http://www.kopinor.no/vederlag/individuelle-vederlag>

VEDERLAGSINNTEKTER

TABELL 4.2 INDIVIDUELLE VEDERLAG, 2013–2015

	2013	2014	2015	GJENNOMSNISSLIG ENDRING
	MNOK	MNOK	MNOK	PROSENT
Lydbokvederlag	1,1	1,5	0,2	- 25 %
Eksamensvederlag	1,1	0,4	0,8	18 %
Klareringsvederlag	0,05	0,7	0,5	636 %
Totale vederlagsinntekter	2,3	2,6	1,4	-16,6 %

Som det fremkommer av tabell 4.2, utgjorde inntektene fra eksamensvederlag den største delen av de totale individuelle utbetalingene, med MNOK 0,8 i 2015. Tilsvarende inntekter i 2014 og 2013 var MNOK 0,4 og MNOK 1,1. Lydbokvederlag utgjorde MNOK 0,2 i 2015, mot MNOK 1,5 i 2014 og MNOK 1,1 i 2013. Det tilsvarer en gjennomsnittlig årlig endring på - 25 prosent. Klareringsvederlag utgjør MNOK 0,5 i 2015 og har dermed økt fra 2013 (MNOK 0,05), men sunket fra 2014 (MNOK 0,7).

DATALEVERANDØRER VEDERLAGSINNTEKTER

- Kopinor
- Kopinor Pensum As

Metode

Innledning

Norsk kulturråd ønsker kunnskap om den samlede litteraturbransjens omsetningstall. Hensikten er å få frem data som kan belyse hvordan den *samlede* litteraturbransjen utvikler seg, og hvordan de ulike segmentene av bransjen utvikler seg over tid. Rambølls oppdrag er altså å beregne den samlede omsetningen i norsk litteraturbransje. Rapporten skal bidra til å gi verdi og legitimitet for bransjen som helhet, og bidra til kunnskapsgrunnlaget for politisk utforming av litteraturområdet.

Oppdraget har et todelt mål:

- utvikle modeller for å tallfeste omsetningen i den norske litteraturbransjen
- beskrive de samlede omsetningstallene for litteraturbransjen

Modellen som utvikles for å tallfeste omsetningen i bransjen, sikter mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid, og kan sammenlignes med tallgrunnlaget som er utarbeidet for henholdsvis musikkbransjen og bransjen for visuell kunst.

Dette metodenotatet gir innledningsvis en beskrivelse av analyserammen og sentrale begreper. I hovedsak består notatet av tabeller med dokumentasjon av og oversikter over de variablene som benyttes i modellene for bransjen. I tabellene tydeliggjøres også avgrensninger (hva tallene i rapporten ikke inkluderer), og det gis en vurdering av dataenes kvalitet. Notatet er oppdatert med de endringene som er gjennomført i forbindelse med årets måling, men er ellers det samme som lå til grunn for publiseringen av «Litteratur i tall 2013» og «Litteratur i tall 2014».

Referansegrupper

Hensikten med prosjektet er å utvikle en statistikk og en rapport som de ulike aktørene i litteraturbransjen selv kan ha nytte av. For å sikre denne hensikten, og for å sikre kvaliteten i prosjektet som helhet, har Kulturrådet nedsatt to referansegrupper som følger prosjektet. Den ene referansegruppen består av et utvalg inviterte aktører fra organisasjoner og foreninger i litteraturbransjen. Gruppen har bistått Rambøll med kunnskap om feltet og bistand til datainnsamlingen underveis i prosjektet.

Tabell 5.1. gir en oversikt over hvilke aktører som er representert i bransjereferansegruppen for «Litteratur i tall».

TABELL 5.1 OVERSIKT OVER REPRESENTANTENE I BRANSJEREFERANSEGRUPPEN.

BRANSJEREFERANSEGRUPPEN I LITTERATUR:

- Forleggerforeningen
- Forfattersentrum
- Kopinor
- Bokhandlerforeningen
- NORLA

Den andre referansegruppen er en fagreferansegruppe som hjelper Rambøll med å gjøre gode avveininger i modelleringen av statistikken. Fagreferansegruppen er felles for de tre prosjektene «Litteratur, musikk og visuell kunst i tall», og er utpekt av Kulturrådet.

Tabell 5.2 gir en oversikt over deltakerne i den felles fagreferansegruppen i årets prosjekt.

TABELL 5.2 OVERSIKT OVER REPRESENTANTENE I FAGREFERANSEGRUPPEN.

DELTAKERE I FELLES FAGREFERANSEGRUPPE:

- Per Torstein Tuhus, SSB
- Linda Portnoff, Musiksverige
- Georg Arnestad, Høgskulen i Sogn og Fjordane
- Trine Bille, Copenhagen Business School

Analyseramme

Beregning av den samlede omsetningen gjøres ved å samle inn omsetningsstatistikk langs tre spor: opphavsrettsinntekter, salgsinntekter (både fysisk og digitalt) og fremføringsinntekter. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Når tallmaterialet for disse tre områdene er samlet inn, aggregeres tallene til den samlede inntekten/omsetningen. Videre beregnes eksport for hvert av de tre områdene, og igjen aggregeres disse tallene for å beregne den samlede eksporten for bransjen. Figur 5.1 under illustrerer analysesammenheng:

Figur 5.1 Analysesamme.

Når tallene aggregeres, vil det generelt være en risiko for både underrapportering og overrapportering av omsetningen. I dette metodenotatet redegjør vi for hvilken omsetning som av ulike årsaker er utelatt fra statistikken. I de tilfellene der vi må gjøre antakelser om markedsstørrelser,

har vi kvalifisert disse antakelsene så langt det har latt seg gjøre med bransjeaktørene, samt ved å vurdere samsvar mellom ulike kilder. Generelt har vi vært årvåkne for muligheten av dobbelttelling.

Sentrale begreper og datakilder i prosjektet redegjøres for i det følgende kapitlet.

Sentrale begreper

Vederlag og opphavsrettslige inntekter

Opphavsrettslige inntekter for litteratur er de vederlag forfattere og forleggere (utgivere) mottar fra Kopinor. Vederlagsmidlene betales ut til rettighetshaverne gjennom deres organisasjoner, og noe av vederlaget utbetales individuelt til den enkelte rettighetshaver.

Eksportinntekter er vederlagene som Kopinor utbetaler til norske rettighetshavere for kopiering i utlandet. I tillegg kommer de såkalte B-avtalene, der vederlag som er opptjent i utlandet, utbetales i det enkelte land, og ikke via Kopinor.

Salgsinntekter

Salgsinntekter for litteratur kommer fra salg av litteratur i fysisk format og i digitalt format.

Tall for privat direkteimport av litteratur på andre språk enn norsk, i tillegg til bokhandlernes direkteimport fra utenlandske forlag, er inkludert.

Eksportinntekter utgjør tre deler: salg av rettigheter til utenlandske utgivere, inntekter fra utlandet i forbindelse med samproduksjon, og direkte eksport, dvs. salg av bøker som er utgitt i Norge, til utlandet.

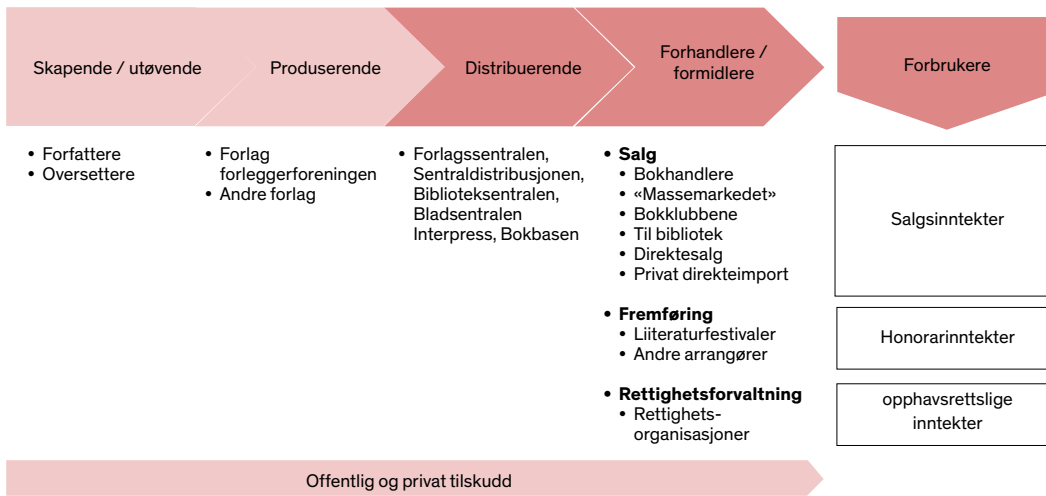
Fremføringsinntekter

Fremføringsinntekter for litteratur er forfatterens honorarer for fremføring av egne verker og/eller andre oppdrag. Dette kan være opplesninger ved ulike typer arrangementer, festivaler, skolebesøk med mer.

Eksportinntekter ville eventuelt være de honorarer norske forfattere får for sine opptredener utenfor Norges grenser. Disse inntektene inngår ikke i statistikken.

Litteraturbransjen: verdikjede og dataleverandører

Figur 5.2 illustrerer hvordan de ulike aktørene i litteraturbransjen henger sammen i en verdikjede.

Figur 5.2: Verdikjeden i litteraturbransjen

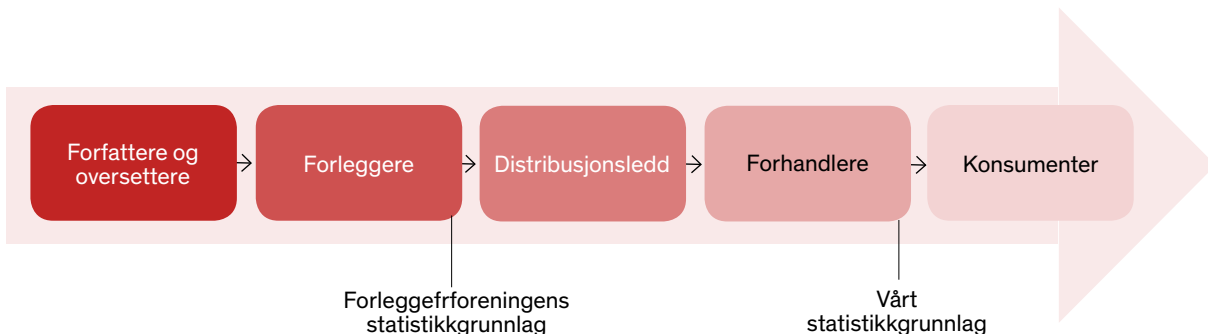
Figur 5.2 illustrerer hvordan de skapte produktene, dvs. bøkene, går fra forfattere og oversettere (utøvende) gjennom forlagene (produserende) og distribusjonssentralene (distribuerende) via forhandlere/formidlere og til forbrukerne.

Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle produserte bøker og all produsert litteratur følger en slik flyt. Blant annet rokker den teknologiske utviklingen ved verdikjeden gjennom utviklingen av nye produkter og distribusjonsmetoder.

I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er altså inntektene fra denne gruppen som kartlegges i det foreliggende oppdraget. Det fremgår av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden i litteraturbransjen.

Denne delen av litteraturbransjen skal ikke inngå i den foreliggende kartleggingen – med et viktig unntak av innkjøpsordningen, i vår sammenheng definert som salg til norske biblioteker. Bibliotekvederlagene regnes derimot ikke inn i vår bransjestatistikk.

Sett i forhold til Forleggerforeningens bransjestatistikk har statistikken som presenteres i Rambølls rapport, en annen tilnærming. Mens Forleggerforeningen benytter forlagenes salgsstatistikk og estimerer utsalgsverdien på bakgrunn av disse salgstallene, forsøker denne statistikken å komme så nær utsalgsverdien som mulig ved å innhente statistikken fra de kildene som faller nærmest konsumenten i verdikjeden. Figur 5.3 illustrerer forskjellen i datagrunnlaget i de to statistikkene.

Figur 5.3: Forholdet mellom Forleggerforeningens statistikk og «Litteratur i tall»

Dataleverandører i litteraturbransjen
Tallmaterialet i kartleggingen er innhentet fra en rekke ulike dataleverandører. De mest sentrale dataleverandørene og bidragsyterne fremgår av

tabellen under. I tillegg til disse er en rekke forlag, distributører og andre inkludert, noe som vil fremgå av tabellene med oversikt over variablene i kapittel 6.

TABELL 5.3 OVERSIKT OVER SENTRALE DATALEVERANDØRER OG BIDRAGSYTERE.

	HOVEDOMRÅDE	DATA
BIBLIOTEKSENTRALEN (BS), FORLAGSENTRALEN (FS), SENTRALDISTRIBUSJONEN (SD)	BS, FS og SD er distribusjonsledd i bokbransjen.	Biblioteksentralen har bidratt med tall som ikke fanges opp gjennom de andre dataleverandørene.
BOKBASEN AS	Bokbasen driver bransjens metadatabase, samt flere søke-, navigasjons- og bestillingstjenester. Bokbasen eies av forlagene, distribusjonsleddene og bokhandler.	Bokbasen drifter «Bokska», og står for distribusjonen av norske e-bøker. Bokbasen bidrar med tall vedrørende salg av norske e-bøker.
DEN NORSKE FORLEGGERFORENING (DNF)	Den norske Forleggerforening er en bransjeorganisasjon for forlag og representerer en stor del av forlagsbransjen. Forleggerforeningen utarbeider årlig salgsstatistikk for sine medlemmer og estimerer omsetningen til forlag utenfor foreningen.	Forleggerforeningen bidrar med utvalgte tall som faller utenfor tallene fra andre datakilder, for eksempel tall vedrørende bokklubbssalg.
FORFATTERSENTRUM	Norsk Forfattersentrum er en organisasjon som formidler forfattere til opplesninger, bokbad, foredrag, skrivekurs og annet.	Forfattersentrum har bidratt med oversikt over honorarer i alle oppdrag som formidles gjennom dem.
KOPINOR	Kopinor inngår avtaler om kopiering og annen bruk av åndsverk på vegne av opphavsmenn og utgivere. Vederlaget blir fordelt til rettighetshavere i inn- og utland. Gjennomfører undersøkelser vedrørende omfang av kopiering som grunnlag for fordelingsavtalene.	Kopinor bidrar med oversikt over utbetalte vederlag til rettighetshavere gjennom deres organisasjoner, samt individuelle vederlag.
NORLA	NORLA er et statsstøttet og ikke-kommersielt informasjonskontor, som formidler opplysninger om norsk litteratur og norske forfattere til utlandet.	NORLA har bistått i kartleggingen, både til forståelsen av eksportmarkedet og i innhenting av tallmateriale.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene fra forbrukerne, er det nødvendig å gjøre noen avgrensninger. Dette gjelder elementer der det ikke eksisterer noe tallmateriale, der tall vanskelig kan la seg gjenskape over tid, eller der tallmate-

rialet fra de ulike dataleverandørene er for uensartet til at det gir mening å aggregere tallene. Disse avgrensningene angis i egne rubrikker i tabellene. For eksempel inkluderer tallene ikke salg av sekundærrettigheter i Norge.¹²

12 Sekundærrettigheter vil si rettigheter for omgjøring til andre formål, f.eks. filmmanus, antologier og andre trykte medier.

Dokumentasjon «Litteratur i tall»

Salg

TABELL 5.4 SALG AV FYSISKE BØKER I DET NORSKE MARKEDET.

OMFATTER:	<p>Omsetningstall generelt gjennom salg av fysiske bøker i Norge, via enten fysiske eller digitale utsalgssteder. Omfatter alle publikasjoner med ISBN-nummer. Fysiske bøker inkluderer også lydbøker på mp3-CD og lydbøker på digikort og andre minnekort (bokgruppe 8.6 og 8.7).</p> <p>Bokhandlere, nettbokhandlere, bokklubber, «massemarkedet», bibliotek (inkludert innkjøpsordningen), øvrige forhandlere, direktesalg fra forlag samt privat direkteimport fra utenlandske netthandlere.</p>
OMFATTER IKKE:	<p>Salg av brukte bøker gjennom antikvariater og andre forhandlere, som faller utenfor «øvrige forhandlere».</p> <p>Forfatters direktesalg, for eksempel salg av selvpubliserte bøker i kanaler utenom de vanlige salgskanalerne.</p> <p>Publikasjoner uten ISBN-nummer.</p>
KILDER:	<p>Akademika Aschehoug Bokhandlerforeningen Biblioteksentralen (BS) Cappelen Damm Fagbokforlaget Forlagssentralen (FS) Forleggerforeningen Gyldendal Lydbokforlaget NORLA Sentraldistribusjonen (SD) TNS Gallup Virke (spørreundersøkelse) Andre forlag</p>
METODE:	<p>Systematisering av foreliggende salgsstatistikk og videre beregning til populasjon. Primært hentes tallene direkte fra forhandlere eller så nær konsumentene som mulig. Enkelte tall er likevel hentet fra Forleggerforeningens bransjestatistikk og regnet opp til bruttoomsetning. Dette gjelder for eksempel direktesalg fra forlag til forbrukere.</p> <p>Statistikken forsøker så langt det er mulig, å fordele salget på ulike bokgrupper, men dette er avhengig av dataleverandørenes mulighet til å levere disse tallene. Datagrunnlaget i årets rapport er forbedret sammenlignet med datagrunnlaget i de foregående rapportene, ettersom vi har fått tilgang til omsetningstall fra Fagbokforlaget, som utgjør en stor del av markedet, men som tidligere ikke er blitt inkludert. For andre leverandører, bl.a. Akademika, har vi i år fått betydelig mer detaljerte og sikrere tall. Disse endringene gjør at omsetningstallene også for 2013 og 2014 ser noe annerledes ut i årets rapport enn det som er blitt publisert i de foregående rapportene.</p> <p>Salgstall fra bokhandlere er hentet inn gjennom Bokhandlerforeningen og foreningens kontakt med bokhandlerne. På bakgrunn av markedsandeler er det laget et estimat for bokhandlere som er en del av Bokhandlerforeningen, men som ikke inngår i tallgrunnlaget.</p> <p>Forlagenes direktesalg til forbruker er estimert med utgangspunkt i Forleggerforeningens bransjestatistikk. I forbindelse med fjorårets undersøkelse ble det gjort et større kartleggingsarbeid vedrørende direktesalget fra forlag utenfor Forleggerforeningen for å få et sikrere estimat. Dette viste seg å være vanskelig, og vi lyktes ikke med dette arbeidet. En av grunnene til dette er at en stor andel forlag som ikke er medlem av Forleggerforeningen, opererer med andre rapporteringssystemer, som ikke harmonerer med den statistikken som benyttes av Forleggerforeningen. Dette gjør det vanskelig å hente ut sammenlignbare tall.</p> <p>Omsetningstallene til bokklubbene er innhentet fra Forleggerforeningen, som henter inn disse tallene i forbindelse med utarbeiding av deres bransjestatistikk. Tallene kan brukes direkte, siden tallene utgjør bokklubbenes salg til forbruker.</p> <p>Salg til norske biblioteker og andre offentlige myndigheter er innhentet gjennom distribusjonsleddene, først og fremst Biblioteksentralen. Salgstall knyttet til innkjøpsordningen er hentet direkte fra Kulturrådets fordelingsbudsjett.</p> <p>Omfanget av privat direkteimport er estimert på bakgrunn av Virkes e-Handelsbarometer. Undersøkelsen måler forbruket ved å følge netthandelen til 1000 personer, som hver 14. dag oppgir hva de har handlet på nett av varer og tjenester. Gjennom kontakt med leverandøren av undersøkelsen (TNS Gallup) har vi skilt ut kjøp av bøker fra utenlandske og norske nettsted. For 2013 er tallene hentet fra juni 2013 til juli 2014. For 2014 og 2015 følger målingene kalenderåret.</p>
ENDRINGER FRA 2014-RAPPORTEN:	<p>Gjennom arbeidet med rapporten for 2015 har vi fått nye og mer detaljerte data fra Biblioteksentralen Undervisning og bokhandlerkjeden Akademika. I tillegg har vi fått data direkte fra bokhandlerkjeden Fagbokforlaget. Dette betyr at omsetningstallene er mer presise enn tidligere. Endringene har ført til at omsetningstallene er noe lavere enn det som ble presentert i de foregående rapportene.</p>
RESULTAT:	<p>Salg av fysiske bøker til norske forbrukere i 2013: MNOK 5 345.</p> <p>Salg av fysiske bøker til norske forbrukere i 2014: MNOK 5 260.</p> <p>Salg av fysiske bøker til norske forbrukere i 2015: MNOK 5 319.</p>
KVALITET:	<p>Omsetningstallene fra bokhandlere, nettbokhandlere og salg av bøker til norske forbrukere er direkte salgstall. Det er et robust tallmateriale med god kvalitet.</p> <p>Under kategorien salg av fysiske bøker gjennom nettbokhandler og salg av digitale bøker til norske forbrukere ligger det som omtales som privat direkteimport. Dette tallet bygger på utvalgsundersøkelser som er beheftet med feilmarginer og usikkerhet rundt dataenes reliabilitet og validitet.</p> <p>Innen direktesalg fra forlag og «massemarkedet» er det gjort et påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. Dette påslaget er beheftet med noe usikkerhet.</p>

TABELL 5.5 SALG AV DIGITALE, LITTERÆRE PRODUKTER I DET NORSKE MARKEDET.

OMFATTER:	<p>Omsetningstall generert gjennom salg av digitale bøker i Norge.</p> <p>Omfatter alle bøker med ISBN-nummer i bokgruppe 8.5 (E-bøker for allmenmarkedet), 8.8 (Lydbøker på lydfil for nedlastning) og 8.9 (E-bøker for undervisnings- og profesjonsformål).</p> <p>Inkluderer i tillegg digitale tjenester som springer ut fra bokbransjen, for eksempel bokapper og andre digitale tjenester, som lisensbaserte digitale læremidler.</p> <p>Omsetningstallet omfatter salg av e-bøker og digitale lydbøker til nedlastning, i tillegg til inntekter knyttet til strømming av lydbøker og e-bøker. Salg av e-bøker utenom bokbasen inngår også.</p> <p>Salg av utenlandske titler direkte til det norske markedet gjennom lesebrett og andre salgskanaler er estimert.</p>
OMFATTER IKKE:	<p>Publikasjoner uten ISBN-nummer.</p> <p>Salg av selvpubliserte e-bøker som selges direkte fra egne nettsteder.</p>
KILDER:	<p>Akademika Aschehoug Biblioteksentralen (BS) (digitale tjenester og salg av e-bøker til bibliotekene) Bokbasen Cappelen Damm De norske Bokklubbene digitalbok.no e-bok.no Gyldendal Lydbokforlaget Storytel TNS Gallup Andre forlag</p>
METODE:	<p>Systematisering av foreliggende salgsstatistikk og videre beregning til populasjon.</p> <p>Salg av norske e-bøker distribueres nesten utelukkende gjennom Bokska, driftet av Bokbasen. Bokbasen har følgelig omsetningstall knyttet til salg av e-bøker i samtlige norske bokhandlere. I tillegg kommer noe salg av e-bøker gjennom digitalbok.no, ibookstore, e-bok.no og e-boksalg til norske biblioteker. Privat direkteimport av digitale bøker er beregnet gjennom Virkes e-Handelsbarometer, der forbrukerne rapporterer hvorvidt bøkene de har kjøpt fra utenlandske nettsteder, er e-bøker eller papirbøker.</p> <p>Salg av andre digitale, litterære produkter, for eksempel bokapper og lisensbaserte digitale læremidler, er samlet inn fra de største forlagene.</p>
ENDRINGER FRA 2014-RAPPORTEN:	<p>Gjennom arbeidet med rapporten for 2015 har vi fått nye og mer detaljerte data fra Biblioteksentralen Undervisning og bokhandlerkjeden Akademika. I tillegg har vi fått data direkte fra bokhandlerkjeden Fagbokforlaget. Dette betyr at omsetningstallene er mer presise enn tidligere. Endringene har ført til at omsetningstallene er noe lavere enn det som ble presentert i de foregående rapportene.</p>
RESULTAT:	<p>Totalt salg av digitale litterære produkter 2013: 219</p> <p>Totalt salg av digitale litterære produkter 2014: 265</p> <p>Totalt salg av digitale litterære produkter 2015: 313</p>
KVALITET:	<p>Tallene på salg av norske e-bøker til norske forbrukere er svært sikre, siden nesten samtlige bokhandlere og forlag benytter Bokbasens tjenester. Salget av norske e-bøker utenom dette er også direkte salgstall og av høy kvalitet.</p> <p>Estimatet på privat direkteimport av utenlandske digitale e-bøker er basert på Virkes e-Handelsbarometer, som er en utvalgsundersøkelse og er beheftet med en viss usikkerhet.</p> <p>I 2013 var det ikke noe salg gjennom strømmetjenester, ettersom ordflyt.no solgte e-bøker og lydbøker til stykkpris. Fra og med 2014 er dette endret, og Storytel selger nå sine bøker som en strømmetjeneste.</p>

METODE

TABELL 5.6 EKSPORT – SALG AV RETTIGHETER, INNETEKTER KNYTTET TIL SAMPRODUKSJON OG SEKUNDÆRRETTIGHETER.

OMFATTER:	Forlagenes inntekter knyttet til salg av rettigheter, samproduksjoner, samt inntekter knyttet til sekundærrettigheter i utlandet. Forlagenes direkteeksport av norske bøker til det utenlandske markedet.
OMFATTER IKKE:	
KILDER:	Forleggerforeningen Forlagsagenter i Forleggerforeningens eksportutvalg Frittstående agenter NORLA
METODE:	Systematisering av foreliggende salgsstatistikk og videre beregning til populasjon. Forlagsagenter og frittstående agenter har rapportert deres samlede omsetning av solgte rettigheter til utlandet, samproduksjon og sekundærrettigheter til NORLA. I forbindelse med fjorårets undersøkelse ble det gjort et kartleggingsarbeid vedrørende innhenting av tall fra utenlandske agenter med store norske forfattere på kundelisten. I samarbeid med NORLA og eksportutvalget i Forleggerforeningen ble det valgt ut ti utenlandske agenter som ble kontaktet med forespørsel om å levere tall. Vi lyktes imidlertid ikke med å innhente tall fra disse agentene. <i>Inntekter knyttet til solgte rettigheter</i> er innhentet i samarbeid med NORLA og eksportutvalget i Forleggerforeningen. Med inntekter knyttet til solgte rettigheter menes både innbetalt forskudd og avregning av royalties som har tilfalt forlaget i de respektive årene. <i>Inntekter knyttet til samproduksjon</i> inkluderer kun inntekter som tilkommer forlaget fra andre land enn Norge. I forbindelse med samproduksjon har det norske forlaget både inntekter (gjennom eget salg) og produksjonskostnader. <i>Salg av sekundærrettigheter</i> , dvs. rettigheter for omgjøring til TV og film, inkluderer alle inntekter som er tilkommet fra andre land enn Norge. <i>Inntekter fra direkteeksport</i> er estimert på bakgrunn av Forleggerforeningens bransjestatistikk, med et påslag for de øvrige forlagenes direkte salg.
ENDRINGER FRA 2014-RAPPORTEN:	Salg av sekundærrettigheter i 2013-rapporten omfattet rettigheter for omgjøring til andre formål, dvs. både omgjøring til film, TV, antologier og andre trykte medier. I samråd med NORLA og eksportutvalget i Forleggerforeningen er sekundærrettigheter for årets og fjorårets undersøkelse begrenset til kun å omfatte rettigheter for omgjøring til film og TV.
RESULTAT:	Inntekter fra eksport av norske bøker til utlandet 2013: MNOK 85 Inntekter fra eksport av norske bøker til utlandet 2014: MNOK 93 Inntekter fra eksport av norske bøker til utlandet 2014: MNOK 110
KVALITET:	Det er innhentet konkrete omsetningstall fra utvalgte forlagsagenter og andre agenter. Disse tallene anses som robuste. Videre er det estimert omsetning for agenter som ikke har levert tall, og disse er beheftet med større usikkerhet.

Fremføring

TABELL 5.7 FORFATTERHONORARER FOR OPPLESNINGER.

OMFATTER:	<ul style="list-style-type: none"> – utbetalte honorarer til forfattere for oppdrag som er formidlet gjennom Forfattersentrum – utbetalte honorarer til forfattere for oppdrag i forbindelse med Den kulturelle skolesekken (DKS), som faktureres utenom Forfattersentrum
OMFATTER IKKE:	<ul style="list-style-type: none"> – honorarer for forfatters private oppdrag – utbetalte honorarer til forfattere på fylkesbetalte oppdrag utenom forfattersentrum – eventuelle honorarer for forlagsinitierte oppdrag – honorarer til forfattere for oppdrag i utlandet – reise- og diett penger i forbindelse med oppdrag gjennom Forfattersentrum
KILDER:	Forfattersentrum Den kulturelle skolesekken (DKS)
METODE:	<p>Innhentet statistikk fra Forfattersentrum gir oversikt over utbetalte honorarer gjennom Forfattersentrum. I tillegg er statistikken brutt ned på bibliotekoppdrag, festivaloppdrag, oppdrag i forbindelse med Den kulturelle skolesekken og «andre oppdrag».</p> <p>Honorarer knyttet til Den kulturelle skolesekken er estimert opp til samtlige oppdrag, ettersom ikke alle oppdragene formidles gjennom Forfattersentrum.</p> <p>Det ble i forbindelse med fjorårets undersøkelse gjort en innsats for å kartlegge omfanget av fremføringsoppdrag på fylkesbibliotekene som ikke går gjennom Forfattersentrum. Det fremkom at mange fylkesbiblioteker ikke har oppdatert oversikt/statistikk på dette, og at det er snakk om forholdsvis små summer. Folkebibliotekene antas å ha flere fremføringsoppdrag der Forfattersentrum ikke benyttes til utbetaling av honorarer, men det er sannsynligvis store variasjoner også her.</p>
ENDRINGER FRA 2014-RAPPORTEN	Ingen endringer
RESULTAT:	<p>Utbetalte honorarer til forfattere, totalt 2013: MNOK 22,2</p> <p>Utbetalte honorarer til forfattere, totalt 2014: MNOK 23,5</p> <p>Utbetalte honorarer til forfattere, totalt 2015: MNOK 29,9</p>
KVALITET:	<p>Honorarer for oppdrag gjennom Forfattersentrum vurderes som svært robuste tall. Estimater for de øvrige oppdragene i Den kulturelle skolesekken er bygget på gjennomsnittshonoraret i forbindelse med Forfattersentrums formidling, og vurderes som av god kvalitet.</p> <p>Likevel er det usikkert hvor stor del av det samlede markedet som dekkes inn gjennom disse tallene, siden en del store forfattere som forventes å ha inntekter fra formidling gjennom egne agenter og private oppdrag, ikke omfattes av statistikken.</p>

Opphavsrett

TABELL 5.8 VEDERLAGS- OG OPPHAVSRETTSINNTEKTER, NORGE.

OMFATTER:	Vederlag for kopiering av bøker
OMFATTER IKKE:	Salg av sekundærrettigheter i Norge, dvs. rettigheter for omgjøring til andre formål, f.eks. filmmanus, antologier og andre trykte medier. Vederlag for utlån av norske bøker ¹
KILDER:	Kopinor Kopinor Pensum
METODE:	Vederlaget for kopiering av bøker er estimert med utgangspunkt i hvor stor andel av vederlaget som stammer fra kopiering av bokkilder. Vederlagsutbetalingene består av kollektive vederlag og individuelle vederlag (lydbokvederlag ² , eksamensvederlag og klareringstjenesten).
ENDRINGER FRA 2014-RAPPORTEN:	Ingen endringer.
RESULTAT:	Samlede vederlagsinntekter til litteraturbransjen 2013: MNOK 127 Samlede vederlagsinntekter til litteraturbransjen 2014: MNOK 128 Samlede vederlagsinntekter til litteraturbransjen 2014: MNOK 134
KVALITET:	Tallene vurderes som robuste, ettersom Kopinors faktiske vederlagsutbetalinger utgjør tallgrunnlaget, hvorpå det er estimert hvor mye av dette som tilfaller bokbransjen, basert på KOPINORS undersøkelser av kopiering av ulike kilder og stofftyper.

TABELL 5.9 VEDERLAGS- OG OPPHAVSRETTSINNTEKTER, UTLAND

OMFATTER:	Vederlag for kopiering av bøker innhentet fra utlandet
OMFATTER IKKE:	Eventuelle vederlagsformer annet enn kopiering
KILDER:	Kopinor
METODE:	Vederlag mottatt fra utlandet utgjør midler som Kopinor får overført fra sine søsterorganisasjoner i andre land. Dette utgjør en samlet sum, og det er estimert hvor mye av dette som stammer fra bøker.
ENDRINGER FRA 2014-RAPPORTEN:	Ingen endringer.
RESULTAT:	Vederlag mottatt fra utlandet 2013: MNOK 1,3 Vederlag mottatt fra utlandet 2014: MNOK 1,9 Vederlag mottatt fra utlandet 2015: MNOK 2,2
KVALITET:	Tallene vurderes som robuste, ettersom Kopinors faktiske vederlagsutbetalinger utgjør tallgrunnlaget, hvorpå det er estimert hvor mye av dette som tilfaller bokbransjen.

- 1 Bibliotekvederlaget er en kompensasjon for utnyttelse av verk som er utgitt i Norge, og som disponeres til utlån i offentlige biblioteker. Vederlaget utregnes på bakgrunn av bibliotekenes bokbestand og ikke på bakgrunn av utlånstill eller bibliotekenes innkjøp. E-bøker er ikke regnet som en del av bokbestanden i den gjeldende avtalen i 2014. Vederlaget fremgår av det årlige statsbudsjettet.
- 2 Lydbokvederlaget er vederlag knyttet til produksjon av lydbøker til bruk for funksjonshemmede.

Visuell kunst i tall 2015

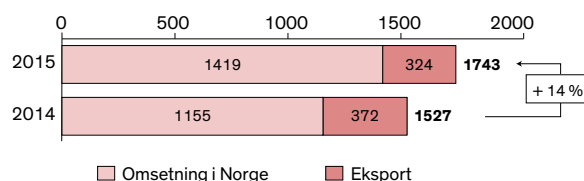
Sammendrag

Våre analyser viser at de samlede inntektene i det visuelle kunstfeltet var MNOK 1 849 i 2015. De samlede inntektene består av inntekter fra salg av visuell kunst, visningsinntekter og vederlag og opphavsrettsinntekter, inkludert eksportinntekter. Den totale omsetningen i 2014 er beregnet til MNOK 1 621, og den totale omsetningen, slik vi måler den, har dermed økt med 14 prosent fra 2015, jf. tabell 1.1.

Av de totale inntektene står inntekter fra omsetning av visuell kunst for den klart største delen av inntektene i det visuelle kunstfeltet. Inntektene fra salg av visuell kunst utgjorde MNOK 1 743 i 2015, mot MNOK 1 527 i 2014. Dette tilsvarer en vekst på 14 prosent.

Av inntektene fra salg av visuell kunst utgjorde eksportinntektene MNOK 324 i 2015 mot MNOK 372 i 2014, jf. figur 1.1 Dette innebærer en nedgang på 13 prosent. Av veksten i inntekter fra salg av visuell kunst er det dermed inntektene i det *norske* markedet som har økt fra 2014 til 2015. Inntektene i det norske markedet utgjorde MNOK 1 419 i 2015 og MNOK 1 155 i 2014, en økning på 23 prosent.

I Norge skilles det mellom offentlig og privat salg av visuell kunst. Dette skillet stammer fra kunstavgiften,¹ som skal betales for all offentlig

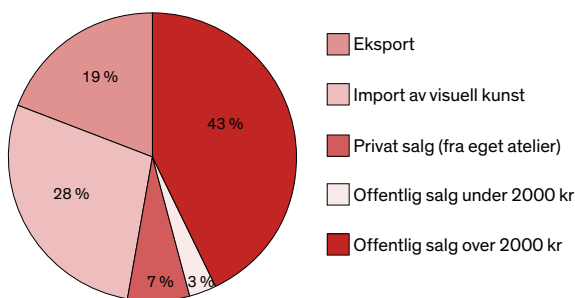
Figur 1.1 Total omsetning av visuell kunst i 2014 og 2015, inkl. eksport

omsetning av originale kunstverk som har en salgspris over 2000 kr, både førstehånds- og annenhåndsomsetning. Med offentlig omsetning menes all omsetning som ikke skjer direkte mellom to privatpersoner. Våre beregninger viser at det offentlige salget av kunst som har en salgspris over 2000 kr i Norge utgjør den klart største andelen av den totale salget. Slike salg utgjorde 43 prosent av den totale salget i 2015, mens det offentlige salget av visuell kunst under 2000 kr utgjorde kun 3 prosent, jf. figur 1.2. Det private salget av visuell kunst fra kunstneres egne atelierer utgjorde 7 prosent, mens import av visuell kunst fra utlandet til Norge utgjorde 28 prosent. Inntektene fra eksport av visuell kunst utgjorde på sin side 19 prosent av den totale omsetningen av visuell kunst i 2015.

¹ Se nærmere redegjørelse i metodekapitlet.

TABELL 1.1 DEN TOTALE OMSETNINGEN I DET VISUELLE KUNSTFELTET, 2014 OG 2015. MNOK OG PROSENTVIS ENDRING

	2014	2015	ENDRING
	MNOK	MNOK	PROSENT
Salg av visuell kunst	1 527	1 743	14 %
Visningsinntekter	61	74	20 %
Vederlag og opphavsrettsinntekter	32	33	1 %
Totalt	1 621	1 849	14 %

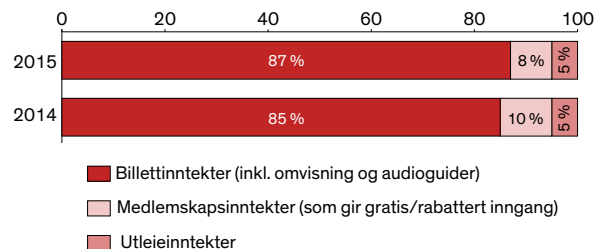

Figur 1.2 Totalomsetning av visuell kunst, inkl. eksport 2015

Visningsinntekter for visuell kunst er inntekter fra publikums betaling for å se / oppleve visuell kunst. Disse inntektene er beregnet til å utgjøre MNOK 65,7 i 2015 og MNOK 51,5 i 2014. De totale visningsinntektene består av inntekter fra salg av billetter (*billettinntekter*) inntekter fra salg av medlemskap for de ulike visningsaktørene (*medlemskapsinntekter*), samt visningsaktørers inntekter fra utleie av hele eller deler av egen kunstsamlingen til andre aktører (i Norge eller i utlandet) (*utleieinntekter*), jf. figur 1.3.

Det er billettinntektene som står for den klart største andelen av visningsinntektene for visuell kunst i Norge både i 2014 og i 2015, jf. figur 1.3. I 2015 utgjorde billettinntektene 87 prosent av de totale visningsinntektene i Norge (MNOK 57,3), og tilsvarende 85 prosent i 2014 (MNOK 43,9).

Billettinntektene har med andre ord økt fra 2014 til 2015. Endringen tilsvarer en vekst i billettinntekter på 31 prosent. Av de ulike visningsaktørene det er samlet inn inntekter fra (kunstmuseer, kunstsentre og kunstforeninger), er det kunstmuseene som står for den klart største andelen av billettinntektene (99 prosent i 2015).

Figur 1.3 Fordeling av ulike type visningsinntekter i Norge, 2014 og 2015

Når det gjelder medlemskapsinntekter, er det imidlertid kunstforeningene som står for den største andelen av inntektene (69 prosent i 2015). De samlede inntektene fra salg av medlemskap hos de ulike aktørene er beregnet til å være MNOK 4,9 i 2014 og MNOK 5,5 i 2015. Inntektene fra salg av medlemskap økte dermed med 12 prosent fra 2014 til 2015.

Figurer og tabeller

FIGURER

79	Figur 1.1 Total omsetning av visuell kunst i 2014 og 2015, inkl. eksport
80	Figur 1.2 Totalomsetning av visuell kunst, inkl. eksport 2015
80	Figur 1.3 Fordeling av ulike type visningsinntekter i Norge, 2014 og 2015
83	Figur 2.1 Totalt salg av visuell kunst i 2014 og 2015, inkl. eksport
84	Figur 2.2 Totalt salg av visuell kunst, inkl. eksport 2015
84	Figur 2.3 Antall verk importert og eksportert, 2014 og 2015
85	Figur 2.4 De største eksportlandene
86	Figur 2.5 Andel salg gjennom av ulike aktører / omsetningskanaler, 2014 og 2015
86	Figur 2.6 Regional inndeling for offentlig salg
87	Figur 2.7 Offentlig salg av visuell kunst, fordelt på omsetningstyper
88	Figur 3.1 Samlede visningsinntekter, 2014 og 2015
89	Figur 3.2 Fordeling av ulike type visningsinntekter i Norge, 2014 og 2015
89	Figur 3.3 Regional fordeling av visningsinntektene i Norge i 2014 og 2015
90	Figur 3.4 Visningsinntekter i Norge per 1000 innbyggere, 2014-2015
91	Figur 4.1 Samlede vederlag og opphavsrettslige inntekter for årene 2014 og 2015
91	Figur 4.2 Prosentfordeling vederlag og opphavsrettslige inntekter i Norge og i utlandet 2014-2015
92	Figur 4.3 Prosentfordeling vederlag og opphavsrettslige inntekter, inklusive inntekter fra utlandet. 2014 og 2015
96	Figur 5.1 Analyseramme
98	Figur 5.2 Verdikjede i det visuelle kunstfeltet
99	Figur 5.3 Første- og annenhåndssalg gjennom private og offentlige salgskanaler

TABELLER

79	Tabell 1.1 Den totale omsetningen i det visuelle kunstfeltet, 2014 og 2015
84	Tabell 2.1 Totalt salg av visuell kunst i 2014 og 2015, inkl. eksport
85	Tabell 2.2 Verdien på offentlig salg av visuell kunst med en salgssum på over 2000 kr og prosentvis endring
88	Tabell 3.1 Totale visningsinntekter, 2014 og 2015
89	Tabell 3.2 Antall betalende besøkende på kunstmuseer, 2014 og 2015
92	Tabell 4.1 Samlede vederlag og opphavsrettslige inntekter
93	Tabell 4.2 Vederlagsinntekter i Norge, 2014 og 2015
93	Tabell 4.3 Vederlagsinntekter og opphavsrettslige inntekter fra utlandet 2014-2015
95	Tabell 5.1 Referansegruppen for Visuell kunst
96	Tabell 5.2 Fagreferansegruppen
100	Tabell 5.3 Oversikt over sentrale dataleverandører og bidragsyttere
101	Tabell 5.4 Inntekter fra salg av visuell kunst i det norske markedet
102	Tabell 5.5 Inntekter fra eksport av visuell kunst
103	Tabell 5.6 Inntekter fra visning av visuell kunst i Norge
104	Tabell 5.7 Inntekter fra visning av visuell kunst i utlandet
104	Tabell 5.8 Vederlags- og opphavsrettsinntekter, Norge
105	Tabell 5.9 Vederlags og opphavsrettsinntekter, utland

Salg av visuell kunst

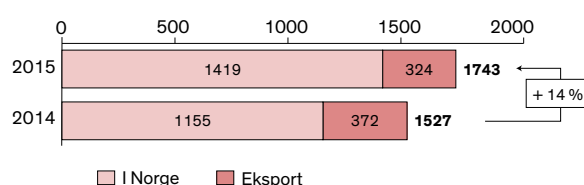
I dette kapitlet presenteres den totale omsetningen fra salg av visuell kunst. Med salg av visuell kunst, sikter vi til det *forbrukerne* samlet betalte for å kjøpe ulike former for visuell kunst i 2014 og 2015. Forbrukerne kan både være enkeltpersoner som kjøper visuell kunst til eget bruk, og ulike private og offentlige organisasjoner og bedrifter som kjøper kunst til utsmykking eller til andre formål.

Det totale salget av visuell kunst refererer til alt offentlig salg av visuell kunst, samt kunst som er solgt direkte fra kunstneres egne atelierer. Offentlig salg i denne sammenheng viser til salg som ikke skjer direkte mellom to privatpersoner. Både førstehånds- og annenhåndssalg er i utgangspunktet inkludert, men med unntak av det private annenhåndssalget.

Salg av visuell kunst *i Norge* omfatter det forbrukere i Norge har betalt for å kjøpe ulike former for visuell kunst *i Norge*, samt forbrukere i Norges import av visuell kunst. *Eksport* av visuell kunst omfatter det norske aktører har solgt visuell kunst for i utlandet. For eksport og import av visuell kunst benytter vi tall på visuell kunst som er importert inn til og eksportert ut fra Norge i henhold til deklarerer hos tollvesenet. Se metodekapitlet for nærmere beskrivelse av disse tallene og hvilket tallmateriale som inngår i statistikken.

Det totale salget av visuell kunst

Våre analyser viser at det visuelle kunstfeltet omsatte for MNOK 1 743 i 2015. Dette inkluderer salg i det norske markedet, samt import og eksport. Tilsvarende tall for 2014 var MNOK 1 527. Det totale salget har dermed økt med 14 prosent fra 2014 til 2015. Dette er illustrert i figur 2.1.

Figur 2.1 Totalt salg av visuell kunst i 2014 og 2015, inkl. eksport

I Norge skilles det mellom offentlig og privat salg av visuell kunst. Dette skillet stammer fra kunstavgiften² som skal betales for all offentlig omsetning av originale kunstverk som har en salgspris på over 2000 kr, for både førstehånds- og annenhåndsomsetning. Med offentlig salg menes all omsetning som ikke skjer direkte mellom to privatpersoner. Våre beregninger viser at det offentlige salget av visuell kunst som har en utsalgsverdi over 2000 kr, til sammen utgjorde MNOK 759 i 2015 og MNOK 596 i 2014, jf. tabell 2.1. Dette tilsvarer en økning på 27 prosent. Det offentlige salget av visuell kunst under 2000 kr har økt med 26 prosent fra 2014 til 2015. Det utgjorde MNOK 46 i 2015 og MNOK 36 i 2014.

Salg fra en kunstners eget atelier, uten noen form for mellomledd, regnes som privat salg og utgjør det private førstehåndssalget. Våre beregninger viser at det private salget fra kunstneres egne atelierer utgjorde MNOK 126 i 2015 og MNOK 131 i 2014. Denne delen av omsetningen har dermed falt med fire prosent.

Tabell 2.1 viser den totale omsetningen av visuell kunst i 2014 og 2015, inkludert eksport, slik vi måler den.

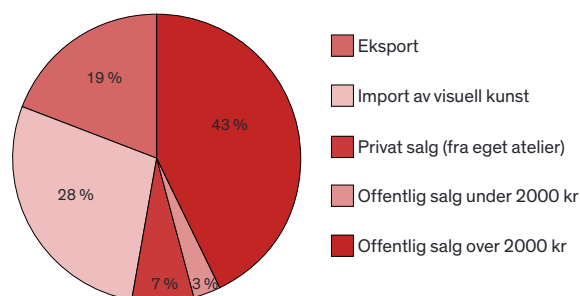
² Se nærmere redegjørelse i metodekapitlet.

TABELL 2.1 TOTALT SALG AV VISUELL KUNST I 2014 OG 2015, INKL. EKSPORT

	2014	2015	ENDRING
	MNOK	MNOK	PROSENT
Omsetning i det norske markedet	1155	1419	23 %
Offentlig salg over 2000 kr	596	759	27 %
Offentlig salg under 2000 kr	36	46	28 %
Privat salg (fra eget atelier)	131	126	-4 %
Import av visuell kunst	391	489	25 %
Eksport	372	324	-13 %
Totalt	1 527	1 743	14 %

Eksporten av visuell kunst i Norge er målt til å utgjøre MNOK 324 i 2015 og MNOK 372 i 2014. Dette tilsvarer en nedgang på 13 prosent. De reelle eksportinntektene vil sannsynligvis være noe høyere enn det som fremgår av statistikken. Dette fordi eksportinntektene som fremkommer her, er basert på Tolletatens sine tall på eksport av visuell kunst ut av Norge.³ Ved fortolling blir det ikke tatt hensyn til hva de eksporterte verkene selges for i utlandet. I tillegg opererer tolletaten med en definisjon av kunstverk som ikke i alle tilfeller samsvarer med det som vil defineres som kunstverk av det visuelle kunstfeltet selv. Se metodekapitlet for nærmere detaljer.

Det offentlige salget av kunst over 2000 kr i Norge utgjør den klart største andelen av den totale omsetningen. Det offentlige salget av visuell kunst over 2000 kr utgjorde 43 prosent av den totale omsetningen i 2015, mens det offentlige salget av visuell kunst under 2000 kr utgjorde kun 3 prosent, jf. figur 2.2. Det private salget av visuell kunst fra kunstneres eget atelier utgjorde 7 prosent, mens import av visuell kunst fra utlandet til Norge utgjorde 28 prosent. Inntektene

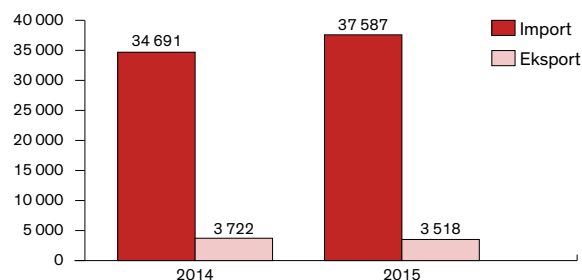
Figur 2.2 Totalt salg av visuell kunst, inkl. eksport 2015

3 Det betales ikke toll for import og eksport av visuell kunst til og fra Norge, men all kunst skal likevel deklarerer for Tollvesenet ved innførsel og utførsel. SSB henter tall fra Tollvesenets informasjonssystem med næringslivet (TVINN).

fra eksport av visuell kunst utgjorde 19 prosent av den totale omsetningen av visuell kunst i 2015.

Selv om inntektene fra import av visuell kunst utgjorde en større andel av de totale salgsinntektene enn omsetningen knyttet til eksport, både i 2014 og i 2015, er den gjennomsnittlige verdien på de eksporterte kunstverkene betydelig høyere enn på de importerte. Tall fra tollvesenet viser at det ble importert 37 587 visuelle kunstverk i Norge i 2015, mens det ble eksportert 3 518 verk. Dette betyr at den gjennomsnittlige verdien på de importerte kunstverkene var omtrent NOK 13 000, mens den gjennomsnittlige verdien på de eksporterte kunstverkene var omtrent NOK 92 000.⁴ Tilsvarende ble det importert 34 691 visuelle kunstverk til Norge og eksportert 3 722 kunstverk fra Norge i 2014. Den gjennomsnittlige prisen i 2014 var dermed i overkant av NOK 11 000 for de importerte verkene og like i underkant av NOK 100 000 for de eksporterte verkene.

Dette fremkommer av figur 2.3, som viser antall visuelle kunstverk som ble importert og eksportert til og fra Norge i 2014 og 2015.

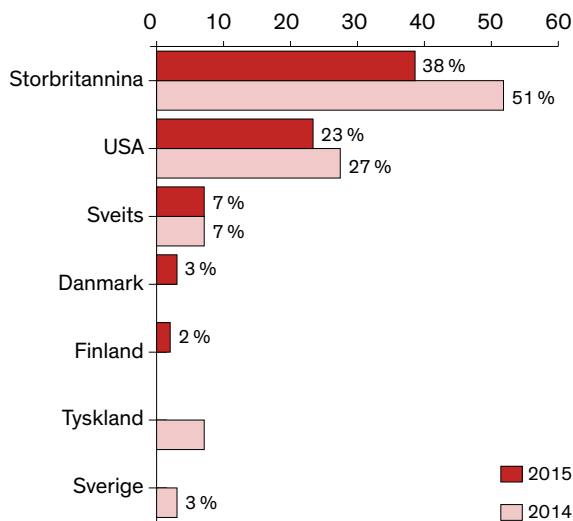

Figur 2.3 Antall verk importert og eksportert, 2014 og 2015 (kilde: SSB/Tolletaten)

4 Det er imidlertid viktig å merke seg at import av varer under 200 kr og eksport av varer under 5000 kr ikke er underlagt deklareringsplikt hos Tollvesenet. Dette påvirker antall verk som registreres som importert og eksportert, og også den gjennomsnittlige verdi på importerte og eksporterte verk.

Når det gjelder eksport, viser analysen at det er noen land som utmerker seg. Storbritannia og USA stod for over 60 prosent av eksportverdien både i 2014 og i 2015. Deretter følger Sveits med 7 prosent av eksportverdien begge årene.

Figur 2.4 viser hvordan eksporten av visuell kunst fra Norge fordeler seg på ulike land.

Figur 2.4 De største eksportlandene (kilde: SSB/Tolletaten)

Salget fordelt på ulike salgs- og kjøpskanaler

Salget av visuell kunst skjer gjennom ulike kanaler som forskjellige former for salgsgallerier (private, offentlige, kunstnerdrevne etc.), antikkforhandlere, auksjonsforretninger, kunstforeninger, kunstsentre, kunsthaller, messer, biennaler m.m. I tillegg skjer en økende andel av kunstomsetningen gjennom ulike former for digitale utsalgskanaler. Enkelte omsetningsledd handler ikke selv med kunsten, men fungerer som et bindeledd som kobler kjøper og selger ved å ta en provisjon for å tilrettelegge for handelen. All handel som skjer gjennom denne typen salgskanaler regnes som offentlig, og er dermed omfattet av loven om kunstavgift.⁵

5 Det er likevel usikkert i hvilken grad tallene som presenteres i denne statistikken dekker salg mellom enkeltpersoner som skjer gjennom digitale og fysiske markedsplasser som finn.no, epla.no og ulike former for offentlige markeder etc. I henhold til lov om kunstavgift er all salg som skjer gjennom en offentlig formidlingskanal og ikke direkte mellom to privatpersoner offentlig, men det er kjent at det ikke betales kunstavgift for denne omsetningen i alle tilfeller. Salget som skjer gjennom slike markedsplasser og formidlingsinstanser som det ikke innbetales kunstavgift for til Billekunstnerens hjelpefon (BKH), inngår ikke i tallene som presenteres i denne statistikken.

Det er i hovedsak selger som er ansvarlig for at kunstavgiften innbetales. Ved bestillingsoppdrag er det imidlertid kjøper av verket som skal betale inn kunstavgiften. På bakgrunn av de ulike aktørenes innbetaling av kunstavgiften kan man regne seg frem til hvor stor omsetning deres innbetaling representerer. For kategoriene «galleri/kunsthandel/antikk» og «kunstforening/-senter» representerer den innbetalte kunstavgiften i all hovedsak salget som er gjennomført via disse aktørene. Av kunsten på over 2000 kr som er omsatt offentlig (til sammen MNOK 759), utgjorde salg fra «galleri/kunsthandel/antikvitetsforretninger» MNOK 569 i 2015, jf. tabell 2.2. Tilsvarende tall for 2014 var MNOK 462, noe som tilsvarer en økning på 23 prosent. Salget gjennom «kunstforeninger og kunstsentre» er betydelig mindre og var på MNOK 24 i 2015 og MNOK 27 i 2014.

Tabell 2.2 viser fordelingen av visuell kunst over 2000 kr som er solgt offentlig, basert på ulike aktørers innbetaling av kunstavgift.

TABELL 2.2 VERDIEN PÅ OFFENTLIG SALG AV VISUELL KUNST MED EN SALGSSUM PÅ OVER 2000 KR, BASERT PÅ ULIKE AKTØRERS INNBETALING AV KUNSTAVGIFT, 2014 OG 2015 OG PROSENTVIS ENDRING

	2014	2015	ENDRING
	MNOK	MNOK	PROSENT
Offentlige institusjoner	63	119	89 %
Kunstforening/-senter	27	24	-14 %
Galleri/kunsthandel/antikk	462	569	23 %
Forening/enkeltperson	44	48	9 %
Totalt	596	759	27 %

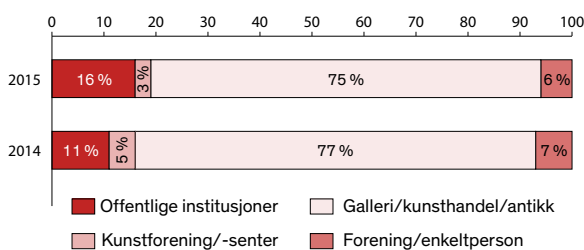
For kategorien «offentlige institusjoner» er det ikke mulig å lese ut fra de tilgjengelige tallene om den innbetalte kunstavgiften refererer til salg eller kjøp av visuell kunst.⁶ Ifølge BKH er imidlertid den største andelen av den innbetalte kunstavgiften fra offentlige institusjoner knyttet til utsmykning i kommunal og statlig regi. Avgiftsinnbetalingen fra offentlige institusjoner tilsvarte salg av visuell kunst på MNOK 119 i 2015, mot MNOK

6 Dersom enkeltpersoner selger kunst gjennom offentlige salgskanaler, digitale eller fysiske, er salget avgiftspliktig og selger har ansvaret for å innbetale kunstavgift til BKH. I tillegg er kjøp av visuell kunst avgiftspliktig dersom det er et bestillingsverk og/eller skal stilles ut i et offentlig rom. I dette tilfelle er det kjøper av kunstverket som er pliktig til å betale kunstavgift til BKH. Den innbetalte kunstavgiften til BKH fra foreninger/enkeltpersoner vil dermed omfatte alt kjøp og salg som er skjedd på denne måten.

63 i 2014. Omsetningen fra denne aktøren i kunstmarkedet har dermed økt med 89 prosent.

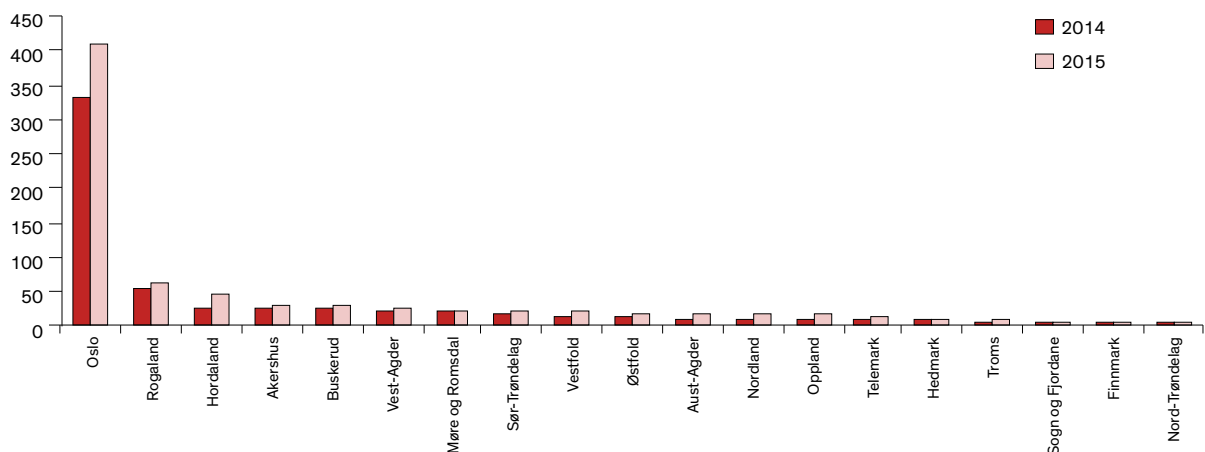
Fra kategorien «foreninger / enkeltpersoner» ble det innbetalt kunstavgift for en verdi av MNOK 48 i 2015 og MNOK 44 i 2014. For denne kategorien er det heller ikke mulig å lese ut fra den tilgjengelige statistikken om den innbetalte kunstavgiften refererer til salg eller kjøp av visuell kunst.

Den innbetalte kunstavgiften fra offentlige institusjoner, foreninger/enkeltpersoner og kunstforeninger/kunstsentre utgjør imidlertid en liten del av den totale omsetningen. Som figur 2.5 viser, utgjør den innbetalte kunstavgiften fra kommersielle gallerier, kunsthandlere og antikvitetsforretninger 75 prosent av det offentlige salget av kunst i Norge i 2015 (77 prosent i 2014).

Figur 2.5 Andel salg gjennom ulike aktører / omsetningskanaler, 2014 og 2015

Den innbetalte kunstavgiften fra BKH gir mulighet til å dele det offentlige salget av visuell kunst på de ulike fylkene. Dette er slått sammen med våre innsamlede data for offentlig salg som er unntatt kunstavgift (salgssum på under 2000 kr), og det er fremstilt i figur 2.6. Oslo er det fylket som dominerer klart hva gjelder salget av

Figur 2.6 Regional inndeling for offentlig salg

visuell kunst i Norge. I 2015 har hovedstadsfylket over seks ganger så stor offentlig omsetning som fylket med nest mest omsetning, Rogaland. Salget som er registrert i Oslo er større enn i alle de øvrige fylkene til sammen. Det er imidlertid verdt å merke seg at økningen i salg av visuell kunst fordeler seg på de ulike fylkene og vi registrerer en vekst i salget av visuell kunst i alle fylker, bortsett fra i Hedmark.

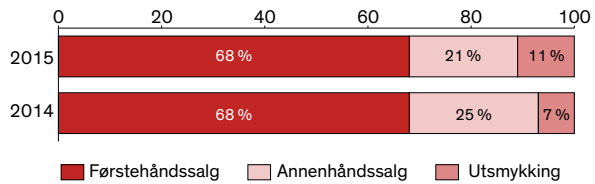
Førstehåndssalg, annenhåndssalg og utsmykking

Ved innbetaling av kunstavgift, skilles det mellom førstehåndssalg, annenhåndssalg (videresalg) og salg knyttet til utsmykkingsoppdrag, bestillingsverk mm. Dette skyldes at det er selger eller formidler som er ansvarlig for innbetaling av avgiften ved salg, mens den som blir eier av verket når det er slutført, er ansvarlig for innbetaling av kunstavgift ved utsmykkingsoppdrag. Basert på den innbetalte kunstavgiften som er registrert for de tre kategoriene, er det mulig å estimere det totale salget for disse kategoriene.⁷ Våre beregninger viser at førstehåndssalget i 2015 utgjorde nesten 70 prosent av det avgiftspliktige salget jf. figur 2.7. Annenhåndssalget utgjorde 21 prosent i 2015 og falt dermed med 4 prosentpoeng fra 2014. Våre beregninger viser at annenhåndssalget har økt i verdi, men i mindre grad enn de andre kategoriene. Utsmykking har den sterkeste veksten i 2015: fra 7 til 11 prosent av

⁷ Ved annenhåndssalg kan salget være følgerettspliktig. I disse tilfellene har vi, i våre beregninger, trukket ut følgerettsvederlag og justert det estimerte salget for de tilfellene det er betalt en lavere sats pga. følgeretten (se metodekapittel for detaljer).

salget. BKH oppgir at en kombinasjon av reell økning i aktivitet innenfor denne kategorien og mer effektiv innkreving av kunstavgift trolig forklarer denne sterke veksten.

Figur 2.7 viser fordelingen av offentlig salg med en utsalgspris på over 2000 kr på de ulike kategoriene.

Figur 2.7 Offentlig salg av visuell kunst, fordelt på omsetningstyper

Dataleverandører

- Bildende Kunstneres (BKH)
- Norsk Billedhoggerforening
- Norske Kunsthåndverkere
- Kunstsentrene i Norge (KiN)
- Norske kunstforeninger
- BONO

8 Kun avgiftspliktig salg (offentlig salg med salgssum som er over 2000 kr).

Visningsinntekter

Visningsinntekter for visuell kunst i Norge er inntekter fra publikums betaling for å se og oppleve visuell kunst i Norge. Dette omfatter inntekter fra salg av billetter (*billettinntekter*) i forbindelse med utstilling av visuell kunst, herunder eventuelle inntekter fra omvisning (*omvisningsinntekter*) og inntekter i forbindelse med utlån av *audioguides*. Videre er inntekter fra salg av medlemskap for de ulike visningsaktørene (*medlemskapsinntekter*) inkludert i de tilfellene et slikt medlemskap gir gratis eller rabatterte inngang til utstillinger. I tillegg er visningsaktørers inntekter fra utleie av hele eller deler av egen kunstsamling til andre aktører (i Norge eller i utlandet) også inkludert (*utleieinntekter*).

Visningsinntekter i Norge er samlet inn fra kunstmuseer⁹, kunstsentre og kunstforeninger i Norge, og fra Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Norsk billedhuggerforening.

Visningsinntekter i utlandet (eksport) omfatter inntekter som visningsaktører i Norge har fra utleie av kunst til utenlandske visningsaktører. Se metodekapitlet for nærmere detaljer.

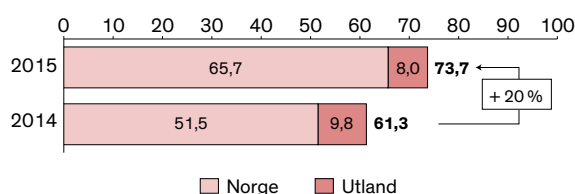
De totale visningsinntektene

Våre analyser viser at de samlede visningsinntektene for visuell kunst, inkludert eksport, økte fra MNOK 61,3 i 2014 til MNOK 73,7 i 2015.

Dette tilsvarer en vekst på 20 prosent. Av dette utgjorde visningsinntekter i utlandet MNOK 8 i 2015 og MNOK 9,8 i 2014.

Figur 3.1 viser de samlede visningsinntektene i MNOK i 2014 og 2015.

De totale visningsinntektene i Norge kan brytes ned på visningsstedenes inntekter fra salg av billetter, inntekter fra salg av medlemskap og inntekter fra utleie. Våre beregninger viser at de

Figur 3.1 Samlede visningsinntekter, 2014 og 2015 (MNOK).

TABELL 3.1 TOTALE VISNINGSSINTEKTER, 2014 OG 2015

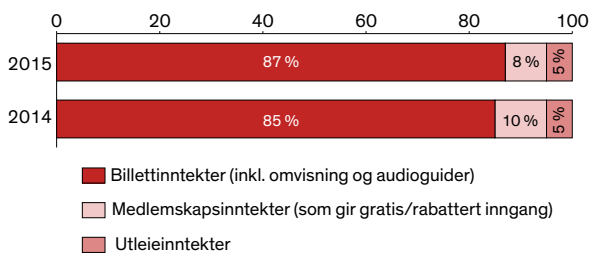
	2014	2015	ENDRING
	MNOK	MNOK	PROSENT
Visningsinntekter i Norge	51,5	65,7	28 %
- Billettinntekter (inkl. omvisning og audioguides)	43,9	57,3	31 %
- Medlemskapsinntekter (som gir gratis/rabatterte inngang)	4,9	5,5	12 %
- Utleieinntekter	2,6	2,9	11 %
Visningsinntekter utland	9,8	8,0	-19 %
Samlede visningsinntekter	61,3	73,7	20 %

9 Kunstnernes hus er inkludert i denne kategorien.

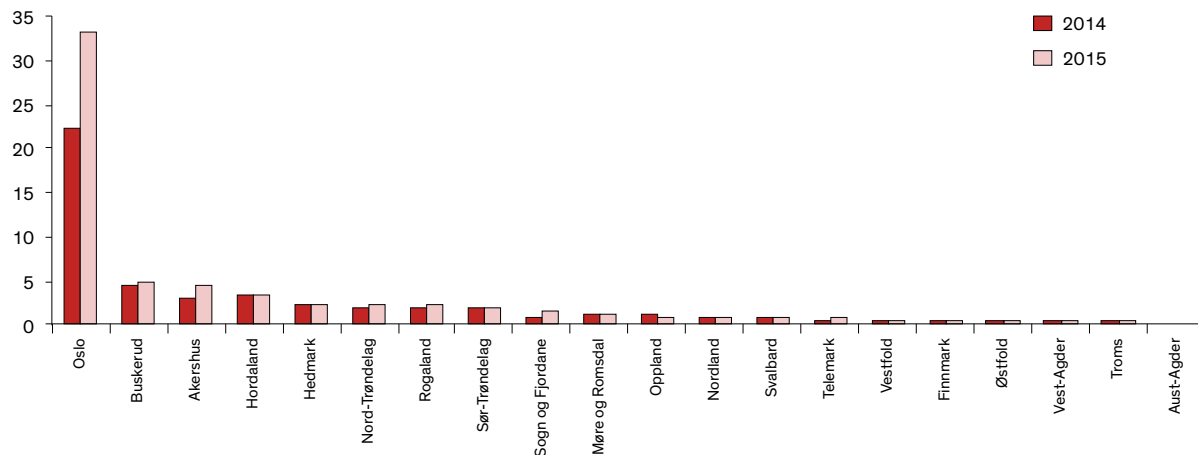
totale visningsinntektene i Norge utgjorde MNOK 51,5 i 2014 og MNOK 65,7 i 2015. Dette tilsvarer en vekst på 28 prosent, jf. tabell 3.1. Inntektene i Norge har økt for alle kategoriene, mens visningsinntekter i utlandet, i form av utleie til aktører i utlandet, har falt med 19 prosent fra 2014 til 2015.

Det er billettinntektene som står for den klart største andelen av visningsinntektene for visuell kunst i Norge både i 2014 og 2015, jf. figur 3.2. I 2015 utgjorde billettinntektene 87 prosent av de totale visningsinntektene i Norge, mens andelen i 2014 var 85 prosent. Billettinntektenes andel av de totale visningsinntektene har med andre ord økt fra 2014 til 2015. Endringen tilsvarer en vekst på 31 prosent. Noe av den store veksten i billettinntekter tilskrives at enkeltaktører, bl.a. Munchmuseet, hadde en særlig stor vekst i billettinntekter i 2015 sammenlignet med i 2014. Av de ulike visningsaktørene det er samlet inn inntekter fra (kunstmuseer, kunstsentre og kunstforeninger), er det kunstmuseene som står for den klart største andelen av billettinntektene (99 prosent i 2015).

Når det gjelder medlemskapsinntekter er det kunstforeningene som står for den største andelen

Figur 3.2 Fordeling av ulike type visningsinntekter i Norge, 2014 og 2015

Figur 3.3 Regional fordeling av visningsinntektene i Norge i 2014 og 2015. MNOK

len av inntektene (69 prosent i 2015). De samlede inntektene fra salg av medlemskap hos de ulike aktørene er beregnet til å være MNOK 4,9 i 2014 og MNOK 5,5 i 2015. Inntektene fra salg av medlemskap økte dermed med 12 prosent fra 2014 til 2015. Medlemskapsinntektene er avgrenset til medlemskap som gir gratis eller rabatterte inngang til utstillinger med visning av visuell kunst.

Kunstsentrene har i all hovedsak gratis utstillinger og dermed svært lite inntekter knyttet til visning av visuell kunst.

Tabell 3.2 viser antall besøkende som har betalt billett på kunstmuseer, slik det er kartlagt i Museumsstatistikken¹⁰. Antall besøkende med billett økte med 24 prosent fra 2014 til 2015.

TABELL 3.2 ANTALL BETALENDE BESØKENDE PÅ KUNSTMUSEER, 2014 OG 2015

	2014	2015	ENDRING
	ANTALL	ANTALL	PROSENT
Antall besøkende med billett	718 268	892 366	24 %

Tallene som fremkommer i tabell 3.2 er imidlertid ikke direkte sammenlignbare med inntektstallene som er presentert over i dette kapitlet. Dette fordi vi benytter tall fra Museumsstatistikken i denne oversikten, og ikke alle kunstmuseer i Norge er med i den statistikken. Den store veksten i tallene understreker likevel at kunst-

¹⁰ Museumsstatistikken samles inn årlig av Kulturrådet i samarbeid med SSB. Museumsstatistikken kan lastes ned her: <http://www.kulturradet.no/museum/statistikk>

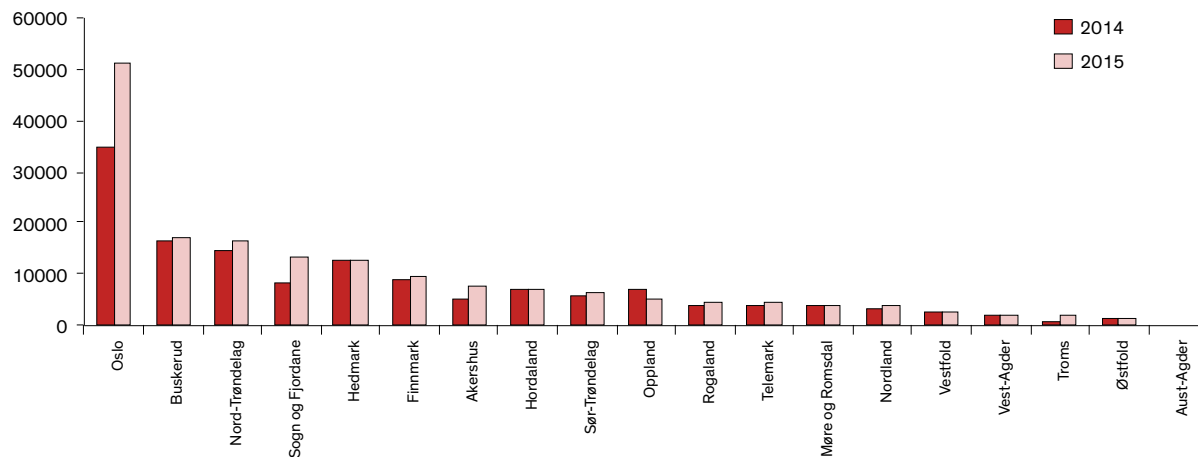
museene opplevde en stor tilvekst av besøkende i 2015 sammenlignet med 2014.

Regional fordeling av visningsinntektene i Norge

Våre analyser viser at Oslo er det fylket som dominerer hva gjelder visningsinntekter i Norge, jf. figur 3.3. Også her er Munchmuseet en sentral bidragsyter til den sterke veksten vi ser i fylket fra 2014 til 2015. Vi kan videre lese av figuren at de aller fleste fylkene har vekst i visningsinntektene for visuell kunst fra 2014 til 2015.

Figur 3.3 viser hvordan visningsinntektene (MNOK) fordeler seg på de ulike fylkene i Norge og på Svalbard.¹¹

At Oslo er det fylket med de høyeste visningsinntektene er naturlig med tanke på innbyggertall. Selv når det tas hensyn til dette, dominerer imidlertid Oslo sammenlignet med de andre fylkene, jf. figur 3.3. I 2015 hadde Oslo over dobbelt så mye inntekter per innbygger fra visning av visuell kunst som Buskerud, som er fylket med nest mest visningsinntekter per innbygger. Vår måling viser at flertallet av fylkene har vekst i visningsinntekter per innbygger fra 2014 til 2015.

Figur 3.4 Visningsinntekter i Norge per 1000 innbyggere, 2014-2015 (NOK).¹²

¹¹ Utleieinntekter er ikke inkludert i denne fordelingen.

¹² Vi har tatt bort Svalbard fra denne fordelingen grunnet særlig lavt antall faste innbyggere.

Dataleverandører

- Kulturrådet (Museumsstatistikken)
- Undersøkelse til kunstmuseer
- Undersøkelse til kunstforeninger
- Kunstsentrene
- Kunst i Skolen
- Kunst på Arbeidsplassen
- Norsk Billedhoggerforening

Vederlag og opphavsrettslige inntekter

I dette kapitlet presenteres de samlede vederlag og opphavsrettslige inntektene som tilfaller det visuelle kunstfeltet i Norge for bruk eller videre salg av kunstverk. Inntektene består av vederlag som er samlet inn av rettighetsforvaltere, og som fordeles til aktører i kunstbransjen. Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det, som nevnt innledningsvis, være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. Blant annet er vederlaget for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie (visningsvederlaget) ikke er inkludert i statistikken.¹³ Dette skyldes at vederlaget kulturpolitisk ordnet og har likhetstrekk med offentlige støtteordninger, som ikke er inkludert i denne statistikken. De enkelte vederlagene er beskrevet i ytterligere detalj senere i kapitlet, samt i metodekapitlet.

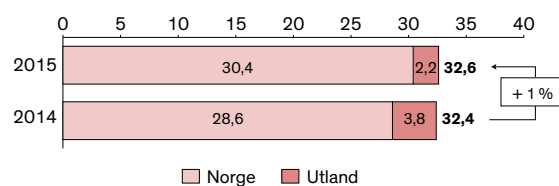
Vederlag og opphavsrettslige inntekter er i de følgende avsnittene delt inn i vederlagsinntekter i Norge og vederlagsinntekter fra utlandet. Inntektene i Norge er alle vederlag som opphavsrettslige organisasjoner samler inn i Norge og fordeler til ulike opphavspersoner. Inntektene fra utlandet, som utgjør eksporten i dette kapitlet, er de inntektene opphavsrettsorganisasjoner har samlet inn i utlandet som tilfaller opphavspersoner i Norge.

Samlede vederlag og opphavsrettslige inntekter

Våre analyser viser at de samlede vederlag og opphavsrettslige inntektene i den visuelle kunstbransjen, inkludert eksport, til sammen utgjorde MNOK 32,6 i 2015. Dette er på samme nivå

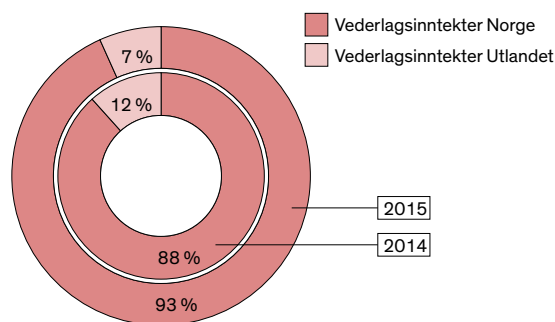
som i 2014, da de totale vederlag og opphavsrettslige inntekter var MNOK 32,4.

Som det fremkommer av figur 4.1, har imidlertid vederlagsinntekter i Norge økt fra MNOK 28,6 i 2014 til MNOK 30,4 i 2015, noe som tilsvarer en vekst på 6 prosent. Inntektene fra vederlag fra utlandet har sunket med 42 prosent fra 2014 (MNOK 3,8) til 2015 (MNOK 2,2).

Figur 4.1 Samlede vederlag og opphavsrettslige inntekter for årene 2014 og 2015 (MNOK).

Som figur 4.2 viser, utgjorde vederlagsinntekter i Norge 93 prosent av de totale inntektene i 2015 og 88 prosent av de totale inntektene i 2014. Andelen av inntektene som kom fra

Figur 4.2 Prosentfordeling vederlag og opphavsrettslige inntekter i Norge og i utlandet 2014-2015.

¹³ Dette visningsvederlaget utgjorde i 2014 MNOK 52,6 og i 2015 MNOK 56,3.

TABELL 4.1 SAMLEDE VEDERLAG OG OPPHAVSRETSLIGE INNTEKTER

Type vederlag	2014	2015	ENDRING
	MNOK	MNOK	PROSENT
Kopieringsvederlag	10,4	11,7	13 %
Kabelvederlag	0,3	0,6	66 %
Utstillingsvederlag	9,2	9,9	7 %
Følgerettsvederlag	3,2	3,1	-3 %
Lisensieringsvederlag	9,2	7,3	-21 %
Totalt, samlede vederlagsinntekter, inkludert eksport	32,4	32,6	0 %

utlandet var tilsvarende 7 prosent i 2015 og 12 prosent i 2014, en nedgang på fem prosentpoeng.

Vederlagstyper

Tabell 4.1 viser størrelsen på de utbetalte vederlagsinntektene i Norge og fra utlandet samlet, fordelt på ulike vederlagstyper. Under beskrives de ulike vederlagstypene kort. For mer detaljerte beskrivelser, se metodekapitlet.

Kopieringsvederlaget er et vederlag som stammer fra opphavspersoners rett på vederlag i forbindelse med lovlig kopiering av verk til privat bruk. I 2015 ble det utbetalt MNOK 11,7 i kopieringsvederlag, noe som er en vekst på 13 prosent fra 2014 da tilsvarende utbetaling var MNOK 10,4. For begge årene utgjorde vederlag fra utlandet 1 prosent av de totale vederlagsinntektene for kopiering.

Vederlag for sekundær utnyttelse av lyd og levende bilder (tv-distribusjon, kulturarv, undervisning og privatkopiering), omtales i denne rapporten som *kabelvederlag*. For 2014 utgjorde dette NOK 343 694, hvorav 48 prosent var innkrevd fra utlandet. I 2015 vokste inntektene fra kabelvederlag totalt til NOK 570 392, men andelen innkrevd fra utlandet var kun 1 prosent. Kabelvederlag står altså for den minste andelen av vederlagsinntektene for det visuelle kunstfeltet.

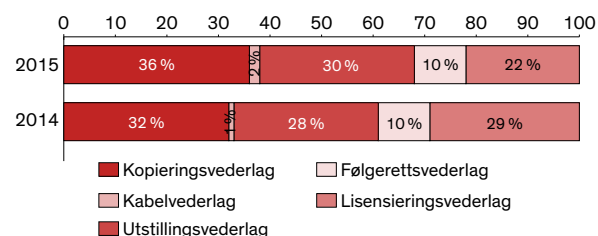
Utstillingsvederlag er et vederlag som utbetales av staten til sentrale kunstnerorganisasjoner som kompensasjon for leie av kunstverk i kunstners eie etter avtale. Det utbetalte utstillingsvederlaget er beregnet til å være MNOK 9,2 i 2014 og MNOK 9,9 i 2015.

Følgerettsvederlag er et vederlag kunstnere eller deres etterkommere mottar i forbindelse med videresalg av et kunstverk.¹⁴ Vederlaget settes som en prosentvis sats av salgssummen ved videresalg.

Det er tatt ut av datagrunnlaget i kapittel 2 og presenteres her. Følgerettsvederlaget utgjorde tilsammen MNOK 3,2 i 2014 og MNOK 3,1 i 2015, og utbetalingene har dermed sunket med 3 prosent fra 2014 til 2015.

Lisensieringsvederlag er vederlag for bruk av kunstverk i bøker, undervisning, informasjonsmaterieell, i logoer, på produkter og nettsider, i annonser eller ved andre former for reproduksjon.¹⁵ Det samlede lisensieringsvederlaget, inkludert eksport, var MNOK 9,2 i 2014 og MNOK 7,3 i 2015.¹⁶

Figur 4.3 viser prosentfordelingen av de ulike kategoriene for vederlag og opphavsrettslige inntekter, inklusive inntekter fra utlandet.

Figur 4.3 Prosentfordeling vederlag og opphavsrettslige inntekter, inklusive inntekter fra utlandet. 2014 og 2015

Som figur 4.3 viser, er kopieringsvederlaget den største vederlagskategorien både i 2014 (32 prosent) og i 2015 (36 prosent). Det fremkommer også av figuren at lisensieringsvederlaget er vesentlig større enn følgerettsvederlaget og at det primært er inntektene fra lisensieringsvederlag som har sunket fra 2014 og 2015.

14 http://www.bono.no/vare_tjenester/folgerett_introduksjon/

15 Solhjell og Øien (2012) *Det norske kunstfeltet*.

16 http://www.bono.no/vare_tjenester/lisensiering_introduksjon/

Vederlagsinntekter i Norge

Vederlag utbetales til kunstnere i form av kollektive og individuelle vederlag. De *kollektive vederlagene* fordeles gjennom Kopinors og Norwacos medlemsorganisasjoner, og kommer den enkelte rettighetshaver til gode gjennom stipender og kollektive formål. Det er *kopieringsvederlag* og *kabelvederlag* som utgjør de kollektive vederlagene som er inkludert i denne statistikken. De *individuelle vederlagene* utbetales av Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), samt av ulike statlige eller statlig støttede visningssteder (utstillingsvederlaget), direkte til den enkelte rettighetshaver. *Utstillingsvederlag, følgerettsvederlag og lisensieringsvederlag* utgjør de individuelle vederlagene i denne statistikken.¹⁷

Som det fremkommer av tabell 4.2, utgjorde kollektive vederlag MNOK 10,5 i 2014 og MNOK 12,1 i 2015. Inntekter fra de kollektive vederlagene har dermed økt med 16 prosent fra 2014 til 2015. De individuelle vederlagene, som består av utstillingsvederlag og følgeretts- og

lisensieringsvederlag, utgjorde MNOK 18,2 både i 2014 og i 2015.

Det er vekst innenfor alle vederlagskategoriene bortsett fra følgeretts- og lisensieringsvederlag, som falt med 7 prosent fra 2014 til 2015. Samlet økte vederlagsinntektene i Norge med 6 prosent fra MNOK 28,6, i 2014 til MNOK 30,4 i 2015. Kopieringsvederlaget er den vederlags-typen som hadde den største reelle veksten av vederlagsinntektene i Norge med MNOK 1,2.

Vederlag og opphavsrettlige inntekter fra utlandet

For vederlag og opphavsrettlige inntekter er eksport de inntektene som utbetales fra utenlandske opphavsrettsorganisasjoner til opphavspersoner i Norge. De totale inntektene fra utlandet i 2015 var MNOK 2,2, jf. tabell 4.3. Dette er mindre enn i 2014, da de totale inntektene fra utlandet var MNOK 3,8. I stor grad skyldes dette den negative veksten i inntekter fra følgeretts- og lisensieringsvederlag, som er det største av vederlagene fra utlandet. Denne vederlagskategorien falt med MNOK 1,5 fra 2014 til 2015. Videre økte kopieringsvederlag fra utlandet med 31 prosent, mens kabelvederlag fra utlandet falt nesten helt bort i 2015.

17 Følgeretts- og lisensieringsvederlagene er ikke hver for seg mulig å dele inn i vederlag som kommer fra Norge og fra utlandet. De presenteres dermed samlet i oversikten, som er fordelt på inntekter i Norge og fra utlandet.

TABELL 4.2 VEDERLAGSINTEKTER I NORGE, 2014 OG 2015 (MNOK)

Type vederlag	2014	2015	ENDRING
	MNOK	MNOK	PROSENT
Kollektive vederlag	10,5	12,1	16 %
– Kopieringsvederlag	10,3	11,5	12 %
– Kabelvederlag	0,2	0,6	215 %
Individuelle vederlag	18,2	18,2	0 %
– Utstillingsvederlag	9,2	9,9	7 %
– Følgeretts- og lisensieringsvederlag	9,0	8,4	-7 %
Vederlagsinntekter i Norge	28,6	30,4	6 %

TABELL 4.3 VEDERLAGSINTEKTER OG OPPHAVSRETTLIGE INNTEKTER FRA UTLANDET 2014-2015

Type vederlag	2014	2015	ENDRING
	MNOK	MNOK	PROSENT
Kollektive vederlag	0,3	0,2	-42 %
– Kopieringsvederlag	0,1	0,2	31 %
– Kabelvederlag	0,2	0,0	-98 %
Individuelle vederlag	3,5	2,0	-42 %
– Følgeretts- og lisensieringsvederlag	3,5	2,0	-42 %
Vederlagsinntekter fra utlandet	3,8	2,2	-42 %

Kunstnere som har mottatt høyest følgerettsvederlag i 2015

De påfølgende listene viser hvilke kunstnere som har mottatt høyest følgerettsvederlag fra BONO i 2015. Den første listen viser de 20 kunstnerne som har mottatt høyest følgerettsvederlag fra BONO i 2015. Listen består av 14 norske og seks utenlandske kunstnere. Syv av disse er nålevende

og mottar vederlag direkte, mens 13 er avdøde og følgerettsvederlaget tilfaller dermed kunstnerens arvinger. Den andre listen viser de ti norske, nålevende kunstnerne som mottok høyest utbetaling i følgerettsvederlag fra BONO i 2015. Begge listene er oppgitt i alfabetisk rekkefølge.

Bourgeois, Louise
 Ekeland, Arne
 Fjell, Kai
 Gundersen, Gunnar S.
 Haukeland, Arnold
 Hepworth, Barbara
 Höfer, Candida
 Johannessen, Jens
 Melgaard, Bjarne
 Nerdrum, Odd
 Nesch, Rolf
 Nupen, Kjell
 Picasso, Pablo
 PUSHWAGNER, Terje Brofos
 Rose, Knut
 Samaras, Lucas
 Schwitters, Kurt
 Sitter, Inger
 Weidemann, Jakob
 Widerberg, Frans

Bleken, Håkon
 Groven, Rolf
 Johannessen, Jens
 Kleiva, Per
 Melgaard, Bjarne
 Nerdrum, Odd
 Olsen, Kjell Erik Killi
 PUSHWAGNER, Terje Brofos
 Widerberg, Frans
 Widerberg, Nicolaus

Dataleverandører

- BONO
- Norske Kunsthåndverkere
- Norwaco
- Forbundet Frie Fotografer FFF
- Kopinor
- Diverse utstillingssteder (utstillingsvederlag)

Metode

Innledning

Norsk Kulturråd ønsker kunnskap om den samlede omsetningen av visuell kunst i Norge. Hensikten er å få frem data som kan belyse hvordan det *samlede* visuelle kunstfeltet utvikler seg, og hvordan de ulike segmentene av feltet utvikler seg over tid. Rambølls oppdrag er altså å beregne den samlede omsetningen innenfor det visuelle kunstfeltet i Norge. Rapporten og statistikken skal bidra til å gi verdi og legitimitet til feltet som helhet, og bidra til kunnskapsgrunnlaget for politikktutviklingen på kunstfeltet.

Oppdraget har et todelt mål:

- Utvikle en modell for å tallfeste omsetningen i det visuelle kunstfeltet i Norge
- Beskrive de samlede omsetningstall for det visuelle kunstfeltet

Modellen som utvikles for å tallfeste omsetningen i det visuelle kunstfeltet, sikter mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid og kan sammenlignes med tallgrunnlag i andre bransjer.

Dette metodenotatet gir innledningsvis en beskrivelse av analyserammen og sentrale begreper. I hovedsak består notatet av tabeller med dokumentasjon av og oversikt over de variablene som benyttes i modellene for det visuelle kunstfeltet. I tabellene fremkommer det også hva tallene i statistikken ikke inkluderer, og det gis en vurdering av dataenes kvalitet. Avslutningsvis gis det en beskrivelse av spørreundersøkelsene som er benyttet til denne statistikken, herunder svarprosenten og hvordan undersøkelsene er benyttet til estimering av den totale størrelsen på feltet.

Referansegrupper

Hensikten med prosjektet er å utvikle en statistikk og en rapport som de ulike aktørene i det visuelle kunstfeltet selv har nytte av. For å sikre dette, og for å sikre kvaliteten i prosjektet som helhet, har Kulturrådet nedsatt to referansegrupper som følger prosjektet. Den ene referansegruppen består av et utvalg inviterte aktører fra organisasjoner og foreninger i det visuelle kunstfeltet. Gruppen har bistått Rambøll med kunnskap om feltet og bistand til datainnsamlingen underveis i prosjektet.

Tabell 5.1 gir en oversikt over hvilke aktører som er representert i referansegruppen for Visuell kunst i tall.

TABELL 5.1 REFERANSEGRUPPEN FOR VISUELL KUNST

Bildende Kunstneres Hjelpesfond
Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO)
Blomquist
Forbundet Frie Fotografer
Kulturrådet
Kunst i offentlige rom (KORO)
Kunstsentrene i Norge
Norsk Billedhoggerforening
Norske Billedkunstnere
Norske Kunstforeninger
Norske Kunsthåndverkere
Unge Kunstneres Samfund (UKS)

I tillegg til referansegruppen med aktører fra det visuelle kunstfeltet, bistår en fagreferansegruppe Rambøll med avveininger i modelleringen av statistikken. Fagreferansegruppen er pekt ut av Kulturrådet og består av fagpersoner på kunstfeltet.

Tabell 5.2 gir en oversikt over hvilke aktører som er representert i fagreferansegruppen.

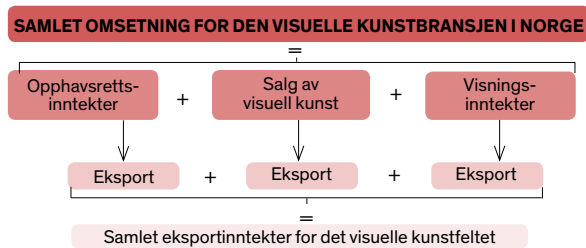
TABELL 5.2 FAGREFERANSEGRUPPEN

Georg Arnestad, Høgskulen i Sogn og Fjordane
Linda Portnoff, Musikksverige
Per Torstein Tuhus, SSB
Trine Bille, Copenhagen Business School

Analyseramme

Beregningene av den samlede omsetningen gjøres ved å samle inn omsetningsstatistikk langs tre spor: vederlag- / opphavsrettsinntekter, salgsinntekter og visningsinntekter. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Når tallmaterialet for disse tre områdene er samlet inn, aggregeres tallene til den samlede inntektene i det visuelle kunstfeltet. Videre beregnes eksport for hver av de tre områdene, og igjen aggregeres tallene for å beregne den samlede eksporten for det visuelle kunstfeltet. Denne analyserammen kan fremstilles som i figur 5.1 under:

Figur 5.1 Analyseramme

Når tallene aggregeres, vil det generelt både være en risiko for underrapportering og overrapportering av omsetningen. I dette metodenotatet redegjør vi for hvilken omsetning som av ulike årsaker er utelatt fra statistikken. I de tilfellene hvor vi må gjøre antakelser om markedsstørrelser, har vi kvalifisert disse antakelsene, så langt det har latt seg gjøre, med aktører fra det visuelle kunstfeltet og ved å vurdere samsvar mellom ulike kilder.

Sentrale begreper

Visuell kunst

Begrepet *visuell kunst* er ikke entydig, noe som blant annet skyldes utviklingen i kunstfeltet de siste femti årene. Grensene mellom de ulike visuelle kunstuttrykkene har gradvis blitt mer flytende, samtidig som de også er stadig mer påvirket av andre kunst- og kulturuttrykk som

arkitektur, teater og musikk¹⁸. I arbeidet med denne statistikken har vi forholdt oss til Kulturrådet sin definisjon av visuell kunst, som sier at det visuelle kunstfeltet i dag omfatter uttrykk som *maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedsspesifikke- og relasjonelle uttrykk, lydkunst, performance, nettkunst, streetart, grafitti, tegneserier, artists' books, bruk av uterom og offentlige rom med mer. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner*.¹⁹ Dette er uttrykk som er omfattet av kunstavgiften ved offentlig omsetning. For deler av statistikken er det imidlertid aktørene som selger eller viser ulike former for visuell kunst, og ikke uttrykkene i seg selv, som har vært det avgjørende for hva som inkluderes og ikke. I vårt arbeid har vi f.eks. hentet tall på visningsinntekter fra aktører som *i all hovedsak* viser visuell kunst. Det medfører at noen aktører som viser visuell kunst som en (liten) del av sitt tilbud ikke inngår i statistikken. Se tabellene side 105 for en nærmere redegjørelse og definisjon på hvilke tall som inngår i statistikken.

Kunstavgiften

Kunstavgiften er en særnorsk ordning som har eksistert siden 1948. Kunstavgiften er regulert av lov om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven), som sier at det skal betales en avgift på 5 prosent av all offentlig omsetning av originale kunstverk i Norge med en salgspris over 2000 kr ekskludert moms, men inkludert eventuelt salær. Det er Bildende Kunstneres Hjelpemidde (BKH) som krever inn kunstavgiften. Avgiftsmidlene går i sin helhet til fondet, som tilbakefører pengene til ny produksjon av kunst gjennom tilskudd og stipend til kunstnere i Norge.

Siden 2007 har kunstavgiften vært samordnet med følgeretten for å tilpasses et EU-direktiv. Samordningen med følgeretten innebærer at den som betaler kunstavgift kun betaler inn avgift til BKH og deretter krever BONO inn følgerettsvederlag fra BKH der dette er aktuelt. BONO fordeler så dette til rettighetshaverne.

¹⁸ Stortingsmelding 23. *Visuell kunst*. 2011-2012.

¹⁹ <http://www.kulturradet.no/tall-og-fakta-visuell-kunst>

Salg av visuell kunst

Salg av visuell kunst kommer fra salg av kunstverk i det norske markedet. Provisjon, salær og kunstavgift som inngår i salget, samt import av visuell kunst og inntekter fra oppdragskunst, er inkludert.

Eksportinntekter for salg av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra salg av kunstverk utenfor Norges grenser.

Visningsinntekter

Visningsinntekter for visuell kunst er inntekter fra publikums betaling for å se / oppleve visuell kunst i Norge. Disse inntektene omfatter billettinntekter i forbindelse med utstilling av visuell kunst, herunder eventuelle omvisningsinntekter og inntekter i forbindelse med utlån av audioguider. Videre er medlemsinntekter inkludert i de tilfellene det gir gratis eller rabatterte inngang på utstillinger der det tas betalt for inngang. Betaling for leie av kunst er også inkludert.

Eksportinntekter for visning av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra utleie av kunst utenfor Norges grenser.

Vederlag- og opphavsrettsinntekter

Opphavsrettslige inntekter for visuell kunst er de vederlag som tilfaller norske opphavspersoner og/eller kunstnerorganisasjoner for bruk av kunstnerens verk (utstillinger, reproduksjon / kopiering, tilgjengeliggjøring for allmennheten så som kringkasting, nettpubliserings, og annen videreutnyttelse), samt ved videresalg av kunstverk (følgerett).

Eksportinntekter er opphavsrettslige vederlag innkrevd av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til rettighetsorganisasjoner i Norge.

Kopieringsvederlag

Kopieringsvederlaget er et vederlag som stammer fra opphavspersoners rett på vederlag i forbindelse med kopiering av verk til privat bruk. Dette er lovlig kopiering som kompenseres kollektivt via Kopinor og fordeles til kunstnerorganisasjonene Norske Billedkunstnere, Norske Kunsthåndverkere og Foreningen Frie Fotografer.

Utstillingsvederlag

Utstillingsvederlag er et vederlag som utbetales som kompensasjon for leie av kunstverk i kunstnerens eie. Det bygger på en avtale mellom staten

og sentrale kunstnerorganisasjoner og forplikter statlige og statlig støttede visningsinstitusjoner til å kompensere kunstnere i forbindelse med at deres verk stilles ut.²⁰ Vederlaget har tre komponenter, hvorav to er uavhengige av verdien på verket, mens den siste er 1,5 prosent av markedsverdi over 2000 kr. De to første komponentene baserer seg på at kunstneren skal godtgjøres for fremvisning av verket og for at kunstneren selv ikke kan disponere verket. Disse komponentene er basert på faste satser som justeres årlig. Det er de enkelte institusjonene selv som er ansvarlige for å utbetale dette vederlaget og dermed finnes det ikke en helhetlig oversikt over de utbetalte vederlagene.

Lisensieringsvederlag

Lisensieringsvederlag er vederlag for bruk av kunstverk i bøker, undervisning, informasjonsmaterieil, i logoer, på produkter og nettsider, i annonser eller ved andre former for reproduksjon. BONO har rett, på vegne av sine medlemmer, til å godkjenne bruk av kunstverk, samt å kreve inn vederlag for denne avtalte bruken.²¹

Følgerettsvederlag

Følgerettsvederlag, kalles *droit de suite* internasjonalt og er et vederlag kunstnere mottar i forbindelse med videresalg av et kunstverk.²² Hensikten med vederlaget er at kunstnerne skal få ta del i eventuell prisvekst til sine kunstverk. Vederlaget settes som en prosentvis sats av salgssummen ved videresalg og er altså tatt ut av datagrunnlaget i kapittel 2 og presenteres i kapittel 3. Innbetalingen til følgerettsvederlaget er samordnet med den norske kunstavgiften, da satsen her er tilsvarende.²³ Dersom det skal utbetales følgerettsvederlag i forbindelse med salg, frafaller altså kunstavgiften.

20 <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/visuell-kunst/innsiktsartikler/Billedkunst-kunsthåndverk-og-kunst-i-offentlig-rom/utstillingsvederlag--/id709552/>

21 Solhjell og Øien (2012) *Det norske kunstfeltet*.

22 http://www.bono.no/vare_tjenester/folgerett_introduksjon/

23 Opptil salgssum på 50 000 euro, hvor satsen på følgerettsvederlaget synker trinnvis etter hvert som prisen stiger.

Kabelvederlag

Vederlag for sekundær utnyttelse av lyd og levende bilder (tv-distribusjon, kulturarv, undervisning, privatkopiering), omtales i denne rapporten som *kabelvederlag*. Dette er vederlag som kreves inn av Norwaco og utbetales kollektivt til kunstnerorganisasjonene Norske Billedkunstnere, Norske Kunsthåndverkere og Foreningen Frie Fotografer.

Det visuelle kunstfeltet: verdikjede og dataleverandører

Figur 5.2 illustrerer hvordan de ulike aktørene i det visuelle kunstfeltet henger sammen i en verdikjede.

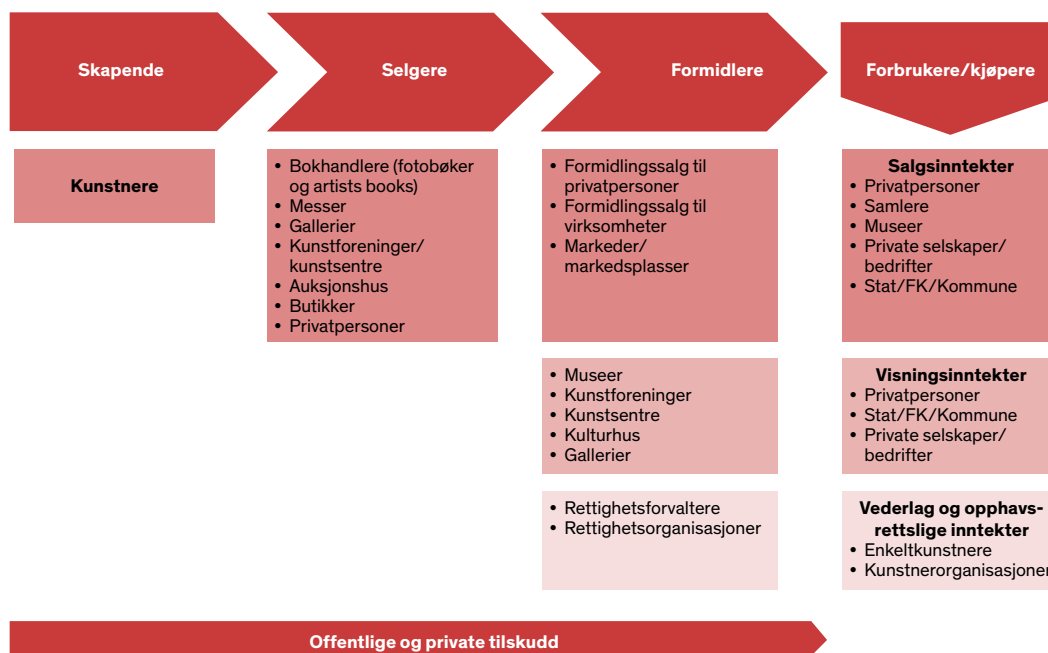
Figuren illustrerer hvordan de skapte produktene, dvs. kunstverkene, går fra det skapende leddet (kunstnere), gjennom et salgslødd og eventuelt et formidlingsledd, til forbrukerne eller kjøperne. Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle solgte kunstverk følger en slik flyt. I noen tilfeller vil f.eks. en kunstner selge kunstverket sitt direkte fra eget atelier uten å gå via en egen salgsaktør og/eller en formidler. I andre tilfeller vil ikke salget gå gjennom en egen formidlingsaktør. I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne, og det er altså i hovedsak inntektene fra denne gruppen som kartlegges i det foreliggende oppdraget.

Salget av visuell kunst skiller seg fra blant annet litteratur- og musikkbransjen, ved at kunstverk i mange tilfeller omsettes flere ganger.²⁴ Det eksisterer med andre ord både et første- og et annenhåndsmarked for visuell kunst. Dette illustreres og redegjøres nærmere for i figur 5.3.

Det fremgår videre av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden. Denne delen av økonomien i det visuelle kunstfeltet skal ikke inngå i den foreliggende kartleggingen, men er likevel inkludert i figuren for å synliggjøre disse bidragene og at dette er en vesentlig del av den visuelle kunstbransjen i Norge.

For visningsinntekter er det privatpersoner, gjennom å besøke og betale for inngangsbilletter på utstillingssteder som museer, kunstforeninger, kunstsentre etc., som utgjør forbrukerne/kjøperne. I tillegg vil statlige og offentlige aktører samt private selskaper og bedrifter fungere som en betalende aktør for visning av visuell kunst gjennom ordninger som Kunst på Arbeidsplas-

²⁴ Musikk og litteratur vil også kunne omsettes flere ganger, igjennom henholdsvis brukthandler for fysiske utgivelser i musikk og bruktbokhandlere i litteratur. Annenhåndsalg er imidlertid en vesentlig mindre del av markedet for disse bransjene og er kun inkludert i statistikken for visuell kunst.

Figur 5.2 Verdikjede i det visuelle kunstfeltet

sen, Kunst i Skolen osv. I den forbindelse vil det også kunne argumenteres for at visningsinntekter fra Den kulturelle skolesekken burde inkluderes i statistikken, i form av honorarer i forbindelse med formidling. Dette har vi ikke lyktes med å få tall på til årets statistikk, men er noe vi vil arbeide for å inkludere til neste års rapport.

For vederlag- og opphavsrettslige inntekter er det enkeltkunstnere og kunstnerorganisasjoner som er de aktuelle forbrukerne/mottakere, gjennom utbetaling av individuelle og kollektive vederlag fra ulike rettighetsforvaltere.

Nærmere om modellen for salg av visuell kunst

Som nevnt skiller det visuelle kunstfeltet seg fra musikk- og litteraturfeltet ved at kunstverk kan selges flere ganger. En aktør som kjøper et kunstverk på ett tidspunkt vil kunne selge det samme kunstverket på et senere tidspunkt og dermed fungere som en selger. På denne måten er det visuelle kunstfeltet sirkulært, noe som illustreres av figur 5.3 De heltrukne linjene illustrerer førstehåndssalget, og de stiplede linjene illustrerer annenhåndssalget.

I tillegg til skillet mellom første- og annenhåndssalg av visuell kunst, er det et skille mellom salg gjennom offentlige salgskanaler på den ene siden og gjennom private salgskanaler på den andre. Dette skillet er knyttet til kunstavgiften

som skal betales for all offentlig omsetning av visuell kunst med en utsalgspris på over 2000 kr. Visuell kunst som omsettes privat, enten direkte fra kunstnerens eget atelier eller mellom privatpersoner, uten å offentliggjøres eller publiseres, omfattes ikke av kunstavgiften.

Dette skillet er viktig for denne statistikken da vi benytter den innbetalte kunstavgiften (til BKH) til å regne oss frem til den totale omsetningen av det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på over 2000 kr, både for første- og annenhåndssalget. For det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på under 2000 kr har vi samlet inn tall fra en rekke utsalgssteder og, i samråd med referansegruppen, gjort beregninger og estimert oss frem til totalen. Førstehåndssalget gjennom ikke-offentlige salgskanaler vil omfatte salg direkte fra kunstnerens eget atelier. Dette samler vi inn tall på gjennom næringsoppgaven for billedkunstnere, samt spørreundersøkelse til et utvalg kunstnere. Dette er gjort i samråd med referansegruppen. Det som ikke inngår i denne statistikken er det ikke-offentlige, private annenhåndssalget. En kartlegging av dette vil kreve en annen beregningsmodell enn det som er mulig innenfor rammene av denne bransjestatistikken.

Figur 5.3 Første- og annenhåndssalg gjennom private og offentlige salgskanaler

Dataleverandører i den visuelle kunstbransjen

Tallmaterialet i kartleggingen er innhentet fra en rekke ulike dataleverandører. De mest sentrale dataleverandørene og bidragsytere fremgår av

tabellen 5.3 under. I tillegg til disse er en rekke andre aktører inkludert, noe som vil fremgå av tabellen med oversikt over variablene i neste avsnitt.

TABELL 5.3 OVERSIKT OVER SENTRALE DATALEVERANDØRER OG BIDRAGSYTERE

AKTØR	HOVEDOMRÅDE	DATA
BILDENDE KUNSTNERES HJELPEFOND (BKH)	BKH samler inn og forvalter avgiften for avgiftsbelagt kunst (kunstavgiften: 5 % av all offentlig omsetning av originale kunstverk i Norge med salgpris over 2000 kr. per verk). Fondet tilbakefører avgiftsmidlene til ny produksjon av kunst gjennom tilskudd og stipend til kunstnere i Norge.	BKH har bidratt med tall over innsamlede avgiftsmidler fra kunstavgiften.
BILLEDKUNST OPPHAVSRETT I NORGE (BONO)	BONO er den norske opphavsrettsorganisasjonen for billedkunstnere og andre opphavsmenn på billedområdet. BONO lisensierer bruk av norske og utenlandske kunstverk og har over 2200 norske medlemmer.	BONO har bidratt med tall på lisensiering / reproduksjonsvederlag og følgerettsvederlag. I tillegg har de bistått med å samle inn tall for de andre vederlagene.
NORSKE KUNSTHÅNDVERKERE (NK)	NK er en nasjonal interesseorganisasjon for profesjonelle kunsthåndverkere i Norge.	NK har bidratt med medlemslister til spørreundersøkelse, kvalitetssikring av estimater, oversikt over sentrale utsalgsteder og avklaringer i prosjektet.
NORSKE KUNSTFORENINGER	Norske kunstforeninger er en nasjonal paraplyorganisasjon for kunstforeninger og kunstlag.	Norske kunstforeninger har bidratt med medlemslister til spørreundersøkelse, kvalitetssikring av estimater og andre avklaringer i prosjektet.
KUNSTSENTRENE I NORGE (KIN)	Landsforeningen Kunstsentrene i Norge er et nettverk kunstnerstyrte formidlingsinstitusjoner i Norge som er fylkesvis fordelte.	KIN har bidratt med medlemslister og oppfølging av spørreundersøkelse for sine medlemmer.
NORSKE BILLEDKUNSTNERE (NBK)	NBK er en nasjonal interesseorganisasjon for billedkunstnere, med 20 grunnorganisasjoner.	NBK har bidratt med avklaringer i prosjektet.
NORSK BILLEDHOGGERFORENING (NBF)	NBF er en interesseorganisasjon for kunstnere som arbeider innenfor det tredimensjonale kunstfeltet	NBF har bidratt med avklaringer i prosjektet og tall på utleie fra Skulpturkontoret.
KUNST I SKOLEN	Kunst i skolen er en ideell medlemsorganisasjon som arbeider for at visuell kunst skal få en sentral plass i skolen.	Kunst i skolen har bidratt med tall på deres utleieinntekter.
KUNST PÅ ARBEIDSPLASSEN	Kunst på Arbeidsplassen er en offentlig støttet medlemsorganisasjon som leier ut kunst til arbeidsplasser over hele Norge.	Kunst på arbeidsplassen har bidratt med tall på deres utleieinntekter.

Dokumentasjon «Visuell kunst i tall»

Salgsinntekter

TABELL 5.4 INNTEKTER FRA SALG AV VISUELL KUNST I DET NORSKE MARKEDET

OMFATTER:	<p>Salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2000 kr, inkludert kunstavgift.</p> <p>Salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2000 kr.</p> <p>Salg av kataloger og fotografier av kunstsamling på museer.</p> <p>Kunstneres direktesalg fra privat atelier.</p> <p>Import av visuell kunst.</p>
OMFATTER IKKE:	<p>Salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2000 kr som det ikke er innbetalt kunstavgift for.</p> <p>Privat annenhåndssalg av visuell kunst.</p> <p>Import av visuell kunst som ikke er fortollet.</p>
KILDER:	<p>Bildende kunstneres hjelpefond (BKH)</p> <p>Billedkunst Ophavsrett i Norge (BONO)</p> <p>Statistisk sentralbyrå (SSB) / Skatteetaten</p> <p>Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten</p> <p>Kunstmuseer i Norge</p> <p>Norske Kunstforeninger</p> <p>Kunstsentrene</p> <p>Utsalgssteder</p> <p>Norske kunsthåndverkere</p>
METODE:	<p>For salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2000 kr er den innbetalte kunstavgiften til BKH benyttet som beregningsgrunnlag for de totale salgstallene. Det er tatt hensyn til følgerettsvederlaget og reduserte satser ved salgssummer over 50 000 euro. Det er videre gjort undersøkelser blant et utvalg store utsalgssteder på andelen av salget som har gått til aktører i utlandet. Denne delen av salget er så trukket fra tallene for omsetning i Norge.</p> <p>Salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2000 kr: For å kartlegge salget som ikke omfattes av kunstavgiften på grunn av minstegrensen på 2000 kr, er det gjennomført en undersøkelse blant sentrale salgsktører på det visuelle kunstfeltet. Det er sendt ut undersøkelse til alle kunstforeninger, kunstsentre og kulturhus i Norge. I tillegg er det sendt ut en spørreundersøkelse til et utvalg utsalgssteder (auksjonshus, kommersielle og ikke-kommersielle gallerier m.m.). Listen over utsalgssteder ble utarbeidet i samarbeid med referansegruppen. Svarene på spørreundersøkelsen ble brukt som utgangspunkt til å estimere den totale omsetningen av det offentlige salget av kunst med en utsalgspris på under 2000 kr.</p> <p>Salg av kataloger og fotografier av kunstsamlinger ble kartlagt gjennom en spørreundersøkelse til et utvalg museer og museumsbutikker. Utvalget ble utarbeidet i samarbeid med referansegruppen. Svarene på spørreundersøkelsen ble brukt som utgangspunkt til å estimere den totale omsetningen salg av kataloger og fotografier av kunstmuseenes samlinger. I presentasjonen av tallene er salget av kataloger og fotografier slått sammen med salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2000 kr, da flere museumsbutikker ikke hadde mulighet til å skille på dette i sin besvarelse.</p> <p>Kunstneres direktesalg fra privat atelier er kartlagt gjennom å innhente tall fra næringsoppgaven for billedkunstnere hvor kunstnere rapporterer på inntekter fra slikt salg. For 2014 var det omkring 2500 kunstnere som benyttet denne næringsoppgaven. Det er i tillegg gjort et større kartleggingsarbeid for å samle inn tall fra kunstnere som ikke benytter denne næringsoppgaven. Det ble i den forbindelse sendt ut en spørreundersøkelse til norske kunsthåndverkere hvor kunstnere bes om å oppgi inntekter av denne typen. I tillegg ble det gjennomført en undersøkelse (over telefon og mail) til et utvalg, «store», kunstnere. På bakgrunn av undersøkelsene og tallene fra næringsoppgaven, ble det foretatt estimeringer av omfanget av det totale direktesalget fra kunstneres atelier.</p> <p>Import av visuell kunst: For å kartlegge omfanget på importen av visuell kunst til Norge har vi benyttet Tollvesenet / SSB sine tall på visuell kunst som er deklartert inn i Norge</p>
RESULTAT:	<p>Salg av visuell kunst i Norge i 2014: MNOK 1 155</p> <p>Salg av visuell kunst i Norge i 2015: MNOK 1 419</p>

KVALITET:	<p>Dataene for import av visuell kunst regnes som robuste og av god kvalitet, da dette er tall hentet direkte fra tollvesenet.</p> <p>Dataene for salg av visuell kunst over 2000 kr vurderes også til å være av god kvalitet, men fanger ikke opp salg det ikke er betalt kunstavgift for og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. I den grad tallene avviker fra faktiske forhold er tallene dermed heller for små enn for store.</p> <p>Salget av visuell kunst under 2000 kr er beheftet med noe usikkerhet da det baserer seg på en undersøkelse til et utvalg utsalgssteder med beregninger til total. Omsetning gjennom digitale utsalgssteder og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. I den grad tallene avviker fra faktiske forhold er tallene dermed heller for små enn for store.</p> <p>Tallene hentet fra næringsoppgaven fra billedkunstnere for kunstneres direktesalg fra privat atelier vurderes til å være robuste og av god kvalitet. Ved beregning til populasjon er det gjort estimeringer og påslag for kunstnere som ikke benytter næringsoppgaven. Estimeringene er basert på en spørreundersøkelse, og dermed beheftet med noe usikkerhet.</p>
------------------	---

TABELL 5.5 INNTEKTER FRA EKSPORT AV VISUELL KUNST

OMFATTER:	<p>Visuell kunst som deklarerer hos tollvesenet i forbindelse med eksport ut av Norge.</p> <p>Det er varegruppe 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000 som omfatter visuell kunst.</p>
OMFATTER IKKE:	<p>Eksport av visuell kunst som ikke er registrert hos det norske tollvesenet. Dette omfatter visuell kunst med en salgspris på under 5000 kr.</p> <p>Visuell kunst som ikke faller inn under tollvesenet sin definisjon av visuell kunst i varegruppene nevnt over.</p> <p>Tallene omfatter heller ikke en eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdisettingen ved den norske grensen.</p>
KILDER:	Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten
METODE:	Det er hentet tall fra SSB / Tollvesenet på den samlede verdien av varer tilhørende varegruppe 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000 som er deklart hos tollvesenet i forbindelse med eksport fra Norge.
RESULTAT:	<p>Eksport av visuell kunst 2014: MNOK 372</p> <p>Eksport av visuell kunst 2015: MNOK 324</p>
KVALITET:	<p>Dataene omfatter visuell kunst som eksporteres ut av Norge og som i den forbindelse er registrert hos det norske tollvesenet, og disse dataene regnes som av god kvalitet.</p> <p>Det er imidlertid flere forhold som gjør at den opprinnelige eksportverdien av visuell kunst kan være høyere enn det Tollvesenet sine tall impliserer. For det første er det bare visuell kunst med en utsalgsverdi over 5000 kr som skal deklarerer hos tollvesenet ved eksport. Visuell kunst med en utsalgsverdi under 5000 kr inngår dermed ikke i tallene. Videre er det kjent at definisjonen på hva som omfatter kunst i tollvesenet, avviker noe fra det flere aktører i det visuelle kunstfeltet selv opplever at faller inn under definisjonen av visuell kunst. Eksport av kunstverk som ikke omfattes av tollvesenet sin definisjon, er ikke inkludert i tallene som presenteres i denne statistikken. I tillegg er det varens verdi ved passering ved den norske grensen som er utgangspunktet for verdisettingen hos tollvesenet, og ikke nødvendigvis det varen blir solgt for i utlandet. For eksport av visuell kunst vil dette si at en vare (i dette tilfelle et kunstverk) kan selges til (betydelig) høyere pris på f.eks. en internasjonal auksjon, enn det som blir oppgitt som varens verdi når den eksporteres ut av landet.</p> <p>Tallene som presenteres i denne statistikken vil dermed kunne være noe små da det ikke er tatt høyde for en slik eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdisettingen ved den norske grensen.</p>

METODE

Visningsinntekter

TABELL 5.6 INNTEKTER FRA VISNING AV VISUELL KUNST I NORGE

OMFATTER:	Billettinntekter Inntekter fra omvisning Inntekter fra utlån av audioguider Inntekter fra salg av medlemskap hos visningsaktører, såfremt dette medfører rabattert eller gratis inngang til utstillinger / visning av visuell kunst Inntekter fra utleie av kunst til aktører i Norge
OMFATTER IKKE:	Honorarer til kunstnere for formidling i forbindelse med Den Kulturelle Skolesekken Øvrige vederlag knyttet til vedlikehold, transport, forsikring og lignende av kunstverk i forbindelse med utleie Visningsinntekter i kulturhus, der det holdes kunstutstillinger som ikke er i regi av kunstforeningene.
KILDER:	Kulturrådet (museumsstatistikken) Kunstmuseer i Norge Norske Kunstforeninger Kunstsentrene Kunst i skolen Kunst i arbeidsplassen Norsk Billedhoggerforening
METODE:	Visningsinntekter er kartlagt gjennom spørreundersøkelser til norske kunstmuseer, samt medlemmer av Norske kunstforeninger og Kunstsentrene i Norge. For kunstmuseene er det benyttet tall på billettinntekter fra museumsstatistikken til Kulturrådet for museene som ikke svarte på undersøkelsen. Resultatene fra spørreundersøkelsen er benyttet som utgangspunkt for estimater for de øvrige inntektene med utgangspunkt i billettinntektene. Norske Kunstforeninger har bistått til kvalitetssikring av de estimatene som er knyttet til kunstforeninger som ikke har besvart undersøkelsen. Alle kunstsentrene i Norge har alle levert tall gjennom spørreundersøkelsen. Utleieinntekter har også blitt innsamlet fra Kunst i skolen, Kunst på arbeidsplassen og Skulpturkontoret til Norsk Billedhoggerforening. I arbeidet med statistikken har vi forsøkt å kartlegge visningsinntekter i Kulturhus. Svarene fra denne aktørgruppen ble imidlertid vurderet til å være for få og av for dårlig kvalitet, til at vi kunne inkludere tallene i denne statistikken.
RESULTAT:	Visningsinntektene i Norge 2014: MNOK 51,5 Visningsinntekter i Norge 2015: MNOK 65,7
KVALITET:	Visningsinntektene som presenteres i statistikken vurderes å være reliable og av god kvalitet. Tallene som er samlet inn gjennom spørreundersøkelsene er kvalitetssikret av deltakerne i referansegruppen, samt gjennom andre tilgjengelige datakilder, noe som styrker reliabiliteten. Analysen er gjennomført på tilsvarende måte for begge årene, noe som gir sammenlignbare tall.

TABELL 5.7 INNTEKTER FRA VISNING AV VISUELL KUNST I UTLANDET

OMFATTER:	Inntekter fra utleie av kunst til aktører i utlandet.
OMFATTER IKKE:	Billettinntekter for visning av kunstverk tilhørende norske aktører som vises i utlandet.
KILDER:	Kunstmuseer i Norge Norske Kunstforeninger
METODE:	For kunstmuseene er det benyttet tall på billettinntekter fra museumsstatistikken til å utfylle det som ble innsamlet på spørreundersøkelsen og deretter er det estimert inntekter for de øvrige. Resultatene fra spørreundersøkelsen er benyttet som utgangspunkt for estimat av utleieinntekter med utgangspunkt i billettinntektene.
RESULTAT:	Utleieinntekter til utlandet 2014: MNOK 9,8 Utleieinntekter til utlandet 2015: MNOK 8,0
KVALITET:	Tallene som er samlet inn for utleie av (deler av) kunstsamlingen fra norske museer og kunstforeninger, er reelle inntekter og vurderes til å være av god kvalitet. Inntektene vi har fått oppgitt av aktørene som har levert tall, er brukt som grunnlag for estimere totalen. Påslaget for aktører som ikke har levert tall er dermed beheftet med noe usikkerhet. I den grad tallene avviker fra faktiske forhold er tallene trolig heller for små enn for store.

Vederlagsinntekter

TABELL 5.8 VEDERLAGS- OG OPPHAVSRETTSINNTEKTER, NORGE

OMFATTER:	Følgerettsvederlag. Lisensieringsvederlag (vederlag for reproduksjon). Utstillingsvederlag. Kopieringsvederlag. Kabelvederlag.
OMFATTER IKKE:	Vederlaget for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie (visningsvederlaget). ¹ Vederlag for utlån av norske bøker (bibliotekvederlag). ²
KILDER:	Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO) Kopinor Norwaco Visningsaktører
METODE:	Det er samlet inn tall på utbetalte vederlag direkte fra vederlagsbyråene. Disse tallene er videre systematisert slik at det er de faktiske utbetalingene som presenteres i statistikken. For følgerettsvederlaget og lisensieringsvederlagene baserer vi oss på totaltallene til BONO som i sin helhet utbetales til aktører i det visuelle kunstfeltet. Følgerettsvederlag er videre trukket fra omsetningstallene og presenteres kun i kapittel 3. For vederlagene som utbetales av NORWACO og KOPINOR (kopieringsvederlag og kabelvederlag) har vederlagene som utbetales til det visuelle kunstfeltet blitt skilt ut fra de resterende. Det finnes ingen systematisk oversikt over utstillingsvederlagene som utbetales til kunstnere i Norge. Vederlaget betales av de enkelte institusjoner til kunstnerne og er kartlagt i en spørreundersøkelse til aktører som stiller ut visuell kunst. Det er videre estimert vederlag for institusjoner som ikke har oppgitt vederlag, samt for utviklingen fra 2014 til 2015.
RESULTAT:	Samlede vederlagsinntekter i Norge til den visuelle kunstbransjen i 2014: MNOK 28,6. Samlede vederlagsinntekter i Norge til den visuelle kunstbransjen i 2015: MNOK 30,4.
KVALITET:	Tallene for følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag er oppgitt av vederlagsbyråene selv og vurderes å være av god kvalitet. Tallene for utstillingsvederlag vurderes å gi et godt bilde av omfanget, men siden de er samlet inn gjennom en spørreundersøkelse til visningsaktørene er de likevel beheftet med noe usikkerhet.

1 Visningsvederlaget er en kompensasjon for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie, eller verk som er eid av institusjoner som mottar støtte fra det offentlige.

2 *Bibliotekvederlag* er et vederlag som utbetales for lovlig utleie av bøker. For det visuelle kunstfeltet vil det her være aktuelt med den delen av vederlaget som utbetales for illustrasjoner og grafikk i bøker.

TABELL 5.9 VEDERLAGS OG OPPHAVSRETTSINTEKTER, UTLAND

OMFATTER:	Følgerettsvederlag Lisensieringsvederlag Kopieringsvederlag Kabelvederlag
OMFATTER IKKE:	Vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere.
KILDER:	BONO Norwaco Kopinor
METODE:	Det er de norske vederlagsbyråene som betaler ut vederlag fra utenlandske aktører til norske rettighetshavere. Tallene for vederlag og opphavsrettsinntekter i utlandet er dermed samlet inn direkte fra de norske vederlagsbyråene og systematisert slik at tallene ikke overlapper med de norske utbetalingene. Vederlagsbyråene selv har bistått i denne prosessen.
RESULTAT:	Vederlag og opphavsrettslige inntekter fra utlandet 2014: MNOK 3,8 Vederlag og opphavsrettslige inntekter fra utlandet 2015: MNOK 2,2
KVALITET:	Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes utbetalinger og er således robuste og av god kvalitet.

Spørreundersøkelser

I arbeidet med denne statistikken har det vært nødvendig å gjennomføre flere spørreundersøkelser for å samle inn tall på inntekter i de ulike kategoriene. I det følgende beskrives svarprosenten for de ulike undersøkelsene og hvordan vi har estimert oss frem til totalen for de ulike aktørene. Dette arbeidet er i stor grad gjennomført i samråd med medlemmene av referansegruppen. I tillegg har svarene fra spørreundersøkelsene i flere tilfeller blitt kvalitetssikret med andre tilgjengelige datakilder som årsrapporter, museumsstatistikken m.m.

Kunstforeningene

For å kartlegge kunstforeningenes inntekter, er det gjennomført en undersøkelse til alle medlemmer av Norske Kunstforeninger. Kunstforeninger som ikke har vært operative i 2014 og 2015 er utelatt fra undersøkelsen. For de kunstforeningene som ikke har svart på undersøkelsen, har vi, i samråd med Norske Kunstforeninger, gjort estimater basert på svarene fra kunstforeningene som har besvart undersøkelsen. I enkelte tilfeller har vi også hentet tall fra kunstforeningenes årsmeldinger.

	ANTALL	PROSENT
Distribuert til	157	100 %
Ikke besvart	76	48 %
Noen svar	4	3 %
Fullført undersøkelsen	77	49 %

Kunstsentrene

Kunstsentrene er organisert under Landsforeningen Kunstsentrene i Norge (KIN). Vi har sendt undersøkelse til og fått tall fra alle de femten sentrene.

	ANTALL	PROSENT
Distribuert til	15	100 %
Ikke besvart	0	0 %
Noen svar	0	0 %
Fullført undersøkelsen	15	100 %

Kunstmuseer

For å få kartlegge visningsinntekter slik det er definert i vår modell, er det bl.a. gjennomført en undersøkelse blant kunstmuseer i Norge.²⁵ Oversikten over kunstmuseer er utarbeidet i samråd med aktørene på feltet. Kunstmuseene er i flere tilfeller organisert i konsoliderte enheter med andre typer museer. Videre kan det i noen tilfeller kun være enkeltavdelinger av museene som er dedikert til visuell kunst. I disse tilfellene er museene bedt om kun å oppgi inntekter for utstillinger som *i all hovedsak* viser visuell kunst. Utover selve undersøkelsen, er det innhentet informasjon fra museumsstatistikken for 7 av kunstmuseene som ikke har besvart vår undersøkelse.

²⁵ Kunstnernes Hus er i denne rapporten inkludert i kategorien kunstmuseum.

Billettinntektene er blitt benyttet til å estimere de øvrige inntektene for disse museene.

	ANTALL	PROSENT
Distribuert til	40	100 %
Ikke besvart	9	22,5 %
Ikke besvart, men innhentet informasjon fra museumsstatistikk	7	17,5 %
Noen svar	0	0 %
Fullført undersøkelsen	24	60 %

Utsalgssteder

I samråd med referansegruppen har vi utviklet en liste over sentrale utsalgssteder for visuell kunst og gjennomført en undersøkelse på inntekter fra salg av kunst under 2000 kr. På bakgrunn av svarene fra undersøkelsen, og tall fra BKH over innbetalt kunstavgift, har vi estimert totalen for aktørene som ikke har besvart.

	ANTALL	PROSENT
Distribuert til	79	100 %
Ikke besvart	48	61 %
Noen svar	0	0 %
Fullført undersøkelsen	31	39 %

Kunsthåndverkere

Undersøkelsen til Norske Kunsthåndverkeres medlemmer er utviklet og distribuert i samarbeid med Norske Kunsthåndverkere. I undersøkelsen har vi bl.a. spurt om inntekter fra salg av kunst fra eget atelier. Videre har vi spurt om kunstnerne har benyttet næringsoppgaven for billedkunstnere, for å unngå overlapp med tall herfra. Svarene fra undersøkelsen er benyttet til å estimere hvor mye overlapp med disse næringsoppgavene det vil kunne være totalt. Videre er besvarelsene benyttet til å estimere inntektene opp til populasjonen.

	ANTALL	PROSENT
Distribuert til	787	100 %
Ikke besvart	631	81 %
Noen svar	16	2 %
Fullført undersøkelsen	131	17 %

English summary

Music in numbers

Rambøll was asked to calculate the total revenue of the Norwegian music industry in 2015, and describe growth from 2012 to 2015. The Norwegian music industry is defined as comprising the main stakeholders who create, perform, produce and/or distribute music in Norway, and make a profit on such activity.

Calculation of total revenue was done by collecting revenue statistics in three main categories: copyright revenue; revenue from recorded music (physical and digital); and concert or performance revenue. Each category also has potential export earnings.

Our analysis shows that the Norwegian music industry had revenue of MNOK 3 727 in 2015, an increase of 5 percent compared with last year. This gives an average annual growth rate of about 7 percent for the four years for which we have conducted this survey. Total revenue includes income from sales of recorded music, from concerts (ticket sales), as well as remuneration, and copyright income. Total revenue also includes exports.

Figure 1 provides an overview of total revenue in the Norwegian music industry for 2012, 2013, 2014 and 2015, as we measure it. The figure also shows the average annual increase from 2012 to 2015 within the three main categories. Improvements in data and methodology in 2015 were used retroactively to estimate revenue for the years 2014, 2013 and 2012. The figures for 2012, 2013 and 2014 therefore differ slightly from previous reports, although the figures presented in this year's report are comparable across the four years.

Figure 2 shows the distribution in percentage of total revenue between recorded music, concerts, remuneration, and copyright revenue. Revenues from concerts constitute the largest of the three main categories. More than half of total revenue comes from concerts.

Sales revenue from recorded music, remuneration and copyright revenue each comprise a quarter of the total revenue. These proportions have remained relatively stable over the four years.

For this year's report data were gathered to illustrate the geographical spread of concert activity in Norway, based on performance licenses issued by TONO. The analysis here shows that Oslo accounted for 19 percent of

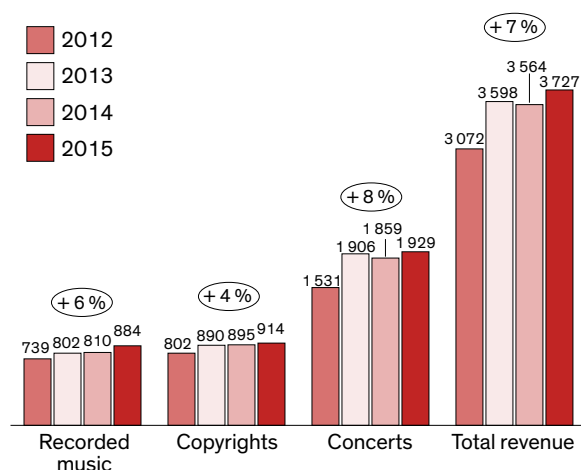

Figure 1 Overview of the music industry's revenue from 2012 to 2015 (MNOK).

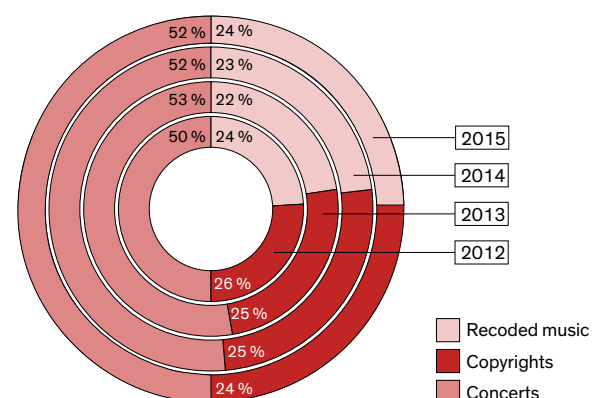

Figure 2 Percentage of total revenue in the various markets 2012-2015.

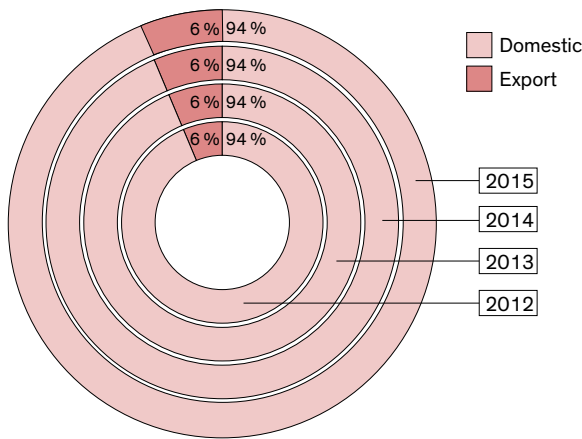

Figure 3 Percentage distribution of total revenue in Norway and abroad from 2012 to 2015.

single licenses for music events and that Sør-Trøndelag is the county with the highest rate of single licenses per capita.

The analysis of revenue from recorded music shows that the earlier decline from physical sales reversed in 2015, showing an increase of nearly 50 percent since 2014. All the same, there is an overall decline in physical sales from 2012 equivalent to almost half the revenue of 2012. For downloading, the decline has been faster this year than in previous years, down by 44 percent since 2014, amounting to an average annual negative growth of 24 percent since 2012. At the same time, revenue from streaming has near doubled since 2012, which means that revenue from recorded music overall has increased 5 percent annually, on average.

Figure 3 shows the relationship between exports and income in the Norwegian market from 2012 to 2015. Export has grown in sync with other revenue growth in the industry and represents the same proportion of revenue in 2015 as in the preceding three years.

Export presented in this report represents a core of the industry and does not embrace all export revenues in the Norwegian music indu-

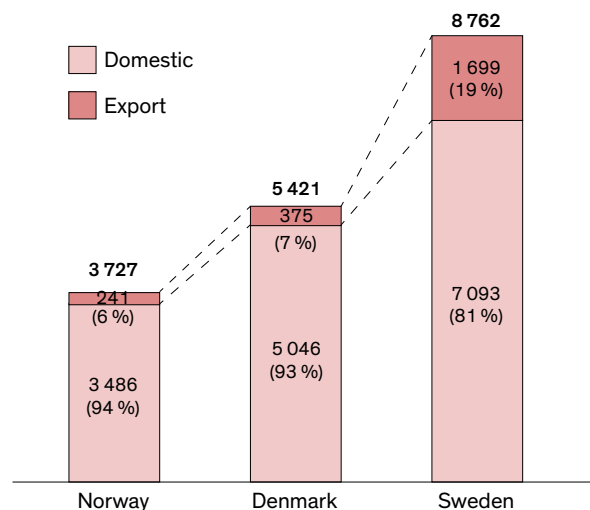

Figure 4 Comparison of total revenue in the music industry market in Scandinavian countries 2015 (MNOK).

stry. For example, agreements between composers, performers or producers with foreign companies are not included. Only income that can be traced directly back to Norwegian actors is included in the statistics. For example, artists' and musicians' fees in connection with concerts abroad are presented as concert-related exports in this analysis.

Compared to the other Scandinavian countries, export comprises approximately the same share of revenue in Norway as in Denmark. Sweden stands out with the largest share of export revenue. Figure 4 illustrates this.

The accumulated revenue in Norway was over MNOK 1500 lower than Denmark's. Sweden's accumulated revenue was more than twice that of the Norwegian music industry. When we examine the total revenue per capita, however, revenue of the Norwegian music industry is at the same level as our neighbours. In 2015, total revenue of the Norwegian music industry corresponded to NOK 715 per capita, while the figures for Denmark and Sweden, respectively, were NOK 950 and NOK 889 in 2015.

Literature in numbers

Rambøll was commissioned by Arts Council Norway to estimate the total revenue of the Norwegian literature industry from 2013 to 2015. This breakdown is similar surveys of the Norwegian music industry and the visual arts industry for which Rambøll has compiled statistics for 2012 and 2015, respectively.

The calculation of total revenue in the literature industry was done by collecting revenue statistics in three categories: copyright revenues; sales; and performance revenues. Each income type has potential export earnings.

The purpose of the statistics is to describe the commercial sources of revenue in a complex and vibrant cultural industry. The report does not evaluate the literature industry qualitatively, nor does it take a position on the literature sector from a socioeconomic perspective. The analysis is based on data from, and interviews with, the industry's many stakeholders and conversations with professionals in the cultural industry. Revenue is calculated the same way for all three years (2013–2015). Improvements in the data for 2015 have been used retroactively to estimate figures for 2013 and 2014; figures in this report therefore differ slightly from previous reports.

Table 1 provides an overview of the total revenue in the Norwegian literature industry from 2013 to 2015, as we measure it. In addition, the table shows the distribution of total revenue by book sales, remuneration and performances, including export earnings.

Our analysis shows that the total revenue for the Norwegian literature industry was MNOK

5 905 in 2015. This figure includes revenue from the sale of books, fees (copyright), income from performances and export earnings. Similarly, total revenue in 2014 was MNOK 5 771 and MNOK 5 799 in 2013. Total revenue has increased by 0.9 percent annually since 2013.

Of the total revenue, sale of books stands as the largest share of revenue in the Norwegian literature industry. Total book sales amounted to NOK 5 741 in 2015, compared to MNOK 5 619 in 2014 and MNOK 5 649 in 2013. The average annual increase has thus been 0.8 percent since 2013.

The statistics also show that the Norwegian literature industry has a very strong domestic market, while exports account for a relatively small share of the revenue. In 2015, export revenues amounted to 1.9 percent of total revenue in the industry, a slight increase from 2014 and 2013 when the figures were respectively 1.7 percent and 1.5 percent. The average annual increase in export earnings is 14 percent. As in previous years, the revenue from direct exports, meaning sales to foreign retailers, is what constitutes the bulk of export revenues in 2015.

Given the technological progress, literary works have also become increasingly available in digital formats. In 2015, total revenue of digital literary products was MNOK 313, equal to 5.6 percent of total revenue from sales of books. For 2013 and 2014 revenue was respectively MNOK 219 (3.9 percent), and MNOK 265 (4.8 percent). This corresponds to an average annual increase of 19 percent.

TABLE 1 OVERVIEW OF THE LITERATURE INDUSTRY'S TOTAL TURNOVER IN 2013–2015.

	2013	2014	2015	CHANGE
	MNOK	MNOK	MNOK	PERCENTAGE
Sales	5 649	5 619	5 741	0,8 %
Copyright	127	128	134	2,7 %
Performance	22	24	30	16,5 %
Total	5 799	5 771	5 905	0,9 %

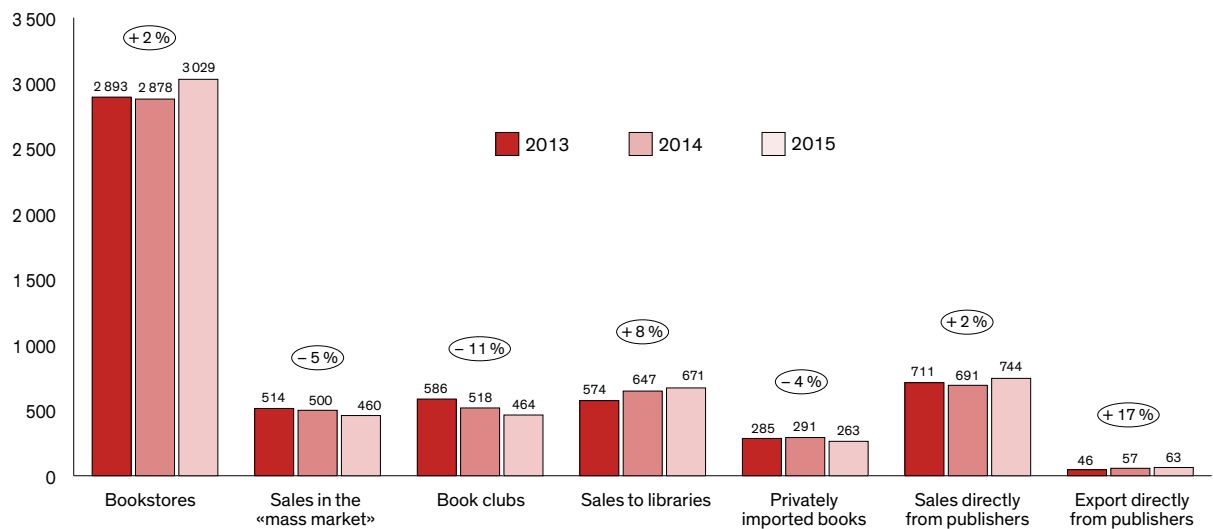

Figure 5 Overview of the publishing industry's total turnover in 2013–2014. Distribution channels. MNOK and shares.

Figure 5 provides an overview of the literature sector's total revenue in 2013 to 2015, broken down by distribution channels.

As our analysis shows, the distribution of revenue from the various distribution channels is relatively stable. More than half was sales by bookstores, with 53 percent in 2015 and 52 percent in 2013 and 2014. The so-called "mass market" (grocery, convenience stores, etc.) represent 8 percent of revenue in 2015 (against

10 percent in 2013 and 9 percent in 2014). The largest average annual change is for book clubs where revenue has decreased by 11 percent annually since 2013. Sales to libraries and other public bodies make up 12 percent of total revenue in both 2014 and 2015 (10 percent in 2013). Privately imported books add up to 1 percent every year for three years, while direct sales directly from publishers constitute 13 percent in 2015 and 2013, and 12 percent in 2014.

Visual arts in numbers

Our analysis shows that total revenue of the visual arts sector was MNOK 1 849 in 2015, consisting of income from the sale of visual art, shows and exhibitions etc., fees for the use of artworks, and copyright income (including export earnings). Since total revenue in 2014 was estimated at MNOK 1 621, we see a year-on-year increase of 14 percent from 2014 to 2015. See table 2.

Of total income, income from the sale of visual art is the largest share of income in the overall visual arts sector. This income grew by 14 percent from MNOK 1 527 in 2014 to MNOK 1 743 in 2015.

Of the income from revenue of visual art, export revenue totaled MNOK 372 in 2014 and MNOK 324 in 2015, cf. figure 6, a decline of 13 percent. Income from the sale of visual art in the Norwegian market grew year-on-year, however, from MNOK 1 155 in 2014 to MNOK 1 419 in 2015, an increase of 23 percent.

Norway distinguishes between public and private purchases of visual art. This distinction

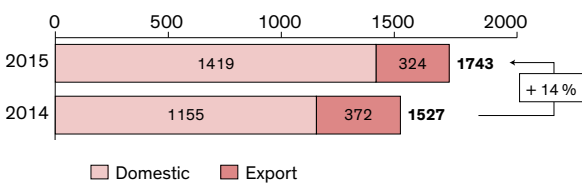

Figure 6 Total sales of visual art in 2014 and 2015, incl. export (MNOK)

stems from the Art Tax which is levied on all public sales of original artwork in excess of NOK 2 000. The term public sale means deals that are not made directly between two individuals. Our calculations show that the public sale of art over NOK 2 000 in Norway constitutes the largest share of total revenue, accounting for 43 percent of total revenue in 2015. The public sale of visual art under NOK 2 000 accounted for only 3 percent. See Fig 7. Artists who sell their work from their own atelier accounted for 7 percent of revenue in 2015. Furthermore, our analysis shows that international trade represents a significant portion of revenue for visual art. Import of visual art made up 28 percent of total revenue, as against 19 percent for exports.

Income from the display of visual art in Norway is money paid by members of the public to see / experience visual art in Norway. This income is estimated at NOK 65.7 in 2015 compared to MNOK 51.5 in 2014. Overall

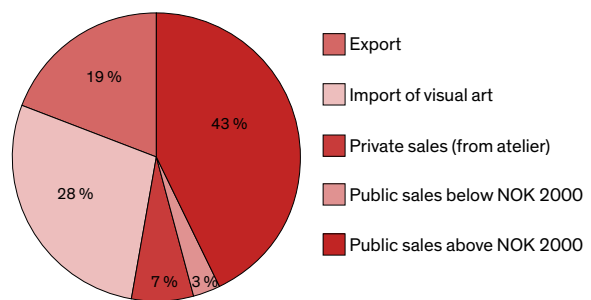

Figure 7 Total sales of visual art in 2014 & 2015, incl. export

TABLE 2 TOTAL REVENUE IN THE VISUAL ART SECTOR, 2014 AND 2015. NOK AND PERCENTAGE CHANGE

	2014	2015	CHANGE
	MNOK	MNOK	PERCENT
Sales	1 527	1 743	14 %
Display	61	74	20 %
Copyrights	32	33	1 %
Totalt	1 621	1 849	14 %

display income consists of ticket sales, membership fees for the different providers of art displays (membership revenues), as well as income from the rental of all or some of the works in their collection to other providers (in Norway or abroad) (rental income).

Ticket sales account for the largest share of income from the display of visual art in Norway both in 2014 and 2015. See Fig 8. In 2015, ticket sales were 87 percent of total income from displays in Norway (MNOK 57.3), an increase from 85 percent in 2014 (MNOK 43.9). Ticket sales as a share of total income from display grew from 2014 to 2015. Of the different display providers whose income is included in the statistics (art museums, art centers and art associations), the art museums account for the largest share of income from ticket sales (99 percent in 2015).

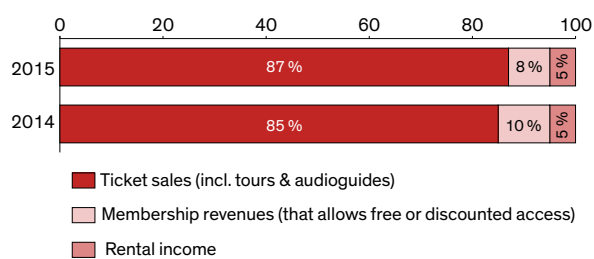

Figure 8 Distribution of different types of income from displays in Norway, in 2014 and 2015

Regarding income from memberships, it is the art associations that come out with the largest share (69 percent in 2015). Total income from membership fees of the various actors is estimated at NOK 4.9 million in 2014 and NOK 5.5 million in 2015, signifying an increase in membership fees by 12 percent from 2014 to 2015.

Litteraturliste

Musikk i tall

- Kavli, Lorvik Nilsen og Sjøvold. 2015. Musikk i tall 2013. Oslo. Norsk kulturråd
- Kavli og Sjøvold. 2015. Musikk i tall 2014. Oslo. Norsk kulturråd.
- Kruse. 2011. Musikkforlaget – fra copyright til cash. Oslo
- Meyhoff, Krohn og Sjøvold. 2014. Musikk i tall 2012. Oslo. Norsk kulturråd
- Musiksverige. 2014. Musikbranschen i siffror – Statistik för 2012. Stockholm
- Musiksverige. 2014. Musikbranschen i siffror – Statistik för 2013. Stockholm
- Musiksverige. 2015. Musikcbranchen i siffror – Statistik för 2014. Stockholm
- Musiksverige. 2016. Musikcbranchen i siffror – Statistik för 2015. (www.statistik.musiksverige.org)
- Rambøll. 2010. Analyse af pengestrømme og ressourcer i dansk musikliv. København
- Rambøll. 2014. Præsentasjon af Dansk musikstatistikk 2013. København
- Rambøll. 2015. Præsentasjon af Dansk musikstatistikk 2014. København.
- Rambøll. 2016. Præsentasjon af Dansk musikstatistikk 2015. København.
- Tillväxtverket. 2011. Musikbranschen i siffror – Statistik för 2010. Rapport 0118. Stockhom
- Tillväxtverket. 2012. Musikbranschen i siffror – Statistik för 2011. Rapport 0143 Rev A. Stockhom
- Tillväxtverket. 2013. Musikbranschen i siffror – Metodutveckling. Stockhom
- Portnoff. 2015. Hur kan erfarenheter från mätningar av musikbranschintäkter i Norge och Sverige bidra till kulturstatistikutvecklingen? (Unpubl.) Norsk kulturråd

Litteratur i tall

- Andreassen, Trond (2012). Bok-Norge: en litteratur-sosiologisk oversikt
- Den norske forleggerforeningen (2016). Bransjestatistikk 2015
- Den norske forleggerforeningen (2015). Bransjestatistikk 2014
- Den norske forleggerforening (2014). Bransjestatistikk 2013

Den norske forleggerforening og Bokhandlerforeningen (2014)
 Leserundersøkelsen 2014: Lesing, kjøp & handelskanaler
Kopinor (2016). Årsberetning 2015
Kopinor (2015). Årsberetning 2014
Kopinor (2014). Årsberetning 2013
Norsk forfattersentrum (2016). Årsmelding 2015
Norsk forfattersentrum (2015). Årsmelding 2014
Norsk forfattersentrum (2014). Årsmelding 2013
PostNord (2014) E-handel i Norden 2014
Virke (2016). Virke eHandelsrapport 2016
Virke (2015). Virke eHandelsrapport 2015
Virke (2014). Årsrapport 2013/2014: Virke ehandelsbarometer

Visuell kunst i tall

BONO (2016) Årsmelding 2015.
BONO (2015) Årsmelding 2014.
Heian, M. T., Kleppe, B. og Løyland, K. (2015) *Kunstnerundersøkelsen. Kunstnernes inntekter i 2013*. Telemarksforskning Rapport nr. 350, Bø
Kopinor (2016) Årsberetning 2015.
Kopinor (2015) Årsberetning 2014.
Meld. St. 23 (2011-2012) Visuell kunst.
Munchmuseet (2015) Årsberetning 2015.
Norwaco (2016) Årsmelding 2015.
Norwaco (2015) Årsmelding 2014.
Skarstein, V. M. (2015) *Kunstens autonomi og kunstens økonomi*.
Solhjell, D., og Øien, J. (2012). *Det norske kunstfeltet: En sosiologisk innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
Øien, Jon (2008). *Historien om kunstavgiften 1948-2008*. Oslo: Jon Øien.
Øien, Jon (2014). *Billedkunstnernes Vederlagsfonds Historie*. Oslo: Jon Øien.

Musikk, litteratur og visuell kunst i tall 2015 gir en oversikt over omsetningen innenfor områdene musikk, litteratur og visuell kunst i Norge i 2015. Arbeidet er utført av Rambøll Management Consulting i samarbeid med aktører fra de ulike bransjene. Statistikken er laget på oppdrag fra Norsk kulturråd.

Målet med en slik statistikk er å få økt kunnskap om økonomien innenfor de ulike kunstområdene. Den viser kunstbransjenes sammensetning, bransjenes størrelse og deres utvikling over tid. Tallene er samlet inn og ordnet innenfor tre hovedkategorier: salgsinntekter, fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter. Det gis også en oversikt over størrelsen på eksporten.

Dette er første gang det foreligger en samlet beskrivelse av den økonomiske omsetningen av visuell kunst i Norge. Det er også første gang statistikk for flere kunstbransjer er samlet i én rapport. Kulturrådet har tidligere utgitt *Musikk i tall* og *Litteratur i tall* hver for seg. Sammenstillingen i én rapport gir forhåpentligvis bedre oversikt og gjør det enklere å sammenlikne mellom de ulike kunstområdene.

kulturradet.no/forskning

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway